

ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AVRUPA BİRLİĞİ ÜYELİK SÜRECİNİN KOLLUK
MEVZUATI VE UYGULAMALARI ÜZERİNE ETKİSİ**

COŞKUN KOÇ

Ankara, 2007

ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AVRUPA BİRLİĞİ ÜYELİK SÜRECİNİN KOLLUK
MEVZUATI VE UYGULAMALARI ÜZERİNE ETKİSİ**

COŞKUN KOÇ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Cengiz BAŞAK

Ankara, 2007

(Fotokopi ile çoğaltılabilir)

T.C.
Atılım Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Coşkun KOÇ'a ait Avrupa Birliği Üyelik Sürecinin Kolluk Mevzuatı ve Uygulamaları
Üzerine Etkisi adlı çalışma, jürimiz tarafından Avrupa Birliği Anabilim Dalında
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Yrd. Doç. Dr. Ramil Zalyaev

Üye

Doç. Dr. Cengiz BAŞAK (Danışman)

Üye

Yrd. Doç. Dr. Umut Uzer

ÖZET

Bu çalışmada, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylığının kabul edildiği Aralık 1999 tarihinden itibaren, 2006 yılı sonuna kadar ki süreçte kolluk mevzuatı ve uygulamalarında yaşanan değişim incelenmiştir. Bu kapsamda öncelikle teorik bilgilere değinilmiş ayrıca uygulamanın öne çıkardığı örnekler de ihmal edilmemiştir. Bu değişim genel hatları ile incelenmiş olup ayrıntıdan kaçınılmıştır. Zira bazı konular (örnek: arama, gözaltına alma) başlı başına bir tez çalışmasının konusunu oluşturacak derinliğe sahiptir.

Geride bıraktığımız dönemde, AB' ye üyelik sürecinde siyasi kriterler ve insan hakları her zaman ön planda olmuştur. Kolluk bu iki kavramın da merkezindedir. İşkence ve kötü muameleden mahkûm olmuş, hizmet üretemeyen, Avrupalı meslektaşları ile eşgüdüm içinde çalışamayan bir kolluk teşkilatı ile AB'ye girmemiz bir hayaldir. Çalışma konusunun "AB üyelik sürecinin kolluğa etkisi" olarak tespit edilmesinin en başta gelen nedeni: Kolluk uygulamaları ile AB üyeliğimizin birbiriyle yakın ilişkili olmasındandır. Bu konunun seçiminde gerçekleşmesi umulan pratik yarar ise: kolluk personelinin bilgi ihtiyacını karşılayacak bir kaynak oluşturmaktır.

Kolluk yetkilerinin kullanılması, zorunlu olarak birçok temel hak ve özgürlüğün sınırlandırılması sonucunu doğurmaktadır. Bu nedenle kolluk personelinin, kolluk yetkilerinin yasal dayanaklarını ve sınırlarını çok iyi bilmesi gerekir. AB süreci ile hukuk bilgisine sahip Cumhuriyet savcılarının kolluğun önüne geçmesi, temel hak ve hürriyetler açısından son derece olumlu bir gelişmedir.

Demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı prensiplerinin uygulandığı bir toplumda, devlet, insanların huzur ve mutluluğu için bir hizmet aracı ve kolluk da emniyet ve asayiş üreten bir birimdir. Böyle bir toplumda kolluğun insan haklarına saygı göstermesi, kendini hukuk kuralları ile bağlı görmesi, vücut bulduğu devletin meşruiyetini ve güvenini artırır.

ABSTRACT

In this study, the change in Security force legislation and applications have been inspected within the period starting from December 1999 when the candidacy of Turkey is accepted by The European Union, till the end of 2006. In this scope first theoretical information is mentioned and also basic the examples appearing with the application are not neglected. This change is investigated in general lines and details are avoided. Because some of the matters are detailed enough to be able to be a subject of thesis (example: search, to put under surveillance).

In the past period, political criteria and human rights have always been the most important things during The EU membership period. The security force is at the center of both of these concepts. It is a dream to be a member of EU with a Security force that has been sentenced because of bad treatment, that can not produce services and that can not work in coordination with The European co-workers. The basic reason of determining the study topic as "The effect of EU membership period on Security force" is: security force applications and our EU membership is related closely to eachother. The practical benefit expected to be realized in choosing this subject is: to create a source to respond to the information necessity of the police force personnel.

Using the police force authorities creates the result of the limitation of many basic rights and freedoms in an obligatory way. For this reason the security force personnel must know the limits and legal basis of their authorities very well. It is a very positive development for basic rights and freedoms for public prosecutors with legal information related to EU period to take place before the police force.

The State is a service tool for the peace and happiness of people and the security force is a unit which creates security and safety in a society where the principles of democracy, the superiority of justice and respect for human rights are applied. When the security respects to the human rights and see itself dependent upon legal rules in such a society, this will increase the legal condition and trust of the state in which the security force takes place.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	vii
I.GİRİŞ	1
II. KOLLUK	6
2.1.Kolluk ve Kamu Düzeni Kavramları	7
2.2. İdari Kolluk Adli Kolluk Ayırımı	8
2.3. Kolluğun Görevleri	10
2.3.1. Kolluğun İdari (Önleme) Görevi.....	10
2.3.2. Kolluğun Adli Görevleri.....	10
2.4. Avrupa Birliği Üyesi Ülkeler Kollukları	13
2.4.1. Federal Almanya Cumhuriyeti Polis Teşkilatı	13
2.4.2.İngiliz Polisi	18
2.4.3. İspanyol Jandarması	22
2.4.4. İtalyan Jandarması (Karabineriler)	25
2.4.5. Portekiz Cumhuriyet Milli Muhafızlar Genel Komutanlığı.....	27
2.5. Sonuç.....	29
III. HELSİNKİ ZİRVESİ VE SONRASI	30
3.1.Helsinki Zirvesi Öncesi Genel Durum	30
3.2.Helsinki Zirvesi ve Türkiye'deki Durum	32
3.3. Helsinki Sonrası	35
3.4. Uyum Yasa Paketleri ve Tartışmalar.....	37

3.4.1. Birinci Uyum Paketi	37
3.4.2. İkinci Uyum Paketi.....	39
3.4.3. Üçüncü Uyum Paketi.....	41
3.4.4. Dördüncü Uyum Paketi	42
3.4.5. Beşinci Uyum Paketi	43
3.4.6. Altıncı Uyum Paketi.....	43
3.4.7. Yedinci Uyum Paketi	43
3.5. Sonuç.....	44
IV. AVRUPA BİRLİĞİ ÜYELİK SÜRECİNDE KOLLUK.....	45
4.1. Avrupa Birliği'nin Kolluk Uygulamaları ve İnsan Haklarına İlişkin Talepleri .	45
4.1.1. Avrupa İnsan Hakları Yargısı	48
4.1.2. Kolluk Uygulamalarından Kaynaklanan Davalar	49
4.1.3. Türkiye'nin Yerine Getirdikleri	56
4.2. Avrupa Birliği'nin Kolluk Yapılanması Üzerine Talepleri.....	60
4.3. Sonuç.....	62
V. AVRUPA BİRLİĞİ UYUM SÜRECİNDE DEĞİŞİKLİĞE UĞRAYAN KOLLUK MEVZUATI	64
5.1. Kabahatler Kanunu	64
5.1.1. Çeşitli Kabahatler	66
5.1.2. Kabahatlerde Yakalama	74
5.1.3. Kolluk Personelinin Görev ve Yetkileri.....	75
5.2. Ceza Muhakemesi Kanunu.....	76
5.2.1. Kanunun Kollukla İlgili Temel Yaklaşımları Hakkında Bazı Tespitler... 77	
5.2.2. Yeni Ceza Muhakemesi Sisteminin Kolluk Bakımından Yenilikleri	78
5.3. PYSK	111

5.3.1. Önleme Araması	111
5.3.2. Önleyici El koyma Yetkisi	112
5.3.3. Önleme Dinlemesi	114
5.4. Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği	115
5.4.1. Denetim	115
5.4.2. Durdurma ve Arama	115
5.4.3. Aramanın Sonunda Talep Halinde Verilecek Belge veya Belgeler	116
5.4.4. Aramada Karar Kapsamı Dışında Elde Edilen Bulgular ve Ele Geçirilen Kişiler	117
SONUÇ	118
SEVK/SERBEST BIRAKMA TUTANAĞI	124
Gözaltına Alan Birim	124
Cinsiyeti	125
KAYNAKÇA.....	128

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
Any.	: Anayasa
AÖAY	: Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜHF	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Bkz.	: Bakınız
CD	: Ceza Dairesi
CMBMY	: Ceza Muhakemesi Beden Muayenesi Yönetmeliği
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	: Ceza Muhakemesi Usul Kanunu
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğu
İBK	: İçtihadı Birleştirme Kararı
JTGKYK	: Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu
K	: Kanun
KK	: Kabahatler Kanunu
md.	: Madde
MİT	: Milli İstihbarat Teşkilatı
PVSK	: Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu
RG	: Resmi Gazete
s.	: Sahife
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza kanunu
TMK	: Terörle Mücadele Kanunu

TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
vb	: ve benzeri
vd	: ve devamı
YGA ve İAY	: Yakalama Gözaltına alma ve ifade Alma Yönetmeliği
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi

I.GİRİŞ

Çağdaşlaşmayı temel ilke olarak benimseyen Türkiye, Atatürk'ün önderliğinde 1923 yılında Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte siyasi, hukuki, ekonomik ve toplumsal alanlarda önemli reformlar gerçekleştirmiştir.

1963 yılını izleyen dönemde, Türkiye ile AET arasındaki ilişkiler, her iki taraftan da kaynaklanan nedenlerle her zaman istikrarlı bir mecrada sürmemiş olmakla birlikte, Ankara Antlaşması çerçevesinde ilerlemiştir. 1987 yılında tam üyelik başvurusunda bulunan Türkiye, 1 Ocak 1996 tarihinde AB ile gümrük birliği tesis etmek suretiyle AB ile bütünleşme yönünde önemli bir adım atmıştır. Türkiye – AB ilişkileri, 10–11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları, Zirvesi'nde Türkiye'nin aday ülke olarak kabul edilmesiyle birlikte yeni bir döneme girmiştir.

AB üyeliğini temel stratejik hedef olarak belirleyen Türkiye, AB ile katılım müzakerelerinin başlaması için önşart niteliğinde olan Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirmek amacıyla yoğun bir reform sürecine girmiş, kapsamlı anayasal ve yasal değişiklikler gerçekleştirmiştir. Siyasi kriterlere uyum için gerekli düzenlemeler, süratli bir şekilde "uyum yasa paketleri" marifetiyle gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede, Şubat 2002 – Temmuz 2003 döneminde çıkarılan yedi uyum paketiyle 42 yasanın 146 maddesinde değişiklik yapılmıştır. Söz konusu yasa paketleriyle temel hak ve özgürlükler, demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları, azınlıkların korunması ve saygı görmesi alanlarındaki mevcut düzenlemeleri güçlendiren ve güvence altına alan reformlar yapılmıştır. Bunun yanı sıra, AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Program'da da belirtildiği üzere, temel yasaların uzun vade de bir bütünlük içinde yenilenmesi hedeflenmektedir¹.

¹ **Avrupa Birliği Uyum Yasa Paketleri**, T.C. Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Siyasi İşler Dairesi Başkanlığı Yayını, Ankara, 2004, s. VII.

Günümüzde uluslararası alanda “Egemen devlet” kavramı aydınlatıcı olmaktan uzaktır. Devletler halen egemenliklerine sıkı sıkıya bağlı gözükmelerine rağmen uluslararası alanda egemenliklerini sınırlayacak yükümlülüklerin altına uluslararası anlaşmalarla girmektedirler.

Hemen hemen bütün devletler, kurallarını kendilerinin koymadıkları apaçık olan, uluslararası hukuka göre yükümlülükler üstlenmektedir. Bundan da öteye, Avrupa topluluğu üyesi olan devletler topluluk hukukuna, bu hukukun üstünlüğüne boyun eğmek durumunda oldukları gibi, uluslararası ortak insan hakları hukuku da devletlerin kendi takdirlerine göre kural koyma ve uygulama yetkilerini büyük ölçüde sınırlandırmaktadır². Türkiye’deki durum da farklı olmamıştır. AB ye üyelik amacıyla pek çok metin imzalanmış ve bazı yetkilerden devlet olarak feragat edilmiştir. Bu kapsamda yaşanan değişim belki de en çok kolluk hukuku ve uygulamalarını etkilemiştir.

Buraya kadar ki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, geride bıraktığımız dönemde AB’ ye üyelik sürecinde siyasi kriterler ve insan hakları her zaman ön planda olmuştur. Kolluk bu iki kavramın da merkezindedir. İşkence ve kötü muameleden mahkûm olmuş, hizmet üretemeyen, Avrupalı meslektaşları ile eşgüdüm içinde çalışamayan bir kolluk teşkilatı ile AB’ye girmemiz bir hayaldir. Çalışma konusunun “AB üyelik sürecinin kolluğa etkisi” olarak tespit edilmesinin en başta gelen nedeni: Kolluk uygulamaları ile AB üyeliğimizin birbiriyle yakın ilişkili olmasındandır. Bu konunun seçiminde gerçekleşmesi umulan pratik yarar ise: kolluk personelinin bilgi ihtiyacını karşılayacak bir kaynak oluşturmaktır.

Avrupa Birliği’ne üyelik sürecinde, kolluk mevzuatı ve uygulamaları önemli değişikliklere uğramıştır. Bu değişim genel idari kolluğun faaliyetlerini esaslı şekilde etkilemiştir. Bu değişimlerin en önemlisi ülkenin ceza siyasetini tayin eden kanunlarda ve kolluğu yetkilendiren mevzuatta görülmüştür. Kolluk personelinin bu değişime olan tepkisi ise büyük oranda olumsuzdur. Kolluk, yeni sistemin kendilerini iş yapamaz hale getirdiğini her platforma dile getirmektedir. Buna da

² Mustafa Erdoğan, **Anayasal Demokrasi**, Ankara, Siyasal kitabevi, 1999, s.131.

gerekçe olarak; yetkinin Cumhuriyet savcılarına geçtiğini göstermektedirler. Ancak bu iddialar doğru değildir. AB uyum süreciyle kolluk mevzuatındaki yapılan değişiklikler kolluğun yetkilerini sınırlandırmamıştır. Sadece, temel hak ve özgürlüklerin korunması saikiyle, hukuk bilgisi olan Cumhuriyet savcıları bir parça ön plana çıkartılmıştır.

Kolluk hukukunda yapılan değişiklikler, kişi hak ve hürriyetlerinin korunması yönünde reform niteliğinde düzenlemeler içermektedir, soruşturma ve kovuşturma evrelerinde masumiyet karinesinin ve kişinin lekelenmeme hakkının korunması için özgürlük kısıtlayıcı hemen hemen tüm işlemlerin hakim kararına veya C.savcısının yazılı emrine bağladığı görülmektedir³. Bu olumlu bir gelişmedir ancak hukuksal düzenlemeler tek başına yeterli değildir. Bu reformları hayata geçirmek için ayrıca eğitimi yüksek personele, yeterli araç gerece ve çalışan kurumlara ihtiyaç vardır. Zira yasada öngörülen bazı kurumlar kağıt üstünde kalmıştır. Bu kurumların işlerini de kolluk ifa etmektedir.

Kolluk yetkilerinin kullanılması, zorunlu olarak birçok temel hak ve özgürlüğün sınırlandırılması sonucunu doğurmaktadır. Bu nedenle kolluk personelinin, kolluk yetkilerinin yasal dayanaklarını ve sınırlarını çok iyi bilmesi gerekir. Bu durumun hassasiyetini gören Polis ve Jandarma teşkilatları son dönemlerde personelin eğitimi için yeni yayınlar hazırlamıştır. Çalışmada bu veriler etkin şekilde kullanılmış olup uygulayıcıların bilgi ve tecrübelerinden de istifade edinildi.

Kolluk mevzuatında esaslı değişimin yaşandığı 2005 yılından bu yana iki sene geçmiş olup, bazı konular uygulamada yerleşmiş gözükmemektedir. Ancak üzerinde halen tartışılan konular mevcuttur. Bu çalışmada özellikle kolluk hukukuna ilişkin uygulamada sorunlu konularının üzerinde durulmuştur. Bu değişim genel hatları ile incelenmiş olup ayrıntıdan kaçınılmıştır. Zira bazı konular (örnek: arama, gözaltına alma) başlı başına bir tez çalışmasının konusunu oluşturacak derinliğe sahiptir.

³ Ali Şafak, “ İsnadı Öğrenme Hakkı Lehine Olan Delillerin Toplanması İsteme Hakkı Doktor Kontrolünden Geçme Hakkı” , **Polis Dergisi**, Sayı:44, 2005, s.18.

Avrupa Birliği üyelik sürecinin, kolluğa olan etkilerini her açıdan inceleyen bir çalışma şimdiye kadar yapılmamıştır. Yapılmış olan incelemeler, sınırlı sayıda konuyu ele almıştır. Dolayısıyla sürecin bütününe değinilmemiştir. Oysa, kolluk, Türkiye'nin (AB'ye üyeliği açısından) en çok dikkat edilen, uygulamaları yakından takip edilen kurumların başında gelmektedir.

"Avrupa Birliği Üyelik Sürecinin Kolluk Mevzuatı ve Uygulamaları Üzerine Etkisi" konulu bu çalışmamız, birinci bölüm giriş olmak üzere toplam beş bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır.

Giriş bölümünde, Avrupa Birliği ve kolluk kavramları başlığı altında, AB'ye giriş sürecinin, kolluk hukukuna etkisi genel hatları ile incelenmiştir. Ayrıca tezin neden bu konuda hazırlandığı; konunun önemi; izlenen yöntemin ne olduğu; çalışma yapılırken karşılaşılan sorun ve sınırlılıklar hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde, kolluk tarif edilip ardından kolluk kamu düzeni ilişkisi, AB üyesi devletlerin kolluklarının yapısı üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde, Tüm Türkiye'nin kaderini değiştirdiği gibi kolluğu da her açıdan etkileyen sürecin başlangıcına yani Helsinki Zirvesine değinilmemiştir. Uyum yasalarının sadece kolluğu ilgilendiren kısımlarının üzerinde durulmuştur.

Dördüncü bölümde, AB'nin kolluk uygulamaları ve kolluk yapılanmasına ilişkin talepleri aktarılmaya çalışılmıştır. İnsan hakları kavramı bu bölümde ön plana çıkmıştır.

Beşinci bölümde ise , Aralık 1999'dan itibaren AB'ye aday ülke statüsü kazanan Türkiye'nin kolluk mevzuatı alanında yaptığı değişiklikler incelenmiştir. Ancak bununla sınırlı kalınmayıp, değişikliklerin uygulamaya nasıl yansıdığı, yaşanan sorunlar hep kolluk penceresinden bakılmak suretiyle açıklanmaya çalışılmıştır.

Sonuç kısmında ise, çalışma ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmış ve önerilere yer verilmiştir.

II. KOLLUK

Kolluk, emniyet ve asayiş ile kamu düzenini koruyan, toplumsal düzeni sağlayan, bozulduğunda geri getiren, suç işlenmesini önleyen, kanunların ve diğer düzenleyici işlemlerin verdiği görevleri yapan, suç işlendikten sonra failleri ele geçirmek görev ve yetkilerine sahip olan görevliler olarak tanımlanabilir⁴

Kolluğun iki temel görevi vardır, öncelikli görevi temel hak ve özgürleri korumak, diğer görevi ise kamu düzenini sağlamaktır. Esasen temel hak ve özgürlükler korunabilmiş ise zaten kamu düzeni de sağlanmış demektir⁵.

Günümüzde, devletler arasında ortaya çıkan polis işbirliğini değerlendirirken, daha yakın işbirliğinin, doğrudan, modern toplumlarda alınması gereken emniyet tedbirlerinin fonksiyonel gereksinimlerinden ileri geldiği görülmektedir. Bir başka deyişle, günümüz toplumlarının geldiği aşamada ortaya çıkan birtakım faktörlerle ve değişik uluslararası antlaşmalar sayesinde, birçok insanın bir devletten diğer bir devlete değişik nedenlerle gitme ve gittiği ülkede kalma imkânının olması, suçların önlenmesi ve kontrol altına alınması için sınırlarda emniyet tedbirlerinin devletler arasında koordineli olarak yürütülmesini zorunlu kılmaktadır⁶.

Konuya Avrupa Birliği çerçevesinde baktığımızda üye devletler arasında polis işbirliğinin daha fazla zorunlu olduğu görülmektedir. Çünkü AB içinde sınırlar kaldırılmıştır ve bu sayede suç olgusu üye devletler içinde rahatça yer değiştirebilmektedir. Türk kolluğunun AB düzeyindeki kolluk işbirliğinin dışında kalması imkânsızdır. Bu kapsamda sağlıklı bir işbirliği için öncelikle AB Devletleri kolluklarının kurumsal yapıları hakkında bilgi sahibi olunmada yarar vardır.

⁴ Kadir Gündoğan, Cihan Koç, Coşkun Özbudak, **Kolluk Hukuku**, Ankara, Kartal Yayınevi, 2007, s.445-446.

⁵ Halil Yılmaz, "EGM-AB İşbirliği Twinning Projesi", **Polis Dergisi**, Sayı :46, 2005, s. 87.

⁶ Arif Köktaş, Avrupa Birliğinde Polis ve Yargısal İşbirliği Alanında Ortaya Çıkan Gelişmeler, **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt:2, Sayı 5-6. 2000. s.135-136.

2.1.Kolluk ve Kamu Düzeni Kavramları

Kolluk, geniş kapsamlı bir kavramdır. Kolluk bir yandan, kamu düzenini sağlayan, koruyan ya da bozulduğunda eski duruma getiren yönetsel etkinlikler, diğer yandan da bu tür etkinlikleri yürüten görevliler anlamında kullanılır. Kolluğa, “zabıta” ve ya “polis” de denir⁷.

Kolluk faaliyetlerinin amacı, kamu düzenin korunması ve sağlanmasıdır. Kamu düzeni bozulduğunda toplum menfaatine zarar gelen, korunduğunda topluma yararlı olan düzendir. Bu bağlamda bireylerin yaşayışlarına uygun olarak oluşturdukları bireysel düzen kamu düzeni ile ilgili değildir ve kolluk faaliyetlerinin uygulama alanına girmezler. Örneğin bireyin konutu kolluğun müdahale edemeyeceği alandır. Ancak totaliter rejimlerde farklı uygulamalar görülebilir. Klasik anlayışa göre kamu düzeni; kamu güvenliği, kamu esenliği ve sağlığından oluşan bir kavramdır.

Kolluk ancak maddi düzeni korur. Düşünce ve ahlak alanındaki düzenin korunması, kolluğun görevi dışındadır. Böyle olmakla birlikte, ahlak alanındaki düzensizlik, kamu düzenini bozucu bir nitelik kazanırsa, kolluk bunu da önler⁸.

Yukarıda belirtilenler ışığında, kolluğun esas vazifesinin kamu düzeninin tesisi olduğu söylenebilir.

İdare, kolluk faaliyetleri ile bireylerin ve toplulukların toplum içindeki tutum ve davranışlarını, uğraş ve faaliyetlerini denetlemekte ve onların temel hak ve özgürlüklerini gerektiğinde sınırlayabilmektedir. Bir başka anlatımla, idare, kamu düzenini bireylere ve topluluklarına yönelik bir takım emir ve yasaklarla korumakta ve sağlamaktadır. Bu nedenle, idari kolluk faaliyetleri bireyler ve toplulukları ile idareyi temel hak ve özgürlükler konusunda karşı karşıya getiren bir idari faaliyet türüdür.

⁷A.Şeref Gözübüyük, “Yönetim Hukuku”, Ankara, Turhan Kitabevi, 2003, s.270.

⁸ Gözübüyük, **Yönetim.....**, s.270.

Demokratik ülkelerde bireylerin temel hak ve özgürlükleri anayasal güvence altındadır. Anayasanın güvencesi altında bulunan temel hak ve özgürlükler, ancak bireylerin temsilcilerinden oluşan Yasama Organının yapacağı kanunlarla sınırlanabilir. Temel hak ve özgürlüklerin sınırlama nedenlerinden biride kamu düzeninin korunmasıdır (AY md. 13). Örneğin toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakkını, basın özgürlüğünü, seyahat ve yerleşme özgürlüğünü, dernek kurma hakkını düzenleyen ve bu hak ve özgürlükleri kamu düzeninin korunması ve sağlanması için sınırlayan pek çok kanun vardır ki, bu kanunlara kolluk kanunları denmektedir. İşte İdare, bu kolluk kanunlarının genel ve objektif biçimde koyduğu kuralları idari kararlarla belli ve somut durumlara ve kişilere uygulamak suretiyle kolluk faaliyetlerinde bulunmakta ve kamu düzenini koruyup sağlamaktadır⁹.

Emniyet Teşkilat Kanunu polisi, yönetsel, adli ve siyasi olmak üzere üç kısma ayırmıştır¹⁰.

2.2. İdari Kolluk Adli Kolluk Ayırımı

Toplumsal yaşamın gerektirdiği düzenin sağlanması için, yönetimin bireylerin özgürlüklerine karışmasına, sınırlarını belirlemesine yönetsel (idari) kolluk denir. Bunu yapabilmek için, yönetsel kolluk emir ve yasaklar koyar. Yönetsel kolluğun emir ve yasakları, yalnız yönetimin dışında kalanlara değil, yönetimin içinde bulunan görevlilere de uygulanır.

Yönetsel kolluğun yanında bir de adli kolluk vardır. Yönetsel kolluk kamu düzenini sağlar, adli kolluk ise, kamu düzenini bozanları kovuşturur ve yargı yerlerine verir¹¹.

Kolluğun idari nitelikteki önleme görevi ile adli nitelikteki görevinin birbirinden ayrılması gerekir. Çünkü kolluğun, idari görevi esnasında bağlı olacağı amirle, adli görevi esnasında bağlı olacağı amir birbirinden farklıdır. Bu nedenle,

⁹ Metin Günay, **İdare Hukuku**, İmaj Yayınları, Ankara, s. 257-258.

¹⁰ Siyasi polis faaliyetleri, Devletin milli güvenliğinin korunması için girişilen gizli polis faaliyetlerini ifade eder ve. ülkemizde bu görevi Başbakanlığa bağlı Milli İstihbarat Teşkilatı yerine getirir.

¹¹ Gözübüyük, **Yönetim.....**, s.270.

somut olayda, kimin emir vermeye yetkili olduğunu tespit etmek açısından, idari görevle adli görevin birbirinden ayrılması önem taşımaktadır. Ayrıca, kolluk hakkında, adli görevi esnasında işlediği suçlardan dolayı, Cumhuriyet savcısı tarafından, genel muhakeme usulüne göre reysen soruşturma yapılır (CMK m.161/5;PVSK ek m.9/B). Buna karşılık, idari görevi esnasında suç işleyen kolluk hakkında, Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkındaki Yasa hükümlerine göre soruşturma yapılır¹². Kolluk hakkında önleme görevi esnasında işlediği iddia edilen suçlardan dolayı, idari amir izin vermedikçe, ceza soruşturmasına başlanamaz(PVSK ek m.9/A)¹³.

Kolluğun adli görevi, suç işlendikten sonra başlar. Bu noktada önleyici kolluktan ayrılır. Suçun işlenmesiyle birlikte harekete geçen adli kolluk, failleri ve delilleri ele geçirip, bunları yargıya teslim eder. Bu sayede bozulan kamu düzeni yeniden tesis edilir. Zira suçun aydınlatılmasında ve faillerin cezalandırılmasında kamunun menfaati vardır.

Görevleri ve amaçları yönünden farklı olan idari kolluk ve adli kolluk, teşkilatı ve görevleri yönünden ülkemizde birbirine karışmıştır¹⁴. Her iki Kolluğunda bağlı olduğu teşkilatlar aynıdır. Bunlar Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'dır. Yani ayrı bir örgütlenmeleri yoktur. Konu adli kolluk personeli açısından değerlendirildiğinde de durumun pek farklı olmadığı ilk bakışta görülebilecektir. İdari kolluk personelinin isimlerinin adli kolluk listesine yazılmasından fazla bir şey yapılmamıştır. Özetle ülkemizde (idari kolluktan) ayrı bir adli kolluk personeli, örgütü veya donanımı yoktur. Yalnız, yaptıkları görevlerin türüne göre, emir aldıkları yerler değişebilir. Adli kolluk görevini yapan güvenlik güçleri kimi kez savcıdan, kimi kez kendi üstlerinden emir alırlar¹⁵.

¹² 2.12.1999 Gün ve 4483 sayılı Yasa.

¹³ Veli Özer Özbek, **Suç Kolluğu**, İzmir, 2000, s.592.

¹⁴ Günay, **İdare.....**, s.262.

¹⁵ Gözübüyük, **Yönetim.....**, s.271.

2.3. Kolluğun Görevleri

Bireyin yaşama ve güvenli bir sosyal ortamda varlığını sürdürme hakkı vardır. Kolluğun görevlerinden biri, vatandaşın bu haklarının gereğini yapmaktır. Buna göre kolluğun önleyici ve bastırıcı olmak üzere çifte işlevi bulunmaktadır¹⁶.

2.3.1. Kolluğun İdari (Önleme) Görevi

Polis, asayişi, kamu, birey, tasarruf güvenliğini ve konut dokunulmazlığını korur (PVSK m.1). Polis, halkın ırz, can ve malını koruma ve kamunun istirahatını sağlamakla yükümlüdür; yardım isteyenlere, yardıma muhtaç olan çocuklara ve engellilere yardım eder, yasaların ve tüzüklerin kendisine verdiği görevleri yapar. Bu faaliyetler, kolluğun önleyici görevlerinden sayılır. Kolluğun görevi, suç işlenmesini önleyici tedbirler almaktır(PVSK m.2) Kolluğun önleyici görevinin temelinde, bir tehlikeyi önleme düşüncesi vardır.

Ülkede kamu düzenini ve güvenliğini korumak, İçişleri Bakanlığı'nın görevidir. Bu görev, il sınırları içinde vali, ilçe sınırları içinde ise kaymakam eli ile yürütülür. Vali ve kaymakamlar, kamu düzenini sağlama görevini emniyet ve jandarma eli ile yürütürler. Vali, il sınırları içinde bulunan ve önleme görevini yapan genel ve özel kolluğun amiridir(İl İdaresi K. M.11)¹⁷. Jandarma Genel Komutanlığı, emniyet ve asayiş işleri ile ilgili diğer görev ve hizmetlerin yerine getirilmesi yönünden İçişleri Bakanlığına bağlıdır¹⁸.

2.3.2. Kolluğun Adli Görevleri

Suç işlendiği izlenimi veren hal” (CMK 160/1) Devletin soruşturma makamları tarafından öğrenildiği ve C. savcılığının “araştırma yapmak” üzere harekete geçmesi ile adli görevler başlar.

¹⁶ Nur Centel, Hamide Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul, Beta Basım, 2005, s.113.

¹⁷ 10.06.1949 Gün ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, RG 10.06.1949 No.7236.

¹⁸ Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu m.4.

Somut bir olayda tehlikeyi önleyici görevlerle, adli görevler aynı anda ortaya çıkabilir. Bu gibi durumlarda, o anda hangi tedbirin daha ağır bastığı ve önemli olduğuna bakılarak, idari makamların mı, yoksa C. savcılığının mı yetkili olduğu belirlenir.

Türk Hukuku, adli kolluğu C. savcının “emrine” vermiş (CMK 160) ve mülga CMUK m. 156 ile polise verilmiş olan, “acele hallerde kendiliğinden suç araştırması yapma” yetkisini, kabul etmemiştir. Yeni Kanun kolluğa, “olaylara elkoyma”, “kişileri yakalama” ve tedbir uygulama” yetkilerini vermiştir (CMK 161/2). Bu durum karşısında, Türk Kolluğu suç fiiline elkoymak mecburiyetindedir, ancak “hiç bir adli araştırma işlemi yapmadan”, durumu “derhal” emrinde çalıştığı Cumhuriyet savcısına bildirecek ve Cumhuriyet savcısının adliyeye ilişkin emirlerini gecikmeksizin yerine getirecektir. C. savcısı adli kolluk görevlilerine “yazılı emir” verir; acele hallerde “sözlü emir” de verebilir ve bunu en kısa sürede yazılı olarak da bildirir (CMK “2005.5353” 161/3). Kanaatimizce, Türk Kolluğuna da acele hallerde “araştırma” yapma yetkisi tekrar geri verilmelidir¹⁹.

PVSK’ ya göre polisin adli görevi, işlenmiş olan bir suç hakkında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile diğer kanunlarda yazılı görevleri yapmaktır (PVSK md.2/B).

JTGKYK’ ya göre jandarmanın adli görevleri ise işlenmiş suçlarla ilgili olarak kanunlarda belirtilen işlemleri yapmak ve bunlara ilişkin adli hizmetleri yerine getirmektir (JTGKYK Md. 7/B)

Bu hükümlerden anlaşılacağı gibi kolluk amir ve memurlarının bir suça müdahale edebilmesi için her şeyden önce suçun ne olduğunu, bir eylemin suç oluşturup oluşturmadığını, oluşturuyorsa kovuşturmanın nasıl yapılacağını ve suçun kovuşturmasının diğer suçlardan ayrı bir özellik arz edip etmediğini çok iyi bilmesi gerekir.

¹⁹ Feridun Yenisey, **Yeni Ceza Muhakemesi Hukuku Soruşturma Evresi ve Adli Kolluk**, İstanbul, Ulus Basım Yayım, 2006, s.48-50.

Gerçekten de, kolluğun adli görevlerinin esasını, eylemin suç olup olmadığına tespit edilmesi oluşturmaktadır. Bazı durumlarda karşılaşılan bir eylem, şekli olarak suç gibi görülebilir. Ancak, kolluğun bu duruma müdahale edebilmesi için eylemin ceza kanunlarında yazılı bir suçun unsurlarını içermesi ve kovuşturma şartlarının da gerçekleşmesi gerekir. Örneğin, hırsızlık, dolandırıcılık, emniyeti suiistimal, mala zarar verme gibi suçların bütün unsurları mevcut olsa dahi; haklarında ayrılık kararı verilmemiş eşlerden birinin, üstsoy veya altsoyunun veya bu derecede kayın hısımlarından birinin veya evlat edinen veya evlatlığın, aynı konutta beraber yaşayan kardeşlerden birinin zararına olarak işlenmesi halinde, ilgili akraba hakkında cezaya hükmolunamayacağından fail hakkında kovuşturma yapılamayacaktır²⁰.

Alman Hukukuna göre, polis “adli görevleri” açısından savcının “yardımcısıdır” (Helfer der StA). Alman savcısı, suça ilişkin araştırmaları bizzat kendisi de yapar, ancak günlük basit suçların çokluğu karşısında, bütün suçların araştırmasını bizzat yapması imkansız olduğu için, istekte bulunarak (Ersuchen), polisten yararlanır (StPO 161/1). Polis, savcının verdiği talimata (**Weisung**) uymak mecburiyetindedir. Alman Hukukunda, savcı araştırma istemini (**Ersuchen**) ilgili polis makamına (Polizeibehörde) yöneltir. Bu makamın yöneticisi (Leiter) de, gerekli araştırmayı yapacak olan polis memurunu belirler. Almanya’da belli polis memurları “savcı için araştırma yapan kişi” (Ermittlungsperson der StA) olarak özel statüdeki bir kadroya atanmışlardır. 2005 yılı öncesine kadar, bu kadroya atanan polis memurlarına “Hilfsbeamter der Staatsanwaltschaft” adı veriliyordu. Polisin daha etkili çalışabilmesini sağlamak amacı ile, bu ünvan terk edildi. “Savcı için araştırma yapan kişi” (Ermittlungsperson der StA) statüsündeki polis memurlarının, diğer polis memurlarından farklı yetkileri vardır. Bunlar bazı koruma tedbirlerini (mesela, arama veya kan alma; StPO 81a/2) gecikmede tehlike olan hallerde, doğrudan emredebilirler. Savcı bu memurlara, polis makamına başvurmaksızın, doğrudan görev (**Auftrag**) verebilir. “Savcı için araştırma yapan kişi”

²⁰ Gündoğan/ Koç/Özbudak, **Kolluk**, s.445-446.

(Ermittlungsperson der StA), savcının emirlerine (**Anordnung**) uymak mecburiyetindedir (GVG 152). Alman Polisi acele hallerde “hazırlık soruşturmasını kendiliğinden başlatabilir”. Suç fiiline el koyması (erster Zugriff) için, acele hallerde savcının emrini beklemesine ihtiyaç yoktur. Hatta, buna mecburdur. İlk araştırmaları yaptıktan sonra, geciktirmeden işi savcıya devreder (StPO 163/2). Almanya’da polis, basit işlerde, bütün araştırmaları bitirdikten sonra, durumu savcılığa bildirmektedir (Engländer, 23).

2.4. Avrupa Birliği Üyesi Ülkeler Kollukları

2.4.1. Federal Almanya Cumhuriyeti Polis Teşkilatı

Federal Almanya da her Eyaletin kendi Polis Kanunu vardır. Bu durum Federal Anayasa ile betimlenmiş ve sınırları çizilmiştir. Her eyaletin kendi Polis birimleri ile alana ve nüfusa göre teşkilatlanması vardır. Federal Almanya üç şehir tipinde ve 13 eyalet yapısında olmak üzere 16 eyaletten oluşmaktadır. Eyalet polis Teşkilatlarının çoğu rütbesiz Polisi kaldırmış ve sadece rütbeli Polis personeli yapıya geçmişlerdir. Profesyonel bir hizmetin sadece teknik hizmetler seviyesinde olabileceği kabul edilerek, bunun ise ancak asgari komiser rütbesindeki ve eğitimindeki personelle ifasının mümkün olabileceği kabul edilmiştir. Bu gelişme diğer eyaletlerde de sürmektedir. Federal Almanya’nın nüfusu 80,61 Milyon olup nüfusa oranlamayla 284 kişiye bir Polis karşılık gelmektedir. Jandarma teşkilatı bulunmamaktadır. Eyalet bazında son Jandarma birimi 1975 yılında tamamen geçiş dönemi birimleri dahil kaldırılmıştır. Eyalet polislerinin eyaletler arası ve komşu ülkelerle bir aylık Personel değişimi Programları ve çalışma grupları bulunmaktadır. Bazı kuzey komşu devletlerle AB güney sınırları çerçevesinde olduğu üzere suç mücadelesine yönelik olarak ortak devriye ve karakol uygulamaları gerçekleştirilmektedir. Güvenlik hizmeti gören başkaca iç güvenlik birim ve kuruluşları mesleklerine yönelik eğitim programlarını polise ait eğitim birimlerinde almaktadırlar²¹.

²¹ <http://www.polisiye.com/devam.asp?yazid=28>, (Erişim tarihi, 07.02.2007)

Genellikle polisin görevi, daha doğrusu yasalarla belirlenen polisin görevi, herhangi bir kargaşa durumunda vatandaşı korumaktır, diğer bir anlamda, vatandaşın güvenliğini sağlamaktır. Bu görevler ve yetkiler, her land tarafından uygulanır.

Polisin faaliyeti muhtemel kötülöklere karşı vatandaşı korumayı amaçlayan, polis kuvvetlerine bırakılan yetkiler çerçevesinde tam bir yasa düzenlemesiyle belirlenir.

Polis müdahaleleri yasalara uygun olmak zorundadır. Buradan da şu anlaşılıyor ki alınan tedbirler sadece yetkin bir görev bilinci ile uygulanmak zorundadır ve ileri sürölen mücadeleye göre de orantılı olmak zorundadır. Bu yüzden polis, çok sıkı bir şekilde Adli denetim altındadır. Buda polis meslekleri arasında birçok şikâyete neden olmaktadır²².

2.4.1.1. Federal Almanya Polis Organları

- 1- Federal Polis Birimleri
- 2- Federal Kriminal Dairesi (Bundeskriminalamt)
- 3- Federal Sınır Muhafaza (Bundesgrenzschutz)
- 4- Meclis Polisi
- 5- 16 Eyalet Polisi ve eyaletlerin Sahil Güvenlik (İç sular) Polisi (Wasserschutzpolizei)

Polis Organları personel mevcutları:

Federal Polis Birimleri: 28 300

Eyalet Polisleri:255 047

²² Partice Meyzonnier, **Avrupa Birliğinde Polis Güçleri**, (Çev,İsmail Metin),Ankara, 2006, s.13.

a. Federal Kriminal Dairesi

Bu daire tüm eyalet ve Polis birimlerinin suçla mücadele ile ilgili tüm haber ve bilgilerin toplandığı enformasyon merkezidir. Aynı zamanda elektronik verilerin merkez birimidir. Bunun yanında Interpol organizasyonu ve uluslararası ortak Polisiye çalışmalarla ilgili görevli merkez dairesidir. Kriminalistik Enstitüsü ile araştırma ve geliştirme ile bilimsel araştırma yayınları yayımlar. Uyuşturucu ve ilintili suçlarla mücadele iş hacminin 2/5`den biraz fazlasını oluşturmaktadır. Organize suçlarla ve Terörle mücadele diğer ağırlıklı görev alanlarıdır. Bir birim Berlin şehrindeki Devlet adamlarının (VİP) korunması ile görevlidir.

b. Federal Sınır Muhafaza (BGS)

Bu birim Federal Almanya'nın sınırlarında ve sınırlar dahilinde 30 km alan içerisinde ülke sınırlarının kontrolü, muhafazası ve dış tehdidin önlenmesi ile görevli denizde ve havada operasyonlara eğitilmiş hava limanlarında görev yapan bir polis teşkilatıdır. Özel Harekât timlerimiz bu birimin özel birimi olan GSG-9 timleri ve yapılanmaları örnek alınarak kurulmuştur.

c. Eyalet Polisi

Eyaletlerin Polis Birimleri eyalet sınırları içerisinde yetkilidirler. Eyaletlerde Polis'in en üst idari amiri eyalet İçişleri Bakanı/Senatörüdür. Savcılıklar ise Adli Amiridir. Bazı Eyaletlerin kendine has yapıları ve yetkilendirme modelleri bulunmaktadır. Polis'in en üst Amiri bazı eyaletlerde İnspektör olup Politik makam olarak dışarıdan atanmaktadır. Her Eyalet farklı demek abartılı olmayacaktır. Sebebi Almanya da Eyaletlerin iç işlerindeki özerklikleri ve federatif yapıdır²³.

²³ <http://www.polisiye.com/devam.asp?yazid=28>, (Erişim tarihi, 07.02.2007)

2.4.1.2. Temel Polis Eğitimi, Uyum Eğitimi ve Üst Düzey Yönetici Eğitimleri

Eyaletlerin her biri ve Federal üç Polis birimi kendi personel alım ve eğitimlerini ayrı ve bağımsız gerçekleştirirler. Assessment Center (profesyonel liyakat değerlendirme sistemi) tüm gelişmiş ülkelerde olduğu gibi bu ülkede de uygulanmaktadır. Polis aday adayları orta düzey Polis hizmetleri için başvurmuş sayılır. Müteakip sınav ve eğitim programlarıyla Personel Orta Kademe Polisliğe (Komiser sınıfına), daha sonra ayrı bir eleme ve prosedür ile teşkilatın 1.8%`lik bölümünü oluşturan üst düzey Polis Yöneticiliğine yükslebilmektedirler. Sonradan yükselenler grubu olarak teşkilatın ihtiyaç duyduğu alan eğitimini tamamlayanlar doğrudan Komiserlik ve Üst düzey Yöneticilik eğitimine katılabilmektedirler.

Polislik eğitim-öğretimi üç yıl sürelidir. Birinci yıl temel eğitim gerçekleştirilir. Bu bölüm genellikle Hazır Kuvvet Birimleri uhdesinde gerçekleştirilir. Müteakiben kadro eğitimi ve branş eğitimi izler. Nihayetinde altı aylık bir öğretim ve bir sınavla tamamlanır. Eyaletlerde genel olarak ise genel Avrupa Polis eğitimlerinde yaygın görüldüğü üzere, teori ve kadro eğitimi değişimli gerçekleşen sandviç usulü eğitim icra edilmekte ve pratik eğitime önem verilmektedir. Bazı eyaletlerde rütbesiz polis sınıfı olarak kaldırılmıştır. En alt sınıf komiser sınıfı olmaktadır.

Komiserlik ve hukuk temel eğitimi-öğretimi Eyaletlerde, federal kurumların temel hukuk nosyonu ise Brühl şehrindeki Federal Kamu Yüksekokulunda gerçekleştirilmektedir. Federal birimlerin adayları eğitim-öğretimlerini Federal Kamu Yönetimi Yüksekokullarında tamamlarlar Eğitim-öğretimin ortalama süresi Federal Alman Cumhuriyeti Polisi için 36 aydır²⁴.

Üst Düzey Polis Yöneticileri Programı iki yıl sürelidir. Birçok eyalette eleme sınavı öncesi üç aydan bir yıl süreli adayın mesleki kariyerinin boşluklarını tamamlama eğitimi ve bu süreçte adayın ön izleme ve değerlendirilmesini içeren staj eğitimi şeklinde geniş tamamlama eğitimi gerçekleştirilmektedir. Nezaretçi

²⁴ Meyzonnier, **Avrupa**, s.18.

Amirlerin olumlu kanaatleri ile eleme sınavına ve Assessment Centere (liyakat değerlendirme merkezi) müteakip adaylar kendi eyaletlerinde eyalet ağırlıklı konular müfredatlara dahil edilerek birinci yıl öğretime alınırlar. İkinci yılda eğitim-öğretim tüm üst düzey Yönetici eğitim-öğretimi, Yönetici Koleji, seminer ve uluslararası sempozyum, eğitim ve programların yürütüldüğü Federal Polis Yönetim Akademisinde gerçekleştirilmektedir. Alman sisteminde Hukuk nosyonuna sahip adaylarda ihtiyaç çerçevesinde kabul edilerek her yıl sınavsız kısaltılmış yoğunlaştırılmış bir eğitim sürecinden geçerek atanırlar. Programı başarı ile tamamlayanlar Eyaletlerinde Üst Düzey Polis Yöneticiliğinin ilk kademesinde görev alırlar. Üçüncü sınıf Emniyet Müdürlüğü rütbesinden itibaren personel Polizei Führungsakademie`de gerçekleştirilen Yönetim Koleji eğitim modüllerine devam etmektedir. Beş modülden oluşan eğitimler iki haftalık eğitim modülleri şeklinde olup bir tam yıl içerisinde yayılmıştır. Bazı eyaletler Polis teşkilatı dışı bir bakış sağlamak için ikinci sınıf Emniyet Müdürü rütbesini alan personelini başarılı holding ve kuruluşlarda bir aylık yönetim ve toplam kalite eğitimlerini içeren tecrübe programlarına almaktadırlar.

Federal Polis Yönetim Akademisinde şu Programlar yürütülmektedir:

- 1-Üst Düzey Polis Yöneticileri Eğitim-Öğretimi programı,
- 2-Hukuk nosyonlu adaylar için hızlandırılmış bir eğitim-öğretim programı,
- 3-İkinci derece üst düzey polis yöneticiliğine yükselen Polis Müdürlerine Yönetim Koleji olarak iki hafta süreli beş ayrı modülden oluşan ileri tekamül eğitimleri,
 - a- Periyodik tüm yabancı ve Alman Üst Düzey Polis Yönetici personeline aktüel polisiye gündemlerle ilgili seminerler ve eğitimler gerçekleştirilmektedir (bir yılda tüm personelin 75%'i bu seminerlere katılımları sağlanmaktadır),
 - b- Polis hizmetlerin etkinleştirilmesi için teçhizata yönelik teknik bilimsel araştırma geliştirme ve tüm ülkede standardın gerçekleştirilmesinde eşgüdüm ve AR-GE hizmeti bazlı teknik merkez bilgilendirme seminerleridir.

Polis Yönetim Akademisi Avrupa Polis Akademileri Birliğinin (The Association of European Police Colleges-AEPC) ve Avrupa Polis Akademisi'nin

(C.E.P.O.L.)temel üyelerindedir, Uluslararası (Avrupa) Polisiye seminerlere ve Avrupa kriz müdahale gücü eğitimlerine ev sahipliği yapan kurumdur²⁵.

2.4.2.İngiliz Polisi

Ada nüfusu 57,96 milyon olup nüfusuna oranla 375 kişiye bir Polis karşılık gelmektedir. Danimarka da ise bu sayı 10.500. Ülke nüfusu dikkate alındığında Danimarka'da bir polisin ortalama 500 polise hizmet vermek zorunda olduğu görülür²⁶. Ülkenin nevi şahsına münhasır idari yapısı nedeniyle birbirlerine yakın yapıları olsa da farklı 52 Polis bölgesi teşkilat yapısı vardır. Her polisin bir merkezi ve diğer tüm faaliyetleri için alt birimleri bulunmaktadır.1993 ve 1994 yılındaki mevzuat değişiklikleri ile yetkilerde ve bazı bölge polislerin Merkezi Metropolitan Polise bağlanması gerçekleştirilmiştir. Ancak her Metropolitan Polis bölgesi yönetimi ayrıdır. Bununla birlikte terörizm, organize suç ve insan kaçakçılığı gibi sınırları aşan fenomenlerde merkezi kriminal birimler bulunmaktadır. Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda asayiş kuvveti polisiye yapıda bir bütün olarak merkezi irade altında bulunmakla birlikte Wales, İskoçya ve Kuzey İrlanda'nın ayrı statüleri vardır. Toplam 52 müstakil polis idaresi vardır. İngiliz Polisi Alman, İsveç, Kanada ve Birleşik Amerika polisleri ve tabii kolonyal polis teşkilatlarıyla sürekli karşılıklı süreli personel eğitim programları gerçekleştirmektedir. Son reorganizasyon ile meşhur geleneksel silahsız devriye polis'inde yeni düzenlemeler gerçekleştirilmiş ve tahta kısa cop Amerikan tipiyle değiştirilmeye başlanmıştır. Özel bir birim olan MI 5 terörle mücadelede branş polisi olarak tüm ve yerel iç güvenlik polis birimleri arasında koordine edici yönlendirici konumu bulunmaktadır. Amerika, Afrika, Asya ve Okyanusya'daki kolonyal yapısı içindeki teşkilatlanmaya ve düzenlerinin incelenmesine girilmemiştir²⁷.

Bağımsız Polis hizmetleri ifa eden organlar şunlardır:

²⁵ <http://www.polisiye.com/devam.asp?yazid=28>, (Erişim tarihi, 07.02.2007)

²⁶ Alper Durmuş, "Danimarka Görev Dönüşü Raporu", **Polis Dergisi**, Sayı :44, 2005. s.272.

²⁷ <http://www.polisiye.com/devam.asp?yazid=28>, (Erişim tarihi, 07.02.2007)

1- Merkez Sekreterliği (müstakil polis müdürlerinin atama ve hizmetlerin koordine makamı)

2- Metropolitan Polisi (merkez sekreterliğe bağlı Londra şehri Polisi)

3- Provincial Polis ve bağlı birim teşkilatları (en yaygın taşra polisi)

4-İskoçya Polisi (8 müstakil birim bölge Polisinden oluşur)

5-Ulster Kraliyet Polisi (Kuzey İrlanda'da Kraliyet adına oluşmuş Polis)

6-Savunma Bakanlığı Polisi

7-Liman Polisi, Deniz Polisi ve müstakil Kıyı Polisi

8-Tünel ve taşımacılık Polisi (Taşımacılıktan sor.Gnl Sekreterliğe bağlı)

9-Kraliyet Parkları Polisi (Londra)

10-Londra Polisi (New Scotland Yard Londra Polisinin bir birimidir)

2.4.2.1. Polis Organları mevcutları:

Ulusal ve özerk Polis birimlerinin toplam mevcudu 154 738 personelden oluşur.

2.4.2.2. Temel Polis Eğitimi ve Üst Düzey Yönetici eğitimleri:

İngiliz sisteminde tüm teşkilat personeli personel rejimi yönüyle aynı eğitim, görevde yükselme süreçlerine tabidir. Bu sistem yapısı içerisinde üniversite mezunu veya lise mezunu farkı gözetilmeksizin herkes polis rütbesi ile mesleğe başlar. Polis memurluğu eğitimi iki yıl süreli olup 10 haftalık temel teorik eğitim ile başlar. Eğitim AB ülkelerindeki yaygın karakter olan "Sandvich" modeli ile yapılır. Eğitim programı pratik/staj eğitimi sonunda tekrar iki haftalık teorik eğitim ile tamamlanır. İlk atamada bir kıdemli eğitici memur nezaretine verilir ve asaletine kadar devam eder. Birkaç yıllık çalışmadan sonra talep eden personel 4 aylık hazırlık eğitimi ile bir sınavla kıdemli memurluğa yükselbilmektedir. Bu süreçte de sandviç modeli uygulanır²⁸. Bunun dışındaki orta kademe rütbeler ile Üst Düzey Polis Yöneticileri eğitimleri Bramshill şehrindeki Police Staff College`inde

²⁸ <http://www.polisiye.com/devam.asp?yazid=37> (Erişim Tarihi: 04.02.2007)

gerçekleştirilir. Bu eğitim merkezi tüm AB ülkelerindekiler gibi aynı zamanda C.E.P.O.L. üyesidir. Özel programa katılarak ekip yöneticiliğe talip olanlar sınav başarısı sonrası bir yıllık eğitimi tamamlarlar. Bu eğitim aynı zamanda İngiltere’de Üniversitelere başvuru için yeterli seviyeyi ifade eder. İleri Yöneticilik programı komiser sınıfın son kademesindeki adaylar için söz konusudur. Eleme usulüyle yapılan seçme ve eleme aşamasını üç aylık eğitim-öğretim programı izler. Başarılacak olan bitirme sınavı ile atanılır. Temel polislik ataması öncesi ve temel polis eğitiminin bitirme yeterliliği ulusal bir sistemce sınanır. Aynı ulusal prosedür komiser sınıfına geçişte de uygulanır. Üst Düzey Polis Yöneticiliği ve müteakip rütbelerde tayin ve tasarruf yetkisi yukarıda izah edilen yerel polis teşkilatlarıdır. Üst Düzey Polis Yöneticiliği programı için adaylar sicil amirlerince verilen kanaat değerlendirmesi ve Assessment Center’in dahil olduğu bir seçim prosedürü sonrası temel eğitimde üç ve tamamlama ile altı aylık toplam bir eğitimi alırlar. Eğitim sonunda bitirme sınavına tabi tutulurlar. Bu eğitim ulusal kurum olan ve ülkenin Polis Akademisi diyebileceğimiz kurumda gerçekleştirilmektedir (Bramshill). Üst düzey Yönetici eğitimleri Command course for intendents(22 hafta), Superintendents (altı ay), Senior Commander course(dört ay) ve Carusel(iki haftalık) modellerinde müstakil il Polis Müdürlüğü görev atanmaları dahil sürmektedir. Bu model Alman Polis’inin Üst Düzey Yönetici programları ile büyük oranda aynıdır. Buradan mezunların listesi İçişleri Bakanlığında tutulur ve ilerinin en üst yönetici adayları bunlar arasından belirlenir. Tekamül eğitimleri ve branş eğitimleri yukarıda anılan temel programlar kadar belirlenmiş ve standarttır. Genel polisten adli görevlerde görevlendirilen personel 3,5 aylık adli hizmet programlarına branş eğitimi anlamında katılırlar. Refresher (tazeleme)programları belli sürelerle mevzuat ve polis taktik-teknikleri alanındaki gelişmeleri personele verilmesini amaçlayan hizmet içi eğitimleri tamamlayan bir modüldür²⁹.

²⁹ <http://www.polisiye.com/devam.asp?yazid=37> (Erişim Tarihi: 04.02.2007)

2.4.2.3. İngiliz Polisinin Adli Yetkileri

İngiliz polisinin adli yetkileri 1984 yılında, PACE (Police and Criminal Evidence Act) ismi altında geniş bir reform konusu oldu. 84. kanun maddesi, Hakim tarafından polise geniş bir yetki alanı tanımaz.

İsveç polisine baktığımızda adli-idari polislik şeklinde bir ayırım yok, polis görev alanına giren her işi yapıyor. Ancak diğer kurumlarla işbölümü yapılmış ve polis için angarya sayılan bir takım görevler diğer kurumlar tarafından yapılmaktadır. Örneğin polis otoların park işlemleri ile uğraşmıyor³⁰

A. Kimlik kontrolleri

İngiltere’de, kimlik kontrolü “stop and search” adı altında geniş bir yetki alanını teşkil eder. Kanunda normal kontrol yasaklanmıştır. Polis, bir şahsın suç işlediğine dair güçlü şüpheleri varsa şahsı kontrol edebilir. 84 üncü madde, geniş bir şahsi özgürlük tanımaktadır: Polis kontrol edilen kişiye kimliğini göstermek, kontrol edilmiş sebebinin söylemek, tutmuş olduğu raporun bir özetini şahsa vermek zorundadır. Yılda 800.000 kişi kontrol edilir ancak bunun % 10’u tutuklanmıştır.

B. Yakalama

İngiltere’de, yakalama prensipleri, polise hiçbir ayrıcalık tanımayan Common Law üzerine dayanır. Her vatandaş illegal bir suç işleyen kişiyi yakalama yetkisine sahiptir. Teorik olarak bir vatandaş bir polisi yakalama yetkisine sahiptir. Yakalama her zaman bir yetki ancak kesinlikle bir zorunluluk değildir. Yakalama yetkisi, yakalama müzekkeresi olmadan, aşağıdaki hallerde geçerlidir.

- Kanunla cezalandırılmış bir suç (örneğin , adam öldürmek)
- Suç oluştuğunda, suçlu 21 yaşından büyükse, 5 yıl ve daha fazla hapis cezasıyla cezalandırılmış ise.

³⁰ Gürol korkmaz/Mustafa Akdam/Ayhan Saraç, “İsveç Ziyareti İnceleme Raporu”, Polis Dergisi, Sayı:44, Haziran 2005, s.292.

Ancak bu kuralın 60 dan fazla istisnası vardır. (Bunlar arasında; oto hırsızlığı, fahişelik, rüşvet ve elle taciz v.b.) Bu suçlara ortaklıkta yakalama gerektirir. Bu kuralın da diğer istisnaları vardır: Kamu düzenini bozmak ve ülkeye illegal giriş yapmak, terörist söylemler hazırlamak vb. Yakalamanın legal olması için suçun tamamen işlenmesi gerekir. Polisin o şahsın suçu işlediğine dair delilleri doğrulaması yeterlidir³¹.

C. Polisin gözaltında tutma yetkisi

Ortak hukukta, gözaltı rejimi, 24 saat içerisinde şüpheliyi eğer suçu işlediğine dair deliller oluşmamışsa kişiyi serbest bırakmayı öngörür. Kişi eğer serbest bırakılmamışsa gözaltı durumu yetkili polis amirince değerlendirilir. Ülkemizde olduğu gibi yakalanan kişiye hakları hatırlatılır ve neden yakalandığı bildirilir.

2.4.3. İspanyol Jandarması

13 Mart 1986, 2/1986 tarihli Anayasanın 15. maddesi Sivil Muhafız Birliğini, yani İspanyol jandarmasını “askeri nitelikli silahlı kuruluş” olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte Savunma Bakanlığı reformunu ele alan 1 Ocak 1987 tarihli kararname, Sivil Muhafız Birliğinin tamamen milli savunmanın bir parçası şeklinde kalarak ve ordu teşkilatlanmasını esas alan teşkilatlanma özelliğini koruyarak, doğrudan Bakana bağlı olduğunu ve askeri hiyerarşi ile hiçbir bağının bulunmadığını belirtmektedir. Sivil muhafızlar meslekten askerdirler. Görevleri:

- Kamu düzeni koruma
- Yasa ve kuralları uygulama
- Can ve mal varlığını koruma
- Müdahale, suç ve cinayetleri araştırma
- Suç ve soruşturmalarını sürdürme
- Şahısları koruma

³¹ Partice Meyzonnier, **Avrupa Birliğinde Polis Güçleri**, (Çev.İsmail Metin),Ankara, 2006, s.256,257.

- Hükümet istihbarat ve bilgileri
- Doğal veya teknolojik afetler esnasında sivil koruma müdahaleleri
- Çevre polisi

Sivil Guardılar aynı zamanda özel görevleri de yerine getirirler. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- silahların ve patlayıcı maddelerin kontrolü
- Milli merkezler üzerindeki yol trafiği kontrolü
- Ülkedeki iletişim ağlarını sınırları, kısımları, limanları ve havayollarını

koruma ve gözetme.

- Maliye polisi ve kaçakçılıkla mücadele
- Tutsakların nakli
- Cezaevlerinin korunması.
- Şayet bir merkez polisi veya yerel polisi tarafından devlet daireleri

korunamıyorsa bunların korumasını yapmak.

- Bazı askeri polis görevleri
- Bölge sularının denetimi.

Bu görevleri ülke toprakları üzerinde gerçekleştirir³²

2.4.3.1 Jandarmanın Bağlı Olduğu Bakanlıklar

Sivil Muhafız Birlikleri Savunma Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı olmak üzere iki otoriteye bağlanmıştır.

İçişleri Bakanlığı güvenliğin genel idaresi ve güvenlik güçlerinin bütün olarak yönetimiyle meşguldür. Tayin, ücret ve personelin kışlaya yerleştirilmesini yönetir. Savunma Bakanlığı disiplin ve terfi meselelerine bakmakla görevlidir. Ayrıca işe alım, eğitim, geliştirme ve güçlerin ülkeye yerleştirilmesi ile iki Bakanlık müşterek olarak ilgilenir. Bununla birlikte, savaş ve sıkıyönetim sırasında sivil muhafızlar sadece Savunma Bakanlığına bağlıdır. Sivil muhafızlar, aynı zamanda, cezaevlerinin korunması ve mahkumların taşınmasında Adalet

³² Meyzonier, **Avrupa**, s.123,124.

Bakanlığının, gümrük ve vergi kontrollerinin yerine getirilmesinde ise Maliye Bakanlığının emrine verilebilir.

2.4.3.2. Sendikal ve Siyasal Statü

2/1986 no'lu kanunun 15. maddesi "Sivil Muhafız Birliği Mensuplarının siyasi bir partiye yada bir sendikaya üye olamayacaklarını ve toplu bildiri yapamayacaklarını" belirtmektedir. Aynı kanunun 6. maddesi sivil muhafızlara ne grev hakkı ne de "hizmetin normal işleyişini bozmak" amacı taşıyan davranışlarda bulunma hakkı tanımıştır.

Anayasanın 19 Haziran 1985, 5/1985 tarihli 6.maddesi "faal durumda olan meslekten askerlerin, emniyet kuvvetleri ve birimleri mensupları ile polislerin" seçilme hakları olmadığını belirtmektedir. Buna göre, seçimlere katılmak isteyen sivil muhafız birliği üyeleri sivil muhafızlığın hak ve yükümlülüklerine tabi olmaya imkan vermeyen özel hizmet konumuna alınmalarını talep etmek zorundadırlar.

2.4.3.3. Meslekle Bağdaşmayan Haller

21 Şubat 1986 tarih ve 517/1984 no'lu kararname ve 26 Aralık 1984 tarih ve 53/1984 no'lu kanun ile belirlenenler dışındaki özel yada kamusal bütün faaliyetler sivil muhafızlık ile bağdaşmayan hallere girer. Böylece, yalnızca yüksek öğretim, seminer organizasyonu, öğretmenlik yada devlet memurluğu formasyonuna yönelik konferans yada sınavlar, adli sınav kuruluna iştirak, başkanın yada yardımlaşma kurumu üyelerinin yada memur kuruluşlarının görevini gönüllü olarak icra, kongreler esnasında tesadüfi işbirliği yada kolokyumlara tesadüfi katılım, seminerler, konferanslar, yada profesyonel karakterdeki yarışlar meslekle bağdaşır faaliyetler arasında sayılmıştır. Bu faaliyetler kısmi bir zamanda, belirlenmiş bir süre boyunca ve İçişleri Bakanlığının izni ile yapılabilir³³.

³³ www.egm.gov.tr/apk/dairesi/html (Erişim Tarihi: 04.02.2007)

2.4.3.4. Disipline İlişkin Statü

17 Haziran 1991 tarihli ve 11/1991 no'lu kanunun yürürlüğe girmesinden beri sivil muhafızlar ordununkinden farklı bir disiplin rejimine sahiptirler. Bu kanun, hafif, ağır ve çok ağır şeklinde nitelikli suçların ve bu suçlara uygulanacak müeyyidelerin listesini vermektedir³⁴.

2.4.4. İtalyan Jandarması (Karabineriler)

Fransız ihtilali sonrasında Kuzey İtalya'yı işgal eden Fransızlar, işgal ettikleri bölgelerde kendi jandarma teşkilatlarını da kurarak emniyet ve asayiş sağlama yoluna gitmişlerdir.

Jandarmayı ilk kez görüp tanıyan İtalyanlar, daha sonra bunu örnek alarak benzeri bir teşkilat oluşturmaya karar vermişler ve 13 Eylül 1814 tarihinde piyade ve süvarilerden oluşan bir güvenlik teşkilatı kurmuşlardır. Personeli karabini silah taşıdığından bu yeni teşkilata Karabinieri adını vermişlerdir. İtalyanlar bu teşkilatı, barışta toplumun ve kişilerin güvenliğini sağlamak, savaşta da, barıştaki görevlerine ilaveten ülke savunmasına katkıda bulunmakla görevlendirilmişlerdir³⁵.

Karabineriler, yani jandarmalar, ordunun ayrılmaz bir parçasıdır ve dolayısıyla da askerdirler. Askeri polistir ve vatan ve kurumların savunulmasında katkıda bulunma sorumlulukları olduğuna göre, askeri görevleri vardır. Ülkenin iç savunmasında doğrudan müdahale ederler ve harekete geçirme operasyonlarına yardımcı olurlar. Aynı zamanda silahlı kuvvetler personelini ilgilendiren bütün askeri polis ve adli polis görevlerini yerine getirirler. Askeri disiplin karabinerilere tatbik edilebilir.

Bu birimin polis işlevleri de vardır: cürüm ve suçları önlemek ve bastırmak, kanunlara ve düzenlemelere uyulmasını sağlamak, düzenin ve kamu güvenliğinin

³⁴ www.egm.gov.tr/apk/dairesi/html (Erişim Tarihi: 04.02.2007)

³⁵ Jandarma Tarihi Cilt I. s. 500.

korunmasına katılmak, adli tartışmaların güvenliğini sağlamak ve tutukluların ve sınırların gözetimine yardımcı olmak.

Karabinerilerin sayısı 115 000 dir. Uzmanlaşmış birimler mevcuttur; özellikle uyuşturucu maddelerle mücadele komutanlığı, sağlığın korunması ve kaçakçılıkla mücadele komutanlığı, ekolojik operasyonlar birimi, Tarım ve Orman Bakanlığının komutanlığı, İtalya Bankası komutanlığı, helikopter merkezi, deniz birimi, hava birimi ve köpek eğitim birimi.

2.4.4.1. Jandarmanın Bağlı Olduğu Bakanlıklar

Karabineriler, işe alım, birimin [corps] idaresi, disiplin, silah donanımı ve mesleki ilerleme bakımından Savunma Bakanlığına; Düzeni koruma ve kamu güvenliği görevlerinde İçişleri Bakanlığına; Adli polis vazifesini gördüklerinde Adalet Bakanlığına bağlıdırlar. Özel görevler icra ettiklerinde geçici olarak başka bakanlıklara bağlı olabilirler:

- Gıda kalitesinin kontrolünde Sağlık Bakanlığına;
- Milli mirasın korunması ve gözetiminde Kültür Bakanlığına;
- Yürürlükteki mevzuatın kontrolü görevlerinde Çalışma Bakanlığına;
- Diplomatik merkezlerin korunması ve gözetiminde Dışişleri Bakanlığına bağlıdırlar.

2.4.4.2. Sendikal ve Siyasal statü

Karabinerilerin sendikalaşma hakkı yoktur. Bununla beraber, 11 Temmuz 1978 tarih ve 382 sayılı kanundan itibaren, bütün askerler gibi onlar da, tabanları tarafından seçilen organlar vasıtasıyla hiyerarşileri karşısında temsil edilmektedirler: Taban Temsil Kurulları (COBAR), Aracı Temsil Kurulları (COIR) ve Merkezi Temsil Kurulları (COCER). Bu organlar ücretlere, mesleki unvanlara, yaşam düzeyinin yükselmesi vs. koşullarına ilişkin kolektif talepleri sunarlar.

Karabinerilerin grev hakkı yoktur. Dernek veya siyasi partilerin toplantı veya gösterilerine katılma hakları yoktur. Bununla beraber, seçim kampanyası boyunca özel izinli olmaları koşuluyla siyasi veya idari seçimlerde aday olabilirler.

2.4.4.3. Görevle Bağdaşmayan Haller

Karabineriler ne ticaret veya sanayide çalışabilirler, ne de kar amacıyla kurulmuş bir şirketin bünyesinde herhangi bir meslek veya görev üstlenemezler. Bununla beraber, askeri veya hizmeti konular dışında kitap yayınlatabilir, makale yazabilir, kamuya açık konferanslar verebilir ve herkesin önünde düşüncelerini sergileyebilirler. Bu durumda, askerlik hizmetinin gereklerine riayeti kontrol eden yetkili makamların iznini almaları gerekir.

2.4.4.4. Disipline ilişkin statü

Karabineriler askerlerle aynı disiplin rejimine tabidirler. Askeri disipline ilişkin kanun, hak ve ödevleri ile sorumluluklarını yerine getirmemeleri halinde uygulanabilecek müeyyideleri belirlemektedir³⁶.

2.4.5. Portekiz Cumhuriyet Milli Muhafızlar Genel Komutanlığı

Portekiz Cumhuriyeti Milli Muhafız teşkilatı, genel polis görevleriyle yükümlü bir askeri güçtür. 19 ncu yüzyılda kurulan teşkilat, ülke çapındaki teşkilatlanmasını 1961 yılında tamamlamıştır.

17 nci yüzyılın son çeyreğinde, Avrupa'nın tamamında meydana gelen büyük çaptaki toplumsal, iktisadi ve siyasi değişimler sebebiyle "Quadrilherios" devrini doldurmuş ve yerini Kraliyet Polis Muhafızlarına bırakmıştır. Söz konusu kuruluşun teşkilatı, sorumlulukları ve görevleri, sonradan kurulacak olan

³⁶ Jandarma Tarihi Cilt I. s. 500.

Cumhuriyet Milli Muhafız Birliği Komutanlığına çok benzemektedir. 19 ncu yüzyılın başlangıcında Kraliyet Polis Muhafızlarının ismi “şehir polisi” olarak değiştirilmiştir.

Şehir polisi, Lizbon’da bulunan tek bir komutanlıktan yönetiliyordu. 19 ncu yüzyılın ikinci yarısında toplumsal gelişimin gereği olarak şehir polisinin teşkilat yapısı daha iyi bir şekilde düzenlenmiş ve mevcudu artırılmıştır³⁷.

Şehir polisinin asker olan hemen hemen bütün personeli, Cumhuriyet Milli Muhafız Birliği Komutanlığı kurulduktan sonra, bu komutanlık bünyesinde de yerlerini korumuşlardır. Bu yeni kuruluş eski kuruluşun düşünce, görev ve teşkilatlanma esaslarını devam ettirmişlerdir.

Portekiz Cumhuriyeti Milli Muhafız Teşkilatı, görev ve sorumluluk sahaları itibariyle hem içişleri, hem de Milli Savunma Bakanlığına bağlı olup, görevlerini polis güçleriyle birlikte yürütmektedir.

Portekiz Cumhuriyeti Milli Muhafız Birliği Komutanlığı, bir korgeneralin emrinde görev yapmaktadır.

Milli Muhafız Teşkilatının ihtiyatını Lizbon’da faaliyet gösteren piyade alayı ile süvari alayı oluşturmaktadır. Piyade alayının temel unsuru, piyade taburudur. Tabur, üç grup halinde yedi takımdan meydana gelmektedir. Takımlardan altısı piyade, biri özel kuvvetler takımıdır. Taburda toplam 386 personel bulunmaktadır. Süvari alayı; iki süvari grubu ve bir motosiklet grubundan oluşmaktadır ve temsil, koruma ve toplum olaylarına müdahale hizmetleriyle görevlidir³⁸

Cumhuriyetçi Milli Muhafızlar GNR olarak adlandırılır, bu askeri bir teşkilat modeline sahiptir. Kamu güvenlik polisi görevinin büyük bir kısmını icra eder ve kendi özel görevlerini de yerine getirir. GNR düzeni koruma ve kamu güvenliği göreviyle de yükümlüdür, ayrıca yasa ve kuralları uygulama, felaket durumunda yardım götürme, suçu önleme ve bastırma gibi görevlerle de yükümlüdür. Şayet bir

³⁷ Jandarma Tarihi ,Cilt I, s. 502-503

³⁸ Jandarma Tarihi ,Cilt I, s. 502-503

suçüstü durumu söz konusuysa bunlar bu görevle yükümlü olabilirler ama aslında suçu önleme işi daha çok adli polisini işidir. Diğer yandan GNR değişik görevlerde de yer alır, örneğin yüksek devlet şahsiyetleri için şeref hizmetleri ve savaş durumunda iç güvenlik savunması gibi, aynı zamanda yol trafiği denetimi göreviyle de yükümlüdür ve bu konuda helikoptere sahiptir³⁹.

2.5. Sonuç

AB ülkelerinin polis teşkilatlarının tanınması AB sürecinde bilinmesi gereken önemli bir konudur. Organizasyonel yapılanmaları nasıldır? Birlikte operasyon yapılıyor mu? Schengen Bilgi Sistemi polis teşkilatına ne getirecektir? Bütün bunlar ayrıca ele alınıp çalışma yapılması gereken hususlardır.

AB polis teşkilatlarının yaptıkları işbirlikleri çerçevesinde oluşturulan bir takım çalışma grupları bulunmaktadır. TREVİ, BERNE, kulübü, Pompidou Grubu, EUROPOL bunlardan bir kaçıdır. Türk Polis Teşkilatı da bu birimlerde görevlendirilebilecektir. Bu grupları irdelediğimizde temelinde “**terör**” ve “**uyuşturucuyla mücadele**” bulunmaktadır. Şayet şimdilerde bir hazırlığımız bulunursa Türk Polis Teşkilatı bu iki önemli deneyiminden dolayı, oluşturulan çalışma gruplarında strateji, yol ve yöntem belirleyen bir konumda olabilir. Tabii ki “yabancı dil “ bilen personelin yetiştirilmesi bu anlam da çeşitli kursların oluşturulmasının önemi de şimdiden gözlemlenmelidir⁴⁰

AB'ye uyum sürecinde, kolluğun temel ve hizmet içi eğitiminin yeniden yapılandırılması bağlamında, insan hakları açısından kolluk eğitiminin etkin bir şekilde yürütülmesi ve eğitici kadroların yetiştirilmesi amacıyla AB kolluk birimleriyle sürekli işbirliği yararlı olacaktır.

³⁹ Meyzonnier, **Avrupa**, s.220-221.

⁴⁰ Arif Sezer/Mehmet Kul, “Avrupa Birliği bağlamında Polis-Halk ilişkileri” , **Polis Dergisi**, Sayı:32, 2002. s.8.

III. HELSINKİ ZİRVESİ VE SONRASI

11-12 Aralık 1999 tarihinde Helsinki doruğu yapıldı. Toplantıda Türkiye aday ülkeler listesine alındı. Ayrıca Türkiye'nin üyeliğe giden yolda izleyeceği yöntemler ve ön kolular da bu zirve de kararlaştırıldı. Bu kararlar tüm Türkiye'nin yaşamını derinden etkilediği gibi koluğu da etkiledi. Öneminden ötürü zirve, çalışmanın bu bölümünde genel hatları ile incelenmiştir.

AB siyasi kriterlerine uyum için gerekli düzenlemeler, süratli bir şekilde "uyum yasa paketleri marifetiyle gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede, şubat 2002 – Temmuz 2003 döneminde çıkarılan yedi uyum paketiyle 42 yasanın 146 maddesinde değişiklik yapılmıştır. Söz konusu yasa paketiyle temel hak ve özgürlükler, demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları, azınlıkların korunması ve saygı görmesi alanlarındaki mevcut düzenlemeleri güçlendiren ve güvence altına alan reformlar yapılmıştır. Bu çalışmada, AB uyum yasalarından, sadece koluğu ilgilendirenler genel hatları ile incelenmiştir.

3.1.Helsinki Zirvesi Öncesi Genel Durum

1997 Lüksemburg Zirvesi'nde Türkiye Avrupa Birliği üye adayları arasında sayılmamıştır. Dönemin siyasi iradesi bu olumsuz durum üzerine Türkiye ile Avrupa Birliği ilişkilerini dondurdu. Ancak daha sonra yaşanan bazı olaylar Türkiye AB ilişkilerini yavaş yavaş rayına oturtmaya başladı. Bu süreçte Türkiye'deki koalisyon hükümeti, Devlet Güvenlik Mahkemelerinden asker üyeleri arındırdı. Bu gelişme Avrupa'da memnuniyetle karşılandı. Nisan 1999'da NATO'nun Washington'daki 50. kuruluş yıldönümü törenine katılan Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, burada Türkiye AB ilişkilerinde gelişme sağlayacak dört yüz yüze görüşmede bulundu: ABD Başkanı Bill Clinton, Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac, Alman Şansölyesi Gerhard Schroeder ve İngiliz Başbakanı Tony Blair . Demirel bu görüşmelerde Dışişleri Bakanlığının hazırladığı ve Türkiye'nin AB ile ilişkilerinden beklentilerini özetleyen, gayri resmi bir not ilettiler.

Türkiye’de yaşanan iki deprem felaketi sonrasında Ankara, bir anda dünyayı yanı başında, Türk halkına yardım etmek için yarış ederken buluverdi. Bu iç ve dış dayanışma ortamında özellikle komşumuz Yunanistan’la ilişkilerimizde bir anda bir yumuşama havası oluştu.

20. yüzyılın son büyük dünya liderleri zirvesi Kasım 1999 da İstanbul’da toplandı. Zirveye katılan ABD Başkanı Bill Clinton, Ankara’ya “AB yolculuğunuzda yanınızdayız, yeter ki demokratikleşme adımlarınızı hızlandırın” mesajı veriyordu. Yine aynı günlerde Türk Dışişleri Bakanı İsmail Cem: Türkiye’nin Kıbrıs konusunu AB ile ilişkilerde koşul olarak kabul etmeyeceğini bütün AB üyesi ülke dışişleri bakanlarına ilettili. İşte böyle bir ortamda Helsinki zirvesine gelindi.

Zirve öncesi, Türkiye’deki genel durumu anlayabilmek için o günlerde Türk basınında yer alan köşe yazılarına bakmakta yarar vardır. Mustafa Balbay, 10 Aralık 1999 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yer alan “ zirveyi beklerken” başlıklı yazısında, öncelikle Türkiye’nin gözünün Helsinki’den çok Atina’da olduğu ve adaylık konusunda Atina’dan gelecek haberlerin, Ankara’da merakla beklendiğini belirtmektedir. Balbay yazısının devamında Türkiye’nin oluşturulması planlanan Avrupa Ordusu’nun karar mekanizmalarında yer alması gerektiğine ve Rusya-Çin yakınlaşmasına değinmektedir. “Dünyanın AB’den ibaret olmadığını ortaya koyan bir haber dün Pekin’den geldi” diyerek, Rusya-Çin yakınlaşmasından bahseden Balbay, dünyada oluşan yeni dengelerin iyi kullanılması durumunda Türkiye’nin hem dünyadaki yeni örgütlenmelere daha iyi ayak uydurabileceğini hem de bölgesinde belirleyici olabileceğini ifade etmektedir.

10 Aralık 1999 tarihli Cumhuriyet gazetesinde “ Uyum mu, Uyumsuzluk mu?” başlığıyla verilen köşe yazısında Cüneyt Arcayürek, toplumun “AB’ye aday olacak mıyız, olmayacak mıyız?” sorusuyla meşgul olduğu bir dönemde hükümette yaşanan uyum sorunlarına değinmektedir. Arcayürek yazısında, laik cumhuriyet karşıtı girişimlere dikkat çekmek istemektedir⁴¹.

⁴¹ Koç, Taylan, **Küreselleşme ve Türkiye Basınında Avrupa Birliğine Adaylık Süreci**, Ankara, Naturel Yayınevi, 2004, s.87.

8 Aralık 1999 tarihli Radikal gazetesinde yer alan “Avrupa Birliği, Demokratikleşme ve MHP’nin Tavrı” başlıklı yazıda Bilal Çetin, Türkiye’nin 40 yıllık Avrupa macerasında yeni bir sayfanın açılmak üzere olduğunu belirtmekte ve şöyle devam etmektedir⁴².

“ Hafta sonunda yapılacak Helsinki zirvesinden çıkacak karar konusunda Ankara’da temkinli bir iyimserlik havası hakim, AB’nin bu kez üyelik yolunu açacağı düşünülüyor. Bu, Türkiye için elbette çok önemli, çok tarihli bir virajın aşılması anlamı taşıyor . Ancak Helsinki Zirvesinden çıkacak olumlu karar ile AB macerası tamamlanmış, işler yoluna girmiş olmuyor. Türkiye için asıl sorun o noktadan sonra başlayacak. Üye adaylığının kabulü demek, Türkiye’ye beraberinde çok önemli bazı yükümlülüklerinde verilmesi anlamına geliyor.

AB adaylığından sonra atılacak adımlar konusunda koalisyon hükümetinin tutumunun çok önemli olduğunu belirterek yazısına devam eden Çetin, özellikle MHP’nin tutumunun ne olacağını merakla beklediğini ifade etmektedir. Çetin, MHP’nin çeşitli konularda takınacağı tutum hakkında değerlendirmelerde bulunmakta ve hükümetin iç uyum sorunu yaşamayacağını belirtmektedir⁴³

3.2.Helsinki Zirvesi ve Türkiye’deki Durum

1999 yılı sonunda Helsinki Zirvesinde Türkiye’nin AB adaylığı onaylanmıştır. Zira AB bu zirvede “ Türkiye, diğer aday ülkelere uygulanan kriterler esas alınarak, birliğe katılma amacı taşıyan bir aday ülke olarak değerlendirilmektedir. Mevcut Avrupa stratejisine göre, Türkiye de diğer aday ülkeler gibi, reformlarını hızlandıran ve destekleyen bir katılım öncesi stratejisinden yararlanacaktır” kararını almıştır. Türkiye’nin AB üyeliği için izlenecek sürecin ayrıntıları ve ön koşulları yine bu zirvede belirlenmiştir. Helsinki Sonuç Bildirisi’nin Türkiye ile ilgili kısmındaki bazı hükümler Ankara’nın adaylık statüsünü kabul etmede tereddüde düşmesine yol açmıştır. Özellikle Kıbrıs ve Ege sorununa ilişkin hükümler sıkıntının kaynağını oluşturuyordu. Bildiri, Ege konusunda çözüm adresi

⁴² Radikal, 8 Aralık 1999

⁴³ Taylan, Küreselleşme....., s.95.

olarak Uluslararası Adalet Divanı'nı gösterirken, Kıbrıs konusunda da çözümsüzlüğün Kıbrıs'ın AB üyeliğine engel teşkil etmeyeceğini deklare etmekteydi. Türkiye endişeleri yüzünden aday ülke statüsünü kabul etmedi. Bu durum Avrupa Birliği'nde ciddi rahatsızlık yarattı.10 Aralık 1999 gecesi, genişlemeden sorumlu komiser Gunther Verheugen ve AB Güvenlik ve Dış Politika yüksek temsilcisi Xavier Solana Türk hükümetini ikna için Ankara'ya geldi. Yapılan görüşmeler olumlu sonuçlandı ve 11 Aralık 1999'da Başbakan Ecevit hem geleneksel AB Zirvesi yemeğine hem de aile fotoğrafına dâhil olmuştur. Bu dönemde MHP, DSP ve ANAP ile iktidar ortağıydı ve bazı çekinceleri olmasına rağmen Türkiye'nin AB ile tam üyelik politikasına karşı çıkmamıştır. Bunun sebebi Türk toplumunun büyük oranda AB üyeliğini desteklemesidir. Zira oyunu aldıkları toplum ile taban tabana zıt bir duruma düşmek istememişlerdir.

Helsinki Zirvesi Türk tarihinin önemli dönüm noktalarından biri olmasına karşın, olup bitenler Türk kamuoyunda ciddi bir biçimde tartışılmamıştır. İnsanlarımız büyük çoğunlukla Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemesine rağmen, AB ile ilgili çok az bilgiye sahipti. Beklentiler AB üyeliği ile birlikte iş gücünün kazanacağı serbest dolaşım hakkı üzerinde yoğunlaştı. Ancak Avrupalılar bu konuda Türkiye'ye sınırlamalar getirileceğinin sinyallerini daha Helsinki Zirvesinden önce vermeye başlamışlardı.

AB'nin 1997'deki Lüksemburg Zirvesi'ndeki olumsuz tavrından 1999 Helsinki Zirvesi'ndeki olumlu tavrına geçişte kendiliğinden oluşan bir politika değişikliği yoktur. Uluslararası olaylar AB'yi Türkiye lehine değişikliğe itmiştir. Bu olayların yanı sıra Türkiye'nin dışlanmasının yapacağı politik ve ekonomik tahribat AB'ye girmesinden daha fazla olacağını göstermiştir. Türkiye'nin AB ekseninde olması Avrupalıların Türkiye üzerindeki nüfuzlarını gösteriyordu. Aynı zamanda, AB'den uzaklaşan Türkiye'nin kontrol dışında daha tahripkar olduğunu hem AB hem de özellikle Yunanistan görmüşlerdi. Dolayısıyla Türkiye'nin AB ekseninde kalması için Türkiye'nin koşullu olan aday statüsünü verdiler. İkinci önemli neden, AB'nin 1985'den 1999'a kadar Doğu Avrupalı ülkelerle ilişkilerini ve planlarını tamamlamış olmasıydı. Ekonomik desteğini yapmış AB'ye girişlerini bir takvime

bağlamıştı, artık başka ülkelere ve planlara zaman ayırabilirdi. Üçüncü neden, Soğuk Savaş sonrası Balkanlarda ve Kafkaslarda meydana gelen etnik kavgalarda bölge ülkelerinin Türkiye ile tarihi ilişkileri ve Türkiye'ye yaklaşımları özellikle Bosna-Hersek ve Kosova olaylarında Türkiye'nin stratejik önemi ve bu bölgelerdeki politik ve kültürel etkisi Türkiye'nin önemini bir kez daha ortaya çıkarmıştı. Ayrıca Kafkasya, Orta Asya ve Orta Doğu enerji kaynaklarının Türkiye üzerinden dağıtımı ve enerjinin güvenliğinin sağlanması Türkiye'nin rolünün bir başka yönüydü. Dördüncü neden, AB üyesi ülkelerin bir kısmında başta Almanya olmak üzere Türkiye karşıtı hükümetlerin yerine Türkiye yanlısı hükümetlerin gelmesiydi. Beşinci neden, Avrupa güvenliğini ABD'nin dışında kendisi sağlamak istiyordu. Dolayısıyla Avrupa güvenliğinde önemli rolü olan Türkiye'nin Avrupa'dan dışlamanın akıllıca bir politika olmadığını düşünüyorlardı. Altıncı neden, Türkiye'de Kopenhag Kriterlerine uygun önemli değişikliklerin olmasıydı. Yedinci neden, adaylık statüsü vermek aday yapmak anlamı taşııyordu dolayısıyla ipler AB'nin elinde olacaktı, adaylık statüsü vermek Türkiye'nin dışarıda kalmasından daha az tehlikeli idi⁴⁴.

Haluk Şahin, 11 Aralık 1999 tarihli Radikal gazetesinde yer alan "Tarihin Soğuk Damgası" başlıklı yazısında, Türkiye'nin 200 yıllık Avrupa macerasında başından beri değişmeyen bir takım olgulardan bahsetmektedir. Şahin, Sultan Abdülmecid'in bir sözüne değinerek şu ifadelere yer vermektedir:

"Ne kadar tanıdık cümleler değil mi? ' Büyük Avrupa ailesinin bir üyesi' olmak.. 'Uygar milletler topluluğu içinde önemli bir yer tutmak..' 150 yıl önce söylenmiş sözler, tarihin soğuk damgasıyla dondurulmuş adeta. Ne olursa olsun bir yerde kendini gösteriyor, silinmiyor."

Şahin yazısının devamında Helsinki Zirvesi ile ilgili beklentilere değindikten sonra, adaylık konusundaki umutlarını şu sözlerle ifade etmektedir:

" Türkiye bu role ta 1838'den beri talipti. Tarihin soğuk damgasının üzerine boya sürülmekte o kadar. Harfler ortaya çıkıyor. Helsinki'de çıkan kararlar ilgili şu

⁴⁴ Haydar Çakmak, "**Avrupa Birliği Türkiye İlişkileri**",Ankara, Platin Yayınları, 2005, s.126-127.

anda tereddütler ne olursa olsun, uzun dönemde ben iyimserim. 1980'den sonra kendisinde hiç ummadığı kabiliyetler keşfetmiş olan Türk halkının Avrupa'da ezilmeyeceğine, tam tersine hiç ummadık yerlere yükseleceğine inanıyorum.”

Türker Alkan, 12 Aralık 1999 tarihli Radikal gazetesindeki köşesinde “Hoş Bulduk” başlığıyla yazdığı yazısında, Türkiye'ye adaylık statüsünün tanınmasının çok önemli olduğuna vurgu yaparak, adaylık kararında hiçbir önkoşul olmadığını ifade etmektedir. Alkan yazısında şöyle demektedir:

“AB'ye adaylık statüsü tanınması, Cumhuriyetin kuruluşundan beri yaşadığımız en önemli olaydır. Ve bu kadar önemli bir dönüm noktasını, ilk kez tüm Türk halkı hemen hemen bütün unsurlarıyla destekliyor: Atatürkçüsü, dincisi, Kürt milliyetçisi, Türk milliyetçisi, solcusu, sağcısı.. Desteklemeyen yok gibi. Adaylık statüsünün tanınmasında Kıbrıs'ın AB'ye kabulü ve anlaşmazlıkların Lahey Adalet Divanı'nda çözülmesi konuları bir çekince yarattı, ama asıl önemli konu ve stratejik karar, adaylığımızın önkoşulsuz olarak onaylanmasıydı. Yunanistan'la olan sorunlar, elbet zaman içinde bir çözüme bağlanacaktır. Uzun dönemde Türkiye açısından asıl belirleyici olan AB üyeliğidir.⁴⁵”

3.3. Helsinki Sonrası

Helsinki sonrası Ankara'dan beklenen hızla reformlara ağırlık vermek ve üyelik müzakerelerine başlamak için gerekli olan Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirmektir. AB'nin 1993 Kopenhag Zirvesi'nde kabul edilen bu ölçütler, aslında Sovyetler Birliği'nin dağılması ardından Doğu Avrupa ülkelerini kademeli olarak Birliğe dahil etmek amacıyla hazırlanmıştı. Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin de üye adaylığı için ehil kabul edilmesi, Türkiye'nin de bu ölçütleri yerine getirmesi durumunda üyelik müzakerelerine başlayacağı anlamını taşıyordu.

Başbakan Ecevit ve diğer hükümet üyeleri sık sık verdikleri demeçlerde 2000 yılının demokratikleşme açısından bir atılım yılı olacağını ve aslına bakılırsa

⁴⁵ Taylan, **Küreselleşme.....**, s.98-100.

bu reformların “AB üyeliği için değil, Türk halkı hak ettiği için yapılacağını” söylüyorlardı.

Bu amaçla hukuki ve idari yapıdaki eksikliklerin saptanması açısından bir komisyon oluşturuldu. Devlet Planlama Teşkilatı’ndan MGK’ya dek pek çok kuruluşun temsilcisinin katıldığı çalışmanın koordinasyonu, bir Dışişleri görevlisine, Gürsel Demirok’a verildi. Mart 2000’de hazırlanan rapor adeta Türkiye’nin nasıl ideale yakın bir demokrasiye dönüşebileceğinin el kitabı gibiydi. Rapor, AB Türkiye Temsilciliği’nin arayıp da bulamadığı bir şanstı. O noktadan sonra bütün katılım ortaklığı belgesi tartışmaları o rapor üzerinden yürüdü⁴⁶.

Daha sonra, Kasım 2000’de, AB Komisyonu, diğer aday ülkeler gibi Türkiye için de “Katılım Ortaklığı Belgesi⁴⁷” hazırlamıştır. Bu belge, Türkiye’nin AB’ ye giden “yol haritası” niteliğinde olup; Türk Hükümeti’nin kısa ve orta vadede yerine getirmesi gereken öncelikleri belirlemesi gerekmektedir. Türkiye’den talep edilenler, ilk aşamada, Kopenhag siyasi kriterleri olarak tanımlanan ve tam üyelik müzakerelerinin başlatılması için yerine getirilmesi şart koşulan demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan hakları gibi konularda öngörülen reformlardır. AB Bakanlar Konseyi tarafından 4 Aralık 2000 tarihinde onaylanan Türkiye için Katılım Ortaklığı Belgesi, 8 Mart 2001 tarihinde yayınlanmıştır. AB Komisyonu, daha sonra, Türkiye’nin sağladığı ilerlemeleri ve daha yapılması gerekenleri dikkate alarak, yeni bir “ Gözden Geçirilmiş Katılım Ortaklığı Belgesi” hazırlanmış ve 14 Nisan 2003 tarihinde açıklanmıştır. AB komisyonu, aday ülkelerin hepsinde olduğu gibi, yayınladığı ilerleme raporları ile, Türkiye’nin Kopenhag siyasi kriterlerini ne ölçüde yerine getirip getirmediğini izlemektedir.

Katılım Ortaklığı Belgeleri’nde yer alan önceliklerin uygulanması için belirli bir takvim düzenlenmesi ve bu amaçla gerekli insan ve finans kaynaklarının

⁴⁶ Murat Yetkin, **Avrupa Birliği Bekleme Odasında Türkiye**, Ankara, İmge Kitabevi,2002, s.41-42.

⁴⁷ Katılım Ortaklığı Belgesi, aday ülkenin adaylıktan üyeliğe geçiş sürecinde atması gereken somut adımları, gerçekleştirmesi gereken yasal reformları bir takvim çerçevesinde belirtmesi nedeniyle önemli bir yol haritasıdır. Bu adımları ne hızda gerçekleştireceği aday ülkenin hükümetinin inisiyatifindedir. Uyum hızı, aday ülkenin üyeliğe geçiş hızını da belirler.

belirlenmesine yönelik olarak aday ülkeler de “ Ulusal Programlar” hazırlamaktadırlar. “Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı” 19 Mart 2001 tarihinde Türk Hükümeti tarafından onaylanmıştır. 6 ana başlıktan oluşan Ulusal Program ile; Katılım Ortaklığı Belgesi’nde Türkiye’den gerçekleştirilmesi istenen reformlar bir takvime bağlanmıştır. Ulusal Programda kısa vadede kast edilen sürenin 1 yıl olduğu, orta vade için de 5 yılın geçirilmemesi gerektiği ifadesine yer verilmiştir⁴⁸.

3.4. Uyum Yasa Paketleri ve Tartışmalar

10 -11 Aralık 1999 tarihinde Helsinki’de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi’nde Türkiye’nin AB ye tam üyeliğe adaylığının oybirliğiyle teyit edilmesiyle birlikte, Ülkemiz de Birlik ile katılım müzakerelerine başlamak için önkoşul niteliğindeki Kopenhag siyasi kriterlerinin yerine getirilmesi yolunda yoğun bir reform sürecine girilmiştir⁴⁹. Bu reform sürecinden, kolluk da fazlasıyla etkilendi. Dolayısıyla yaşanan değişimi tam anlamıyla görebilmek için AB Uyum Yasalarına değinmekte yarar vardır. Çalışmanın bu bölümünde AB uyum Yasaları kolluğu ilgilendirdiği nispette incelenmiştir.

3.4.1. Birinci Uyum Paketi

Anayasa’da Ekim 2001 de yapılan değişikliklere paralel olarak hazırlanan ve Bakanlar Kurulunca 15 Ocak 2002’de TBMM Başkanlığı’na sunulan “Uyum Yasaları” ile ilgili tasarı 6 Şubat 2002’de TBMM Genel Kurulu’nda, üzerinde önemli değişiklikler yapılarak kabul edildi.

Yasa, 19 Şubat 2002’de Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girdi. Uyum Yasa Tasarısı’nın TCK’nin 159 ve 312. maddelerini düzenleyen hükümleri, 57. Hükümet’te koalisyon ortağı partilerden ANAP ile MHP arasında tartışmalara

⁴⁸ Çakmak ,**Avrupa**, s.128.

⁴⁹ **Avrupa Birliği Uyum Yasa Paketleri**, T.C. Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Siyasi İşler Dairesi Başkanlığı Yayını, Ankara, 2004, s.IX.

neden oldu. “Mini demokrasi paketi” olarak adlandırılan tasarının Genel kurul’daki görüşmeleri sırasında koalisyon ortakları, hükümetin kurulmasından bu yana ilk kez kendi hazırladıkları düzenleme konusunda görüş ayrılığına düştüler ve farklı yönde oy kullandılar.

DSP tarafından verilen TCK’nin 159 ve 312. maddeleriyle ilgili özgürlükleri genişletici önergeler, MHP’nin ret oyuna rağmen DSP, ANAP, DYP, AKP ve SP’nin oyları ile kabul edildi. Önergelerin kabul edilmesiyle TCK’nin 159. maddesindeki değişiklikten kısmen vazgeçilerek, devlete ve kurumlarına hakaret suçunun cezasının üst sınırının 6 yıldan 3 yıla indirildi. Bu maddedeki para cezaları da kaldırıldı. TCK’nin 312. maddesinde en çok eleştirilen “olasılık” kelimesi DSP’nin önergesiyle “tehlike”, “kişiler” tanımı “halk” olarak değiştirildi⁵⁰.

Bu uyum paketinde kolluğu ilgilendiren değişikliklere bakıldığında, ilk planda CMUK 128. madde karşımıza çıkıyor. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 128. maddesinde yapılan değişikle, yakalamadan ve yakalama süresinin uzatılmasına ilişkin emirden yakalananın bir yakınına veya belirlediği bir kişiye, Cumhuriyet savcısının kararıyla gecikmeksizin haber verilir hükmü getirildi. Soruşturmanın gizliliği tehlikeye düşürecek savı ile kolluk bu yeniliği ciddi şekilde eleştirmiştir.

Ayrıca maddenin (CMUK 128) ikinci fıkrasının ikinci cümlesi madde metninden çıkarılarak toplu olarak işlenen suçlarda azami gözaltı süresi “7 gün” den “4 gün”e indirilmektedir. Bu çerçevede Anayasanın 19 uncu maddesi değişikliği paralelinde toplu olarak işlenen suçlarda azami gözaltı süresi dört güne indirilmiş bulunmaktadır. Böylece değişiklikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına ve Avrupa Konseyi’ne üye devletlerin mevzuatına da uyum sağlamış olmaktadır⁵¹.

⁵⁰ <http://www.belgenet.com/yasa/k4744.html> (Erişim Tarihi: 07.02.2007)

⁵¹ **Avrupa Birliği Uyum Yasa Paketleri**, T.C. Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Siyasi İşler Dairesi Başkanlığı Yayını, Ankara, 2004, s.54.

3.4.2. İkinci Uyum Paketi

Anayasa'da Ekim 2001'de, Türk Medeni Kanunu'nda Kasım 2001'de yapılan değişikliklere paralel olarak hazırlanan 2. "uyum yasaları" paketi, Bakanlar Kurulu'nca 15 Mart 2002'de TBMM Başkanlığı'na sunuldu. Tasarı, 19 Mart 2002'de Anayasa ve İçişleri komisyonları, 20 Mart'ta da Adalet Komisyonu'nda görüşülerek benimsendi. Tasarı, 26 Mart 2002 de TBMM Genel Kurulu'nda üzerinde iki değişiklik yapılarak kabul edildi. Yasa, 9 Nisan 2002 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. Yasa, Anayasa'da yapılan değişiklikler ile Türk Medeni Kanununda yer alan hükümlere uyum sağlanması ve Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine ilişkin Türkiye Ulusal programı çerçevesinde kısa vadede alınması gereken tedbirlerle ilgili olarak çeşitli yasalarda değişiklik öngörüyor⁵².

Bu mevzuat değişikliklerinden kolluğu ilgilendirenler: Jandarma Teşkilat ve Görev ve Yetkileri Kanunu'nun 9 . maddesinin ikinci cümlesinde yer alan " Ancak, Jandarma subaylarına valilik ve kaymakamlığa, Jandarma astsubaylarına da bucak müdürlüklerine geçici bir süre ile vekalet görevi verilebilir."hükmü yasa metninden çıkartılmıştır.

Jandarmaya görev yükleyen yasa ve nizamlar sayılmayacak kadar çoktur. Ancak ana görevlerin bir araya toplandığı bazı metinler, jandarmanın hizmet sınırını belirlemede önemli ölçü ve esaslar içerir. Bunların başında Emniyet Teşkilat kanunu; Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri kanunu ve yönetmeliği; Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu; Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu; 3005 sayılı meşhurat Suçların Muhakeme Usulü Kanunu ile İç Hizmet Kanununu sayabiliriz⁵³.

Jandarma subayları için vali, astsubayları için bucak müdür vekilliği görevleri verilebileceği kuralı; 2803 sayılı yasa ile getirilmişti. Böylelikle hiçbir yasada öngörülmeyle böyle bir görev; Jandarma Kanununun da belirlenerek, hizmet sınırı içine alınmış bulunmaktaydı. 2803 sayılı yasanın özel bir yasa oluşu nedeni

⁵² <http://www.belgenet.com/yasa/k4748.html> (Erişim Tarihi: 14.02.2007)

⁵³ Erdoğan Ateşoğlu/Alaeddin Terzioğlu, **Jandarma Teşkilat ve Görev ve Yetkileri Kanunu, Yönetmeliği**, Ankara, 1984, s.35,36.

ile; TSK Personel Kanununun “ Silahlı Kuvvetlere (jandarma dahil) mensup muvazzaf subay ve astsubaylar, Silahlı Kuvvetler içindeki hizmetlerden başka bir göreve naklolunamazlar.” biçimindeki kuralı, Jandarma subay ve astsubaylarının anılan vekalet görevleri bakımından bağlayıcı nitelik taşımamaktaydı. Ancak yaşanan süreç ve sivilleşme akımının etkisiyle yasa koyucu, jandarmanın bu görevine son verdi. Bu gün itibariyle sayılan jandarma personeli, mülki idare makamlarına vekalet edememektedir. Kaymakamlara sadece mülki idare amirliği sınıfından olanlar vekalet edebilmektedir.

4748 sayılı yasa ile, 657 sayılı Devlet Memurları kanununun 13. maddesine birinci fıkrasından gelmek üzere şu fıkra eklenmiştir: “ İşkence ya da zalimane, gayriinsani veya haysiyet kırıcı muamele suçları nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince verilen kararlar sonucunda devletçe ödenen tazminatlardan dolayı sorumlu personele rücu edilmesi hakkında da yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır.” Atıf yapılan birinci fıkra ise “ Kişiler kamu hukukuna tabi görevlerle ilgili olarak uğradıkları zararlardan dolayı bu görevleri yerine getiren personel aleyhine değil, ilgili kurum aleyhine dava açarlar. Ancak, Devlet dairelerine tevdi veya bu dairelerce tahsil veya muhafaza edilen para ve para hükmündeki değerli kağıtların ilgili personel tarafından zimmete geçirilmesi halinde, zimmete geçirilen miktar, cezai takibat sonucu beklenmeden Hazine tarafından hak sahibine ödenir. Kurumun, genel hükümlere göre sorumlu personele rücu hakkı saklıdır.” Şeklinde bir düzenlemeyi içermektedir. Görüldüğü üzere yasa koyucu, işkence yapan kamu görevlisine, ödediği tazminatı rücu ederken klasik idare hukuku kurallarını benimsemiştir. İdareye rücu konusunda bir zorunluluk getirilmemiştir. Yasa hükmü bu haliyle işkenceye meyilli kamu görevlileri üzerinde caydırıcı olmaktan uzaktır. Ancak daha sonra tarihli bir düzenleme ile CMK nın 143. maddesinin ikinci fıkrası şu şekilde değiştirilmiştir: “ Devlet ödediği tazminattan dolayı, koruma tedbiriyle ilgili olarak görevinin gereklerine aykırı hareket etmek suretiyle görevini kötüye kullanan kamu görevlilerine rücu eder.” Bu hüküm DMK m.13/2 ye göre temel hak ve özgürlükleri koruyucu niteliktedir. Çünkü: burada şartlar oluşmuş ise artık idareye bir takdir yetkisi tanınmamıştır. Uygulamaya bakıldığında, CMK m.143/2

nedeniyle kolluk personelinin davranışlarında daha dikkatli davrandığı gözlemlenmektedir.

3.4.3. Üçüncü Uyum Paketi

"Avrupa Birliği'ne Uyum Yasaları" olarak adlandırılan "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun", 3 Ağustos 2002 tarihinde sabaha karşı kabul edildi. Yasa, 9 Ağustos 2002 tarihli 24841 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, yasanın 9. maddesinin iptali için 14 Ağustos 2002'de, Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) de, yasanın 6 maddesinin iptali için, 9 Eylül 2002'de Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu⁵⁴.

Dernekler Kanunu'nun 46 ve 73. maddelerinde yapılan değişikliklerle derneklere ilişkin bazı hizmetleri yürütme görevi Emniyet Genel müdürlünden alınarak, İçişleri Bakanlığı bünyesinde kurulan Dernekler Daire Başkanlığına devredilmiştir.

Polis Vazife ve Salahiyet Kanununda yapılan değişikliklerle Anayasa da kişi hürriyeti ve güvenliği , özel hayatın gizliliği, konut dokunulmazlığı ve kadın – erkek eşitliğine ilişkin son Anayasa değişiklikleri ile yapılan düzenlemelere uyum sağlanmakta ve teknolojik, toplumsal gelişmelere paralel olarak belirli yerlerde daha önce 21 olan çalışma yaşınının 18'e düşürülmesi ile sesli ve görüntülü eserlerin yeniden tanımlanması gibi değişikliklere gidilmektedir⁵⁵.

İdam cezası, Türk Ceza Kanunundan bu yasa ile kaldırılmıştır. İdam kişinin asılarak yaşamına son verilmesidir. Bu ceza günümüz Batı Avrupa hukukunda

⁵⁴ <http://www.belgenet.com/yasa/k4771.html> (Erişim Tarihi: 14.02.2007)

⁵⁵ **Avrupa Birliği Uyum Yasa Paketleri**, T.C. Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Siyasi İşler Dairesi Başkanlığı Yayını, Ankara, 2004, s.67.

artık mevcut değildir. Kanaatimizce idam cezası bugünkü toplum vicdanını tatmin etmemektedir. Kaldırılışının asıl nedeni budur⁵⁶.

3.4.4. Dördüncü Uyum Paketi

Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde çeşitli yasalarda değişiklik yapan tasarı, 3 Aralık 2002'de 58. Hükümet tarafından TBMM'ye sevk edildi. Tasarı, 9 Aralık 2002'de İçişleri Komisyonu'nda, 10 Aralık 2002'de Adalet Komisyonu'nda, 11 Aralık 2002'de de Anayasa Komisyonu'nda görüşüldü. Komisyonlarda üzerinde bazı değişiklikler yapılan tasarı, TBMM Genel Kurulu'nun 2 Ocak 2003 tarihli 17. Birleşiminde kabul edildi. 4778 sayılı yasa, 11 Ocak 2003'de Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. Yasa, Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde, 16 yasada değişiklik öngörüyor⁵⁷.

Bu yasa paketi ile Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanunun 2 nci maddesi değişikliğiyle, tüm kamu görevlilerinin işkence ve kötü muamele iddialarında idari izin prosedürü kapsamı dışında tutularak yargılanmalarına imkân sağlayacak düzenlemeler getirilmektedir. Bu çerçevede, AİHM'de hakkında işkence ve kötü muamele iddiaları bulunan kamu görevlilerinin idari izin prosedürü nedeniyle yargılanamadığına ilişkin iddialarının engellenmesi amaçlanmaktadır.

Ayrıca, İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Kanununun 7 nci maddesi değişikliğiyle, insan hakları ihlalleri ile ilgili başvurularda azami başvuru süresi "3 ay"dan "60 gün"e indirilmektedir. Bu sayede bu tür başvuruların daha kısa sürede cevaplandırılmaları hukuki güvence altına alınmaktadır⁵⁸.

⁵⁶ Doğan Soyaslan, **Kriminoloji**, Ankara, A.Ü.Hukuk Fakültesi Döner Sermaye Yayınları No:41, 1998, s.185.

⁵⁷ <http://www.belgenet.com/yasa/k4778.html> (Erişim Tarihi: 14.02.2007)

⁵⁸ **Avrupa Birliği Uyum Yasa Paketleri**, T.C. Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Siyasi İşler Dairesi Başkanlığı Yayını, Ankara, 2004, s.72-73.

3.4.5. Beşinci Uyum Paketi

Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde çeşitli yasalarda değişiklik yapan 5. tasarı, 9 Aralık 2002'de 58. Hükümet tarafından TBMM'ye sevk edildi. Tasarı, 16 Ocak 2003'de Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu'nda, 20 Ocak 2003'de de Adalet Komisyonu'nda görüşüldü. Komisyonlarda üzerinde bazı değişiklikler yapılan tasarı, TBMM Genel Kurulu'nun 23 Ocak 2003 tarihli 26. Birleşiminde kabul edildi. 4793 sayılı yasa, 4 Şubat 2003 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. Yasa, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları bakımından muhakemenin iadesi yoluna gidilmesini kolaylaştırıyor⁵⁹.

Bu uyum paketinde, AİHM kararları ışığında “yargılamanın iadesi” yeniden düzenlenmiş ve Dernekler Kanununda birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Her iki durumda kollukla doğrudan ilgisi bulunmamaktadır.

3.4.6. Altıncı Uyum Paketi

Bu kanunda yapılan değişiklikle , yakalanan ve tutuklanan şahısların haklarına ilişkin Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerinin devlet güvenlik mahkemelerinin görev alanına giren suçlarda da uygulanabilmesini sağlamaktadır.

3.4.7. Yedinci Uyum Paketi

İşkencenin önlenmesi bağlamında, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa eklenen bir madde ile (Ek madde 7), işkence ve kötü muamele suçlarına ilişkin soruşturma ve kovuşturmanın acele işlerden sayılacağı, öncelik ve ivedilikle ele alınacağı, bu suçlarla ilgili davalarda zorunluluk olmadıkça duruşmalara otuz günden fazla ara verilemeyeceği, adli tatilde de bu davaların görüleceği

⁵⁹ <http://www.belgenet.com/yasa/k4793.html> (Erişim Tarihi: 14.02.2007)

düzenlenmektedir. Bu sayede bu suçlara ilişkin soruşturma ve kovuşturmalar ile yargılamanın hızla sonuçlandırılmasının sağlanması hedeflenmektedir⁶⁰.

Bu uyum yasa paketi ile, 7.11.1979 tarihli ve 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Hakkında Kanununun 6 ncı maddesinin birinci fıkrasında geçen “15” ibaresi “onsekiz” şeklinde değiştirilmiştir⁶¹.

3.5. Sonuç

Ülkemizde demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlıkların korunması ve saygı görmesini teminat altına almak amacıyla başta Anayasa olmak üzere Polise görev veren kanunlarda değişiklikler yapılmıştır. Ancak yasa değişikliği yeterli değildir. Uygulamanın da yasaya uygun yürütülmesi zorunludur. Polis teşkilatı, insan haklarına saygı, demokrasi kuralları içerisinde etkin olarak çalışma açılarından eleştirilmektedir. Bu noktada biraz düşünmek, demokrasimizi ve AB'ye girişimizi güvence altına almak için tedbir almak gerekmektedir⁶².

Bazı yasal değişiklikleri hayata geçirebilmek için gerekli alt yapı olmadığından, uygulamada ciddi sıkıntılar görülmektedir. Bu olumsuz durumdan en çok etkilenen kurumların başında kolluk gelmektedir.

⁶⁰ **Avrupa Birliği Uyum Yasa Paketleri**, T.C. Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Siyasi İşler Dairesi Başkanlığı Yayını, Ankara, 2004, s.81.

⁶¹ **AB Uyum Yasaları**, Mevzuat Dizisi No:7, Nobel Yayın, Ankara,2004, s.108.

⁶² Halil Yılmaz, “AB üyeliğine Polis Teşkilatının Etkisi”, **Polis Dergisi**, Sayı:32,2002, s.81.

IV. AVRUPA BİRLİĞİ ÜYELİK SÜRECİNDE KOLLUK

Çağdaş demokrasiler, temel hak ve hürriyetleri sağlamayı hedefleyen, çoğulcu ve katılımcı düşünceye dayanan, özgürlük ve hoşgörü ortamında gelişen sistemlerdir. İnsan hakları ve temel hürriyetlerin tanınması, evrensel bir ilgi konusu olmuş, günümüzde çok sık telaffuz edilen globalleşmenin tohumları aslında geçtiğimiz yüzyılda atılmıştır. Bunların güvence altına alınarak aykırı uygulamalardan korunması ve daha ileri düzeyde gerçekleşmesi amacıyla kurulan Birleşmiş Milletler ile Avrupa Konseyi, Ülkemizin de kurucusu olduğu uluslar arası kuruluşlardır⁶³.

Kopenhag ölçütlerinden biri olan demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlıkların korunması ve saygı görmesini teminat altına alan kurumların başında “kolluk” gelmektedir. Dolayısıyla kolluğun hukuka bağlılığı, insan haklarına karşı saygısı, Avrupa Birliği üyeliğinin temel koşuludur. Bu bölümde, AB üyelik sürecinde kendini yenilemeye çalışan kolluğun insan hakları konusunda attığı adımlar incelenmiştir. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için Avrupa'nın insan hakları konusundaki standartlarına öncelikli olarak değinilmiş olup bu standartları en net olarak AİHM kararlarında görmekteyiz.

4.1. Avrupa Birliği'nin Kolluk Uygulamaları ve İnsan Haklarına İlişkin Talepleri

Hukukun üstünlüğü, demokrasi, insan hakları ve azınlıkların korunması olmak üzere dört ana başlıkta toplanan Kopenhag Siyasi Kriterleri, Türkiye'nin kökleşmiş pek çok kurumunu değişime uğrattığı bu günlerde, bu değişimden kollukta payını almaktadır.

Çağdaş bir toplumda kolluğun rolü;

- cürümü önlemeyi ve ortaya çıkarmayı;

⁶³ Halil Yılmaz, AB Üyeliğine Polis Teşkilatının Etkisi, **Polis Dergisi**, Sayı:32, 2002. s.37.

- toplumsal düzenin sağlanması ve korunması;
- acil durumlarda kişilere destek sağlamak;
- İnsan haklarını koruma ve saygıyı içerir.

Toplumsal düzen ve dirliğin sağlanmasıyla insanlar ulusal ve uluslar arası yasaların kendilerine tanıdığı hak ve özgürlükleri değerlendirme olanağına kavuşurlar. Yaşam, özgürlük ve kişisel güvence gibi temel insan hakları, bu hakları tehdit ve ihlal eden suçların ortaya çıkarılmasıyla koruma altına alınmış demektir. Ancak kolluk bu görevleri yerine getirirken de insan haklarına saygılı olmalıdır.

Her bir kimsenin yaşamı, bedensel bütünlüğü ve insanlık haysiyeti, insan hakları ilkelerinin temelini oluşturur. Ve her bireyin bunlara hakkı diğer herhangi bir bireyinkiyle aynıdır. İnsan hakları genelde, bireylerle devlet arasında, ilişkiye işaret eden bir olgu olarak anlaşılmıştır, ancak bu yaklaşım topluluklar/sivil toplum/ özel alanları da içine alacak biçimde genişletilmiştir⁶⁴.

Avrupalılar, Avrupa entegrasyonunun, Avrupa ülkelerinin insan hakları, demokrasi, ve hukukun üstünlüğüne dayanan saygılarının üzerine inşa edildiğine inanırlar. İnsan hakları içerik olarak geniş bir kavramdır. Örnek vermek gerekirse, ayrımcılık yasağı, serbest dolaşım, cinsiyet değiştirme ve benzeri pek çok konu insan hakları ile ilintilidir. Ancak bu çalışmada ağırlık noktası; kolluğun yoğun bir şekilde itham edildiği “işkence” olacaktır.

Avrupa Birliği, insan hakları konusunda gelişimini halen sürdürmektedir. Siyasal bütünleşme özellikle de genişleme süreciyle yeni bir ivme kazanan bu evrim çok eskilere dayanmamaktadır. Önceliğin ekonomik bütünleşmeye verildiği kuruluş yıllarında insan haklarının korunmasına dair hükümler ilk antlaşma metinlerinde ayrıca yer almamıştır. 1951 Paris ve 1957 Roma antlaşmalarının giriş bölümlerinde ancak “ halklar arasında daha geniş ve köklü bir topluluğun temellerini oluşturma” ve “Avrupa halkları arasında gittikçe daha sıkı bir birlik” ten

⁶⁴ Liz Kelly, **GYU Rehberi Kadınlara ve Çocuklara yönelik Şiddete Karşı Polislikte Görüş , Yenilik ve Uzmanlık**, Avrupa Konseyi Yayınları, Strasbourg, 2000, s.17.

söz edilmekte, insan haklarının ana birimi olan “yurttaş” veya “birey” kavramına yer verilmemektedir. Kollektif bir kavram olan “halk”ın dışında ancak işçilerin sosyal hakları –o da ekonomik bütünleşmeye katkılarından dolayı- gümrük birliği ve ortak Pazar hükümlerinden sonra üçüncü sırayı işgal etmektedir.

Kurucu antlaşmalardan kırk yıl kadar sonra, 7 Şubat 1992’de Maastricht’te imzalanan Avrupa Birliği Antlaşmasıyla siyasi birliğe doğru ilk adımlar atılmış ve aynı antlaşma çerçevesinde insan haklarının yasalaşma süreci başlamıştır. Bunu, sırasıyla Kopenhag Kriterleri (1993), Amsterdam’da imzalanan “Bütünleştirilmiş Hali İle Avrupa Topluluğunu Kuran Antlaşma” (1997) ve en son olarak da Avrupa Temel Haklar Şartı (2000) izlemiştir⁶⁵.

AB’nde insan haklarına ilişkin ihlallerin gerçekleşmesi halinde , iş bu ihlallere yönelik uygulanabilecek yaptırımlar, AB Antlaşması ve Avrupa Toplulukları Kurucu Antlaşmaları’nın ilgili düzenlemelerinde yer almaktadır. Konuya ilişkin olarak özetle Avrupa Toplulukları hukuk sisteminde yetkili kurumların, bu yetkilerini hukuka uyarlı bir biçimde kullanmaları ve olası insan hakları ihlallerini önlemeleri önemli olmaktadır. Bu konuda, uluslar arası hukuk sistemindeki hukuk sūjeleri arasında genel olarak klasik işbirliği anlayışının egemen olması nedeniyle, insan haklarına ilişkin ihlallerin tespiti ve tespit halinde uygulanabilecek yaptırımların yeterli olduğu söylenemez. Bu konuda Avrupa Konseyi bünyesinde benimsenen mevzuatın etkin olduğu söylenebilir⁶⁶.

AB bu noktada Türkiye’den, işkence ve kötü muamele ile mücadeleyi güçlendirmek amacıyla kanun uygulayıcısı kurumların(Özellikle kolluk) insan hakları ve soruşturma teknikleri konularında eğitimlerinin artırılmasını talep etmiştir. Bu talep Katılım Ortaklığı Belgesinde somut bir şekilde dile getirilmiştir. Türkiye ise kolluk personeli yetiştiren jandarma ve polis okullarının müfredatına insan hakları dersini koymak suretiyle bu talebi karşılamaya çalışmıştır. Buna ilave

⁶⁵ Füsun Türkmen, **Avrupa Birliği ve İnsan Hakları**, Derleyen: Beril Dedeoğlu, Boyut Kitapları, İstanbul, 2003, s.133.

⁶⁶ Kamuran Reçber, Çiğdem Aydın, “Avrupa Birliği’nde Üye Devletler Tarafından İnsan Haklarının İhlal Edilmesi Durumunda Öngörülen yaptırımlar”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 53, sayı.1, 2004, s.90-91.

olarak insan hakları ihlallerine karşı etkin bir yargısal sürecin Türkiye de işler hale gelmesi ve idari denetim mekanizmalarının oluşturulması da AB'nin konuya ilişkin diğer talepleridir.

4.1.1. Avrupa İnsan Hakları Yargısı

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) denetim organlarına ilişkin 19-56'ncı maddelerini değiştiren 11 Numaralı Protokol'ün 01 Kasım 1998'de yürürlüğe girmesiyle, daha önce mevcut olan "Avrupa İnsan Hakları Komisyonu" ve "Avrupa İnsan Hakları Divanı" uygulaması sona ermiş ve bu iki kuruluşun yerini almak üzere, tek bir kuruluş ve devamlı nitelikte bir mahkeme olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tesis edilmiştir.

Mahkeme, Avrupa Konseyi'ne üye olan devletlerin sayısı kadar yargıçtan oluşur. Yargıçlar, Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'ne üye olan devletlerin gösterdikleri üç adaylık bir liste üzerinden altı yıl için seçilirler ve kendilerini aday gösteren devletten bağımsız olarak görev yaparlar. Yargıçlar, kendi ülkeleri aleyhine açılan davalarda Daire ve Büyük Daire'deki yargılamalara zorunlu olarak katılırlar. Bu yargıcın yokluğu veya herhangi bir nedenle katlamayacağı durumlarda, ilgili devletin belirleyeceği bir kişi, yargıç sıfatıyla Daire ve Büyük Daire'deki yargılamaya katılır. Yargılama faaliyetleri, Komiteler, Daireler ve Büyük Daire tarafından yerine getirilir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yargı yetkisinin kabulü zorunludur, yani Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni onaylayan bütün devletler Mahkeme'nin yargı yetkisini kabul etmiş olurlar. Mahkeme, kişileri değil üye devletleri yargılamaktadır. Duruşmalara çağrılan kişiler sanık değil, tanıktır. Tanıkların Mahkeme önünde vereceği ifadeden dolayı sorumluluğu yoktur. Mahkeme'nin kararları kamuya açıklanır. Mahkeme uyuşmazlığı inceler ve duruşmalardan sonraki gizli oturumlarda AİHS'nin ihlâl edilip edilmediğini onaylar. Kararlar oyçokluğu ile alınır. Mahkemenin kararları kesin ve bağlayıcıdır⁶⁷.

⁶⁷ **İnsan Hakları**, Jandarma Okullar Komutanlığı, Ankara,2005,s.6-6,7.

AİHS ile getirilen mekanizma ancak AİHM'ye yapılacak bir başvuru ile harekete geçer. Herhangi bir başvuru olmaksızın Mahkeme kendiliğinden sözleşmeci bir devletin sözleşmeye aykırı hareket edip etmediğini denetleyemez. Buna karşılık bir konu başvuru ile mahkemenin önüne geldiğinde artık Mahkeme Sözleşme'nin çiğnenip çiğnenmediğini kendiliğinden inceler, yani başvuru yapıldıktan sonra bu başvurunun geri alınması Mahkeme'nin söz konusu başvuruyu incelemesini engellemez. Bu şekilde mahkemeye başvurmak için Sözleşme iki yol öngörmüştür. Bunlar devlet başvurusu ve bireysel başvuru yoludur⁶⁸.

AİHS'nin 33. maddesi uyarınca her sözleşmeci Taraf Sözleşme ve Protokollerin hükümlerine vaki ve kendisinin diğer Sözleşmeci Tarafa isnat edilebileceğine kanaat getirdiği herhangi bir ihlalden dolayı Mahkeme'ye başvurabilir. Bu başvuru yolu 11 No'lu protokolden önce olduğu gibi zorunlu bir yoldur. AİHS'ye taraf olmakla her sözleşmeci devlet Mahkeme'nin bu yetkisini kabul etmiş sayılır.

4.1.2.Kolluk Uygulamalarından Kaynaklanan Davalar

2005 yılı sonu itibariyle AİHM önünde Türkiye hakkında bulunan başvuru sayısı 9.627'dir. 2005 yılında Türkiye aleyhine en çok başvuru yapılan ülkeler sıralamasında 2.457 başvuru ile 6. sıradadır (Diğerleri Rusya 8.781, Polonya 4.744, Romanya 3.820, Fransa 2.826, Ukrayna 2.457). AİHM önünde bekleyen başvuru sayısı yönünden de Türkiye Rusya'dan sonra ikinci sıradadır. Türkiye'yi Romanya, Polonya, Ukrayna ve Fransa izlemektedir. Türkiye hakkındaki başvuruların yaklaşık 4.000'i Hükümetin bilgisine getirilmiştir.

Türkiye aleyhine yapılan (4000) başvurudan (360)'ı Hükümet savunması yapıldıktan sonra AİHM tarafından kabul edilemez bulunmuş, AİHM tarafından kabul edilebilir bulunan başvurulardan ise; (53)'ü lehte, (652)'si aleyhte ve (269)'u

⁶⁸ Enver Bozkurt, Selim Kanat, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Başvuru Elkitabı**, Ankara, Asil Yayınevi, 2004, s.39.

dostane çözüm yoluyla sonuçlanmıştır. Bunlardan (296)'sı jandarma bölgesinde meydana gelmiş olaylarla ilgilidir.(Jandarma Bölgesi ile ilgili başvuruların hepsi, Jandarma personeli veya birliklerinden kaynaklanan olaylarla ilgili değildir.)

AİHM'ye yapılan Jandarma Bölgesi başvuruları incelendiğinde;

a) Başvuruların önemli bir bölümünün, terörle mücadelenin en yoğun yaşandığı 1992-1996 yılları arasındaki dönemde meydana geldiği iddia edilen olaylara ilişkin olduğu görülmektedir.

b) Başvurular genel olarak;

- Gözaltında işkence ve kötü muamele
- Gözaltında ölüm,
- Gözaltında kayıp,
- Köy yakma,
- Yaşam hakkı ihlali,
- Meskeni terk veya göçe zorlama,
- Köye dönüşün engellenmesi,
- Mesken veya mallara zarar verme gibi konulara ilişkindir⁶⁹.

Yakın zamana kadar, ülkemiz aleyhine yapılan başvuruların konuları daha ziyade, yaşam hakkının, işkence ve kötü muamele yasağının ihlali ile ev ve köy yakma iddiaları ile ilgiliydi. Son zamanlarda bu iddialarla ilgili başvuru girişiminde azalma, buna karşılık; düşünceyi açıklama ve vicdan özgürlüğünün ihlali, kamulaştırma bedellerinin geç ödenmesinden ötürü mülkiyet hakkının, davaların uzun sürmesinden ötürü adil yargılanma hakkının ihlali iddialarıyla ilgili başvurularda ise artış gözlenmektedir⁷⁰.

4.1.2.1. Aydın/Türkiye kararı

Davada başvurucu Şükran Aydın 1976 doğumlu Kürt kökenli bir Türk vatandaşıdır. Olay Derik ilçesine bağlı taşıt köyünde cereyan etmiştir. İddiaya göre

⁶⁹ Gündoğan/Koç/Özbudak, **Kolluk**, s.917- 918.

⁷⁰ **İnsan Hakları**, Jandarma Okullar Komutanlığı, Ankara,2005,s.6-13.

köye 29 Haziran 1993 tarihinde gelen köy korucuları ve jandarma subaylarından oluşan bir gruptan 4 kişi evlerine gelmiş, PKK hakkında birkaç soru sormuşlar ardından evdeki herkesi zorla köy meydanına götürmüşler ve oradan da kendisini, babası Seyfo Aydın'ı ve yengesi ferahdiba Aydın'ı Derik jandarma merkezine götürmüşlerdir. Burada başvuru kendisinin daha sonra "işkence odası" olarak nitelendirdiği bir odaya götürülmüş, elbiseleri çıkarılmış ve bir araba lastiği üzerine oturtulmuş sürekli döndürülerek üzerine tazyikli su sıkılmıştır. Ardından üzeri giydirilmiş bu sefer de sorgu odasına alınmıştır. Burada asker kıyafetli birisi kendisine tecavüz etmiştir. Ayrıca babası ve yengesi de işkence görmüşlerdir. Daha sonra başvuru ve iki akrabası 2 Temmuz 1993'te salıverilmiştir. Ardından başvuru, babası ve yengesi 8 Temmuz 1993'te Derik savcısı Bekir Özenir'e şikayette bulunmuşlardır. Daha sonra tahkikata geçen savcı başvuruçunun kızlık zarının kontrolü ve vücudun da darp izlerinin olup olmadığının anlaşılması için önce Derik Devlet Hastanesine ardından 9 Temmuz'da Mardin Devlet Hastanesine ardından da 12 Ağustos'ta Diyarbakır Doğumevi Hastanesine sevk etmiştir. Fakat yapılan muayenelerde kızlık zarının yırtılma tarihi saptanamamıştır. Kaldı ki son kontrolden önce başvuru artık evlidir. Tüm bunlar olurken savcı defalarca başvuruçuları sorguya çekmiştir. AİHM ise yapılan bu tahkikattan ve idarenin tutumundan tatmin olmamıştır. Zira Derik jandarma merkezinin kayıtlarına bakıldığında başvuruçular ile ilgili herhangi bir kayda rastlanmamakla birlikte kayıtlardaki 1993 yılına dair gözaltı sayısının sadece yedi olduğu ve bu sayının bir önceki yılda gözaltına alınan kişi sayısından yüzde 90 oranında az olduğu saptanmıştır. Bu da kayıt defterinin sağlıklılığı ve de idari uygulamalarının meşruiyeti hakkında şüpheler yaratmaktadır. Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Yargısına taşınan bu uyuşmazlıkla ilgili olarak "iç hukuk yollarının tüketilmediği" itirazında bulunmuşsa da AİHM tespit ettiği nedenlerden(Muhakemeye ve idarenin tutumuna ilişkin) ötürü itirazın reddine karar vermiştir⁷¹.

⁷¹ Bozkurt/Kanat, **Avrupa**.....s.60-61.

4.1.2.2. Dizman/Türkiye Davası

Başvuran 1969 doğumludur ve Adana ili idari kaza bölgesi sınırları içerisinde bulunan Seyhan kasabasında yaşamaktadır. Başvuran, dört polis memuru tarafından ıssız bir yere götürüldüğünü ve kötü muameleye maruz kaldığını iddia etmiştir. Bu kötü muamelenin bir sonucu olarak, çene kemiği kırılmıştır. Hükümet, iddia edilen olay günü sağlık raporu almadığını vurgulayarak başvuranın iddialarını reddetmiştir. AİHM, ilk olarak – AİHS işlemleri süresince, Hükümet'e verilmiş olan, başvuranın yorumlarına cevap verme imkânlarına rağmen – Hükümet'in başvuranın dört polis tarafından ıssız bir yere götürüldüğü iddiasına karşı çıkmadığını gözlemlemiştir. AİHM ayrıca, sanık polislerin Türkiye'deki yargılanması esnasında, şikâyetçilerin iddiaları dikkate alınmadan sadece sanıkların ikrarı ile beraat hükmü kurulduğunu not etmiştir. .Yine beraat hükmünün kurulmasına Adli Tıp Kurumu'nun raporuna dayanılmakla beraber, şikâyetçinin ilk muayenesinin olduğu hastane kayıtlarının incelenmediği tespit edilmiştir. Yukarıda anlatılanlar ışığında Hükümet'in AİHM'ye ilgili bilgi ve belgeleri sunmamış olmasını dikkate alarak AİHM, başvuranın 5 Ekim 1994 tarihinde dört polis tarafından kötü muameleye maruz kaldığı ve bu darp sonucunda çenesinin kırıldığı sonucuna varmıştır. Sonuç olarak AİHM oybirliğiyle, başvuranın maruz kaldığı muamele dolayısıyla AİHS'nin 3. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir⁷².

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 3'üncü maddesi işkence yasağını düzenlemektedir. Bu yasağın hiçbir istisnasına yer verilmemiştir. Ayrıca AİHS'nin 15'inci maddesi, olağanüstü durumlarda AİHS'nin 3'üncü. maddesine aykırı önlemler alınamayacağını öngörmüştür. Dolayısıyla 3'üncü maddedeki yasak mutlak bir nitelik taşımaktadır ve hiçbir koşul altında sınırlandırılmasına izin verilmemiştir.

AİHM 3'üncü madde ile ilgili değerlendirmelerinde, her somut olayın özelliklerini dikkate alan bir yorum yöntemini benimsemiştir. Bir kötü muamelenin

⁷² <http://www.inhak-bb.adalet.gov.tr/aihmtr/dizman.doc> (Erişim Tarihi: 14.01.2007)

3'üncü madde kapsamına girmesi için "asgari düzeyde bir ağırlığının bulunması gerekliliğine işaret eden AİHM, bu asgari düzeyin her olayın özelliklerine göre değiştiği görüşündedir. Bu asgari düzeyin değerlendirilmesi, muamelenin süresi, fiziksel ya da ruhsal etkileri ve mağdurun cinsiyeti, yaşı, sağlık durumu vb. somut olayın bütün koşullarına bağlıdır.

Örneğin, Tomassi davasında doktor raporuyla belirlenmiş olan yüzde ve göğüste sıyrık ve bereler, sol kulak içine verilen zarar, her ne kadar göreceli olarak hafif olsa da, fiziki güç kullanıldığını göstermekte ve bu yüzden insanlık dışı ve haysiyet kırıcı muamele olarak 3. maddenin ihlali anlamına gelmektedir⁷³

AİHM'nin son yıllarda AİHS'nin 3'üncü maddesinin ihlali saptadığı karar sayısında ciddi bir artış eğilimi vardır. Bu kararın büyük bir kısmı da Türkiye'ye karşı verilmiş kararlardır. Bunun yanında diğer devletlerin 3'üncü maddenin ihlali saptadığı karar sayısı da artmaktadır. AİHM 'nin Türkiye'ye karşı verdiği kararlarda 3'üncü maddenin ihlali yol açan olay tipleri şu başlıklar altında toplanabilir:

- Gözaltında işkence ve kötü muameleler,
- Cezaevinde kötü muameleler,
- Devletin pozitif ödevini yerine getirmemesi,
- İç hukukta yeterli ve etkili soruşturma yapılmaması,
- Güneydoğuda güvenlik güçlerince ev ve köy yakma başvuruları,
- Gözaltında kaybolan kişilerin yakınlarının maruz kaldığı kötü muameleler⁷⁴.

Kötü muameleyle ilgili bir dava olduğunda, başvuru sahipleri, Türkiye'nin insan hakları karnesini gündeme getirmekte ve mahkeme huzurunda iddialarıyla ilgili olarak haklı duruma geçebilme avantajını yakalamaya çalışmaktadırlar. Türkiye'nin gerek Uluslararası Af Örgütü'nün raporlarında, gerekse İşkence'nin Önlenmesi Avrupa Komitesi (İÖAK) gibi kuruluşların raporlarında olsun, kötü

⁷³ Cengiz Başak, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Gözaltında İnsan Hakları İhlalleri", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 51, sayı 4, 2002. s.51.

⁷⁴Gündoğan/Koç/Özbudak, **Kolluk.....** , s.927-928.

muameleyle ilgili sicili pek iç açıcı değildir. Ancak tüm bu olumsuz sicil, davada ileri sürülse de AİHM, kötü muameleyle ilgili iddiaların somut delillere dayandırılmasını beklemektedir⁷⁵.

4.1.2.3. Tekin/Türkiye Davası

Başvuran Salih Tekin,1964 doğumlu Kürt kökenli bir Türk vatandaşıdır ve Diyarbakır da yaşamaktadır. Dava konusu olaylardan önce, Özgür Gündem'de gazeteci olarak çalışmaktadır.

Şubat-1993'te Yassitepe mezrasındaki ailesini ziyareti esnasında, köy korucularını tehdit ettiği şüphesiyle Harun Altın komutasındaki jandarmalarca gözaltına alınan Başvuranın, Derinsu Jandarma Karakoluna götürüldüğü tartışmasız kabul edilmektedir. Başvuran 19 Şubat 1993 'e kadar Derinsu'da tutulmuştur.

Bu süre zarfında nezarethanede, ışığı,yatağı veya battaniyesi olmayan,sıfırın altında sıcaklıktaki hücrede tutulduğunu, sadece ekmek ve su ile beslendiğini, Astsubay Altın da dahil jandarmalarca hücrelerinde saldırıya uğradığını iddia etmiştir. 18 Şubat gecesi, üç erkek kardeşinin hücrelerine girmesine müsaade edilmemiş ve onların kendisini giyeceklerle sarmamış olmaları halinde şimdi soğuktan ölmüş olacağını açıklamıştır.

Hükümet, bay Tekin'in kötü muameleyle uğradığı iddiasını kabul etmemiş, güvenlik odasının binanın ortasında bulunması ve kömür sobalarıyla ısıtılan odalarla çevrilmiş olması nedeniyle bu odada donma noktasının altına düşen bir sıcaklığın mümkün olamayacağını bildirerek, ayrıca başvuranın kardeşlerinin emniyet odasında onunla görüşmesine müsaade edildiği hususunu reddetmiştir.

Başvuran,19 Şubat 1993 sabahı, Derik İlçe Jandarma Bölüğüne götürülmüş ve aynı gün serbest bırakılmıştır.

⁷⁵Başak, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Gözaltında İnsan Hakları İhlalleri", s.49-51.

Başvuran, Derik'te de bir itiraf beyanı imzalaması için dövme, elektrik verme, soğuk su uygulaması şeklinde işkenceye maruz kaldığını, İlçe Jandarma Komutanı Musa Çitil'in eğer bir daha bölgeye dönerse öldürüleceğini bildirerek tehdit ettiğini iddia etmiştir.

Hükümet herhangi bir kötü muamele yapılmadığını bildirerek itiraz etmiştir. Mardin İl İdare Kurulu, 13 Eylül 1995 de, delil yetersizliğinden subaylar Altın ve Çitil haklarında men'i muhakeme kararı verdi. Bu karar otomatik olarak Danıştay'da incelendi ve men'i muhakeme kararı onandı.

AİHM, Sözleşmenin 3. ve 13.maddelerinin ihlal edilmiş bulunmasını dikkate alarak, 10 000 İngiliz Sterlini manevi tazminata hükmetmiştir⁷⁶.

AİHS'nin Etkili Başvuru Hakkını düzenleyen 13'üncü maddesine göre:

Bu sözleşmede tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal eden herkes, ihlal fiili resmi görev yapan kimseler tarafından bu sıfatlarına dayanılarak yapılmış da olsa, ulusal bir makama etkili bir başvuru yapabilme hakkına sahiptir.

13'üncü madde AİHS'deki hak ve özgürlükleri ihlal edilen kişilerin ulusal makamlara başvuru hakkını düzenlemektedir. Ulusal makamlara başvuru hakkı, sözleşmecî devletlerin AİHS'deki hak ve özgürlükleri iç hukuklarında uygulama ödeviyle ilgili bir konudur. Bu ödev AİHS'nin 1'inci maddesinde belirtilmiş olan sözleşmecî devletler AİHS'deki hak ve özgürlükleri egemenlik alanları içinde güvenceye almakla yükümlü kılınmıştır. Ulusal düzeyde tanınan başvuru yolları, ihlallerin giderilmesini sağlama amacına yöneliktir. İç hukuk yollarından bir sonuç alınamadığı takdirde ancak, AİHM'nin denetimi söz konusu olabilecektir.

13'üncü madde, Türkiye'nin ihlal ettiği sıklıkla saptanmış olan AİHS maddelerinden biridir. AİHM tarafından 13'üncü maddenin ihlal edildiğine dair verilen kararlarda, ihlal iddialarına karşı iç hukuk yollarının yeterli güvenceler içermediği vurgulanmaktadır. AİHM'nin bu yöndeki kararlarının büyük bölümü

⁷⁶<http://www.inhak-bb.adalet.gov.tr/aihmtr/tekin.doc>. (Erişim Tarihi 04.01.2007)

yaşama hakkı ihlalleriyle bağlantılı olarak verilmiştir. Bunun yanında işkence ve kötü muamele ile Güneydoğu'da mal ve mülklerin tahrip edildiği iddialarıyla ilgili olarak da 3'üncü maddenin ihlal edildiğine karar verilen karar sayısı da az değildir. AİHM'ye göre 13'üncü madde, ihlalden sorumlu olanların belirlenmesini ve cezalandırılmasını sağlayacak kapsamlı ve etkili bir soruşturmanın yapılmasını, bu soruşturma sürecine mağdurların yakınlarının etkili bir biçimde katılmasını ve gerektiğinde devletin tazminat ödemesini gerektirmektedir⁷⁷.

4.1.3. Türkiye'nin Yerine Getirdikleri

İşkence ve kötü muamelenin önlenmesi konusunda işkence ve kötü muamele ile mücadeleye ilişkin gerekli yasal ve idari çerçevenin büyük bölümü, hükümetin işkenceye karşı sıfır tolerans politikasını uygulama niyetini beyan ettiği 2002'den bu yana oluşturulmuştur. Mevzuattaki çeşitli değişikliklere uygun olarak mahkeme öncesi gözaltı usülleri Avrupa standartlarına uygun hale getirilmiştir. İşkence ve kötü muamele nedeniyle verilen hapis cezaları artık ertelenmemekte veya idari para cezasına çevrilememektedir. Kamu görevlileri hakkında soruşturma açılması için üstlerinden izin alınması şartı kaldırılmıştır. Avrupa Konseyi İşkence ve Kötü Muamelenin Önlenmesi komitesi'nin (CPT) ve ilgili BM organlarının önerilerinin birçoğunun benimsenmesine karşın, bunların bazıları hala Türk makamları tarafından uygulamaya konmamıştır. Türkiye'nin şu an için güvenlik görevlilerinin yaptığı işkence ve diğer biçimlerdeki kötü muamele ile mücadele konusundaki çabalarını yoğun şekilde sürdürmesi gerekmektedir. Son dönemlerde alınan önlemler: Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin yürürlüğe girmiştir. Gözaltı kayıt defteri ve sanık hakları formunda iyileştirmeler yapılmıştır. Ekim 2003 de Danıştay, tutukluların sağlık raporlarının bir suretinin güvenlik görevlilerine gönderilmemesi gerektiği yolunda karar almıştır(1 Haziran 2006 tarihli ilgili yönetmeliğin 9 maddesi de konuyu aynı şekilde düzenlemiştir.) Nisan 2004'te Türk Tabipler Birliği, sağlık kontrolleri ve tedavi sırasında cinsiyet,

⁷⁷ Gündoğan/Koç/Özbudak, **Kolluk.....** , s.938-939.

ırk, tabiiyet, ve başka bir nedenle ayrımcılık yapan doktorların disiplin cezalarına çarptırılmasını öngören bir yönetmelik yayımlamıştır. Avukatla görüşme hakkı dahil olmak üzere sanığın haklarını açıklayan küçük kartlar, tutuklamadan hemen sonra sanığa haklarını okuma talimatı veren polis memurlarına dağıtılmıştır. Bu kartların daha büyük boyutta olanları, polis karakollarına asılmıştır. Bu kart ayrıca polis memurlarına sanığın haklarını ihlal ettikleri takdirde mali tazminat ödemekle yükümlü olacaklarını hatırlatmaktadır. Yeni ceza yasası, işkence yapanlara verilen hapis cezasını arttırmakta ve işkence yapılan kişinin ölmesi durumunda ömür boyu hapis cezasını öngörmektedir. Nisan 2004'te yayınlanan bir genelgede, bütün güvenlik görevlilerinden uykusuz bırakma, uzun süre ayakta durdurma, tehdit etme ve gözleri bağlama gibi tutukluların kötü muamele gördüğü iddialarına yol açabilecek yöntemlerden kaçınmaları istenmektedir. Ekim 2003'te yayınlanan bir genelgede savcılara öncelikli olarak ele alınması gereken işkence ve kötü muamele konusundaki iddialara ilişkin soruşturmaları şahsen yürütmeleri için talimat verilmiştir. Ocak 2004'te Askeri Ceza Yasası ve Askeri Mahkemelerin Kuruluşu ve Muhakeme Usulleri Yasası'nda yapılan değişikliklerle askeri mahkemelerin gözaltı usulleri öteki mahkemelerle uyumlu hale getirilmiştir⁷⁸.

2004'ün ilk altı ayında Türkiye İnsan Hakları Derneği'ne işkence konusunda 692 şikayette bulunulmuştur. Bu sayı, 2003'ün ilk altı ayına göre %29 oranında azalma olduğunu göstermektedir. Ancak, resmi gözaltı merkezleri dışında işkence şikayetlerinin sayısı 2003'e göre önemli ölçüde artmıştır. İnsan Hakları Başkanlığı'na Ocak ve Haziran 2004 arasında iletilen toplam insan hakları ihlal iddialarının önemli bölümü, "işkence ve kötü muamele" ile ilgiliydi. Bu durum, söz konusu uygulamaların halen bir sorun olduğunu göstermektedir. Suç işleyen kamu görevlilerinin cezaya çarptırılmaması eğilimiyle mücadele konusunda resmi istatistiklere göre işkence veya kötü muamele iddiaları ile ilgili olarak 2003'te yargılanan 2.454 devlet güvenlik görevlisinden 1.357'si beraat etmiş, 854 sanık suçlu bulunmuş, hapis cezalarına çarptırılmıştır. Şubat 2004'te İçişleri Bakanı, işkence ve kötü muamele ile suçlanan kamu görevlilerinin duruşmalarda hazır

⁷⁸ Metin Karaca, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Ankara, Anadolu Yayıncılık, 2006, s.302.

bulunmasını sağlamaya yönelik bir genelge yayınlamıştır. Bazı davalarda sanıklar uzun yıllar davalara katılmamışlar ve bu nedenle davaların zaman aşımı nedeniyle düşmesine yol açmışlardır. Reformlara karşın savcıların, işkence ile suçlanan kamu görevlilerine karşı soruşturmaları her zaman hızlı ve yeterli bir şekilde yürütmedikleri yolundaki kaygılar devam etmektedir. Temmuz 2004'te Yargıtay, işkenceden suçlu bulunan dört polis memuruna 2002 yılında verilen hapis cezası kararını, cezanın (11 ay ve 20 ay tecil edilmiş hapis cezası) suçun ciddiyetini yeterince yansıtmadığı gerekçesiyle bozmuştur. Bu karar uyarınca, söz konusu polis memurları yeniden yargılanacaktır⁷⁹.

Mart 2004'te CPT, Eylül 2003'te Türkiye'nin güney ve güneydoğusuna yaptığı ziyaretler sonrasında Türk hükümetinin verdiği yanıtla birlikte raporunu yayınlamıştır. Raporda, gözaltı merkezleri ve gözaltındaki kişilere yapılan muamelede önemli bir iyileşme olduğu belirtilmektedir. Kollardan asma ve elektrik şoku gibi işkence yöntemlerinin bazı polis merkezlerinde kullanıldığının bildirilmesine karşın şu anda çok nadiren şikayet konusu olmaktadır. İşkence veya kötü muamelede belirlenmesi daha zor olan yöntemler halen kullanılmaktadır. Ocak 2004 tarihli yönetmeliğe karşın doktorun önceden talebi olmamasına karşın gözaltındaki bazı kişilerin halen devlet güvenlik görevlilerinin huzurunda muayene edildiği bildirilmiştir. Ayrıca, sağlık raporunun bir suretinin devlet güvenlik görevlilerine iletilmeden ilgili makamlara gönderilmesi yolundaki şarta her zaman uyulmamaktadır. Sivil toplum kuruluşları, mahkeme öncesi gözaltı sırasında avukatla görüşme olanaklarında iyileşme olduğunu bildirmişlerdir. CTP raporunun devlet güvenlik güçlerinin bazı vakalarda gözaltında bulunan sanıkları avukat talep etmekten caydırıldığını veya bu hakları konusunda onları bilgilendirmediğini belirtmesine karşın sivil toplum kuruluşları, birçok kişinin, örneğin avukat talep etmenin suçu kabul etme olarak görülebileceği korkusu ile teklif edilmesine karşın bu haklarını kullanmaktan kaçınabileceğini belirtmişlerdir. Sanıklar gözaltına iken yakınlarına bilgi verme konusunda iyileşme olmasına karşın bu yükümlülüğe halen her zaman uyulmadığı bildirilmiştir⁸⁰.

⁷⁹ Karaca, **Avrupa**.....,s.303-304.

⁸⁰ Karaca, **Avrupa**....., s.304-305.

AB üyelik süreciyle, Türkiye’de insan haklarını koruma mekanizmalarında da değişiklik görülmüş ve bazı yeni yapılanmalar ortaya çıkmıştır. Bu mekanizmalar, oluşumlarına işlevlerine göre üç farklı kategoriye ayrılabilir. Gönüllük esasına dayalı oluşan ve kar amacı gütmeyen çalışan sivil toplum örgütleri, bağımsızlık ve tarafsızlık esaslarına dayalı olarak kanunlar çerçevesinde kurulan ve insan hakları ihlallerini çözen yargısal koruma ve yasama ve yürütme organları içinde bir otokontrol mekanizması olarak oluşturulan ve bir iç denetim sağlayan kurumsal mekanizmalardan söz edilebilir⁸¹.Bu çalışmada kolluk bünyesinde kurulan insan hakları koruma mekanizmalarından bahsedilecektir.

Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde insan haklarına ilişkin uygulamaları takip etmek, yürürlüğe konan tedbir ve düzenlemeleri izlemek ve koordinasyonu sağlamak amacıyla, Genel Plan ve Prensipler Başkanlığı kuruluşunda, Dış İlişkiler ve İnsan Hakları Daire Başkanlığı ve bu başkanlık bünyesinde İnsan Hakları Şube Müdürlüğü mevcuttur.

Ayrıca Jandarma Genel Komutanlığı tarafından Jandarmayla ilişkili olarak, görevlerin icrası esnasında meydana gelebilecek insan hakları ihlalleri iddialarıyla ilgili şikayet ve başvuruların belli bir sisteme göre kabul edilmesi, bu iddiaların araştırılması, iddiaların doğru olması halinde adli ve idari soruşturma yapılmasının sağlanması, yapılan işlemlerle ilgili gelişmelerden ve sonucundan başvuru sahibine bilgi verilmesi ve bu çalışmaların kamuoyuna açıklanmasının sağlanmasının amacıyla Jandarma Genel Komutanlığı Karargahı’nda (24) saat esasına göre görev yapacak şekilde Genel Plan Prensipler Başkanlığı bünyesinde 26 Nisan 2003 tarihinde Jandarma İnsan Hakları İhlallerini İnceleme ve Değerlendirme Merkezi (JİHİDEM) kurulmuştur.

JİHİDEM’in görevleri şunlardır:

⁸¹ Abdulrahman Eren, Türkiye’de İnsan Haklarını Korumaya İlişkin Komisyon ve Kurullar, **Polis Dergisi**, Sayı:44, 2005.s.125.

A. Çeşitli kanallardan (şahsen, telefon, faks, mektup, dilekçe, internet vs.) gelen, Jandarma personelinin insan hakları ihlalleri ile ilgili şikayet ve başvuruları (24) saat esasıyla kabul etmek,

B. Kabul edilen şikayet ve başvuruları incelemek ve değerlendirmek,

C. İncelenip, değerlendirilen şikayet ve başvuru konuları ile ilgili olarak en kısa süre içerisinde ilgisine cevap vermek.

Kendisinin, yakınlarının veya herhangi bir kişinin Jandarma personeli tarafından insan hakkı ihlaline maruz kaldığını düşünen vatandaşlarımız ile Türkiye’de ikamet eden yabancı ülke mensupları; şahsen, telefon, faks, mektup, dilekçe, internet yoluyla Jandarma Genel komutanlığı ek karargâh binasında bulunan JİHİDEM’ e başvurabilecektir⁸².

4.2. Avrupa Birliği’nin Kolluk Yapılanması Üzerine Talepleri

Avrupa Birliği Devlet ve Hükümet Başkanlarının katılımı ile 10 – 11 Aralık 1999 tarihlerinde gerçekleştirilen Helsinki Zirvesinde Türkiye’nin AB’ye aday ülke olarak kabul ve ilanı sonrasında Türkiye ile AB arasındaki Katılım Öncesi Mali İşbirliği yeniden yapılanma sürecine girmiştir.

Aday ülkelere yönelik yürütülen bu katılım öncesi mali destek programı çerçevesinde, idari kapasitenin ve kurumsal yapılanmanın güçlendirilmesi bir öncelik olarak ortaya çıkmıştır. Kurumsal yapılanma, Topluluk müktesebatının (Topluluk Anlaşmaları, Sözleşmeler, Kanunlar vb.) üstlenilmesi ve uygulanmasında sorumluluğu olan kamu kurum ve kuruluşlarının AB ile uyumlu hale getirilmesi ve güçlendirilmesi anlamına gelmektedir.

Bu yeni süreçte, AB müktesebatını, üye ülkelerle aynı standartlarda uygulayabilecek güçlü bir idari kapasiteye sahip modern, verimli, etkin yönetimler

⁸² İnsan Hakları, Jandarma Okullar Komutanlığı, Ankara, 2005, s.4–8,9.

ve kurumlar oluşturulması diğer aday ülkelere olduğu gibi ülkemize de bir üyelik koşulu olarak ileri sürülmüştür.

Dolayısıyla ülkemizin AB'ne üyelik çalışmalarının ilk aşamasında Avrupa Komisyonunca hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgelerinde yer alan konu başlıklarına ilişkin AB Müktesebatının benimsenmesini sağlamak üzere kamu kurum ve kuruluşlarının kurumsal ve idari kapasiteleri artırılmaya çalışılmaktadır⁸³. Türk Kolluk yapılanması da bu kapsamdadır.

AB ülke polisinde göze çarpan en önemli özellik “ profesyonelleşme” ve uzmanlaşmanın olmasıdır. Ülkemizdeki duruma baktığımızda, AB den gelen talepler doğrultusunda EGM branşlaşmaya önem vermiş, konusunda uzman kişileri, uzmanı olduğu birimlerde çalıştırmaktadır. Dolayısıyla ilgili kolluk görevlisi tüm polislik yaşamı boyunca eğitimini aldığı alanda işini sürdürmekte ve verimli olabilmektedir. JGK bünyesinde ise çok sınırlı bir branşlaşma vardır. Öncelikle jandarma subayları için branş söz konusu değildir. Bir jandarma subayı, karakol komutanlığından, komando bölük komutanlığına, öğretmenlikten, irtibat subaylığına kadar çok geniş bir yelpazede görev yapmaktadır. Jandarma teşkilatı bünyesinde, sadece astsubay ve uzman jandarmalar için birkaç konuda branşlaşma mümkündür. Ancak eksik bir branşlaşmadır bu. Örneğin olay yeri inceleme birimindeki bir uzman jandarma, asli görevinin dışında, kantin sorumlusu, çay ocağı sorumlusu, tuvaletlerden sorumlu personel olarak görevlendirilebilmektedir. Pek çok konuda adli amiri olan savcı ile komutanlarının birbirine zıt emirlerinin arasında kalabilmektedir. Ayrıca jandarma bünyesinde branş sınavını geçip o kadroya hak kazanmak da , o branşta çalışabilmek için tek başın yeterli değildir. İl Jandarma komutanları bu konuda takdir hakkına sahiptir. Örneğin trafik branşından olan bir astsubay, il jandarma komutanı tarafından asayiş tim komutanı olarak görevlendirebilmektedir. Jandarma için konuya ilişkin bir başka olumsuzluk ise iç güvenlik birliklerinde görevlendirilen erbaş ve erlerdir. Jandarma iç güvenlik birlikleri, polis gibi emniyet ve asayiş görevi ile yükümlüdür.

⁸³ Fatih Irmak, AB Uyum Sürecinde Kurumsal Yapılanma ve Emniyet Genel Müdürlüğü, **Polis Dergisi**, Sayı 46, 2005, s.62.

Dolayısıyla bu birliklerde, halk ile iç içe görev yapılan bir ortam söz konusudur ve adli bilgi gerekir. Öte yandan askerliğini jandarma iç güvenlik birlerinde yapan erbaş ve erlere baktığımızda, içlerinden bazılarının psikolojik sorunlarının olduğu, psikopat eğilimlerinin olduğu, sivil yaşamlarında suça bulaştıkları, madde bağımlısı oldukları, okuma yazma bilmedikleri acı gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Özetle yarardan çok zararları vardır ve rütbeli personel mesaisinin büyük kısmını bu tip sorunlu erbaş ve erlere ayırmak zorunda kalmaktadır. Konuya ilişkin acilen yapılması gereken: jandarma iç güvenlik birliklerinde erbaş ve er görevlendirmeyip, astsubay ve uzman jandarma sayısını artırarak polis gibi profesyonel bir kadro kurmaktır. Yukarda sayılan olumsuzluklardan ötürü Jandarma, görevde verimlilik bakımından Polisimizin çok çok gerisindedir.

AB üyesi ülkeler kolluklarının dikkati çeken bir başka özellikleri ise: giderek sivilleşmeleridir. İtalya'da karabinieri, birkaç yıl öncesine kadar Genel Kurmaya bağlı iken bugün doğrudan Milli Savunma Bakanlığına bağlıdır. Bu gelişmeyi Karabinieri Komutanı "kazanılmış bir zafer" olarak tanımlamaktadır. 1998 yılından itibaren de karabinieriler, askerler ile aynı üniformayı giymemektedirler⁸⁴. AB'nin Türk Jandarmasına ilişkin, dolaylı sivilleşme talebi bulunsa da, bu gün itibariyle jandarmamızda önemli bir sivilleşme talebi göze çarpmamaktadır.

4.3. Sonuç

Taraf olduğumuz insan hakları Avrupa sözleşmesi içerdiği hakların korunması bakımından etkili olmak için bir denetim mekanizması getirmiştir. Gerekli koşulların varlığı halinde insan haklara ihlal edilen birey Avrupa insan hakları mahkemesine başvurabilecektir⁸⁵.

Kopenhag kriterleri içinde yer alan insan hakları konusunun, Türkiye-AB ilişkilerini belirleyen temel unsur olduğunu söylemek yanlış olmaz. AB- Türkiye ilişkilerinde İnsan hakları konusu, AB üyeliğimizin olmazsa olmaz koşulu olarak

⁸⁴ Nevzat Sönmez/Gökmen Tekin/ Fatih Beren, "İtalya Ziyareti İnceleme Raporu" **Polis Dergisi**, Sayı:46, 2005.s.282.

⁸⁵ Mehmet karayazgan, "Yeni TCK ile İletişimin Tespiti, Dinlenmesi ve Kayda Alınması", **Polis Dergisi**, Sayı.44, 2005.s.54.

ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla Türkiye bu alandaki reformlarını daha da hızlandırmak zorundadır. AB üyelik sürecinin uzun veya kısa sürmesi Türkiye'nin elindedir. İnsan hakları uygulamaları, temel hak ve özgürlükler üzerindeki sınırların kaldırılması ve demokratikleşme gibi konular önümüzdeki yıllarda gündemde kalmaya devam edecektir⁸⁶.

⁸⁶ Mehmet, "Özcan, Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerinde Temel Belirleyici Unsur Olarak İnsan Hakları", **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt:2, Sayı:5-6. 2000.s.94-95.

V. AVRUPA BİRLİĞİ UYUM SÜRECİNDE DEĞİŞİKLİĞE UĞRAYAN KOLLUK MEVZUATI

Türkiye'nin 1999 Aralık ayında Helsinki'de yapılan Zirve toplantısında aday ülke olarak ilan edilmesinin ardından, tam üyelik müzakerelerinin başlayabilmesi için demokratikleşme ve insan hakları uygulamalarında pozitif düzenlemeler yapılmıştır.

Çalışmanın temel kısmını teşkil eden bu bölümünde, Aralık 1999'dan itibaren AB'ye aday ülke statüsü kazanan Türkiye'nin kolluk mevzuatı alanında yaptığı değişiklikler incelenmiştir. Ancak bununla sınırlı kalınmayıp, değişikliklerin uygulamaya nasıl yansıdığı, yaşanan sorunlar hep kolluk penceresinden bakılmak suretiyle açıklanmaya çalışılmıştır.

5.1. Kabahatler Kanunu

01 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren Kabahatler Kanunu, toplumu ve özellikle kolluk güçlerini yakından ilgilendirmektedir. Polis ile vatandaşların suç ve ceza kapsamında karşı karşıya gelmesine neden olacak bu düzenlemenin, getirdiği yenilikler ile yetki ve cezaların herkes tarafından iyi bilinmesi gerekmektedir⁸⁷.

Kabahat deyiminden; kanunun, karşılığında idari yaptırım uygulanmasını öngördüğü haksızlık anlaşılır (Kabahatler Kanunu m.2). Bu tanıma göre diğer kanunlarda yer alan ve idari para cezasının uygulanmasını gerektiren eylemlerde kabahattir. Örneğin Kimlik Bildirme Kanununda yer alan idari para cezasını gerektiren eylemlerde kabahattir. Ancak Kabahatler Kanununun ek 1. maddesinin 213 sayılı Vergi Usul kanununda yer alan vergi mahkemelerinin görevlerine ilişkin hükümleri saklı tutmuştur.

⁸⁷ Ziyaettin, Kaygusuz, Yeni Düzenlemelere Göre "Kabahat Fiilerinde" Polisin Görevleri ve İdari Para Cezası Kesme Yetkisi. **Polis Dergisi**, sayı: 44, 2005, s.92.

Alman Düzene Aykırılıklar Kanunu (OWiG 1), düzene aykırılığı; “tipe uygun, hukuka aykırı ve takbih edilebilir (vorwerfbare), kanunda gösterilen yaptırıma bağlanmış olan, kusurlu bir fiil” olarak tanımlamaktadır. Alman Düzene Aykırılıklar Kanunu (OWiG 53/1) Alman Polisini; “görevine uygun takdir yetkisine göre, düzene aykırı fiilleri araştırmak ve olayın karartılmasını önlemek için alınması gereken geciktirilemeyen tedbirleri (unaufschiebbare Anordnungen) almak” yetkisi ile donatmıştır. Suçlar açısından, acele hallerde “araştırma mecburiyetinde” bulunan Alman Polisi, kabahatler açısından “takdirilik prensibi” uyarınca, araştırma yapıp yapmama konusunda bir takdir yetkisine sahiptir.

Kabahatler Hukuku, İdare Hukukunun özel bir dalıdır. Bazı yönleri ile Ceza Hukukuna benzerlik gösterir. Kabahatler Hukuku, Kamu Hukukunun bir dalıdır. Kabahatler Kanunu (KK), Genel Hükümler kısmı ve kabahat fiillerinin gösterildiği Özel Kısmından oluşur⁸⁸.

5326 sayılı Kabahatler Kanununda; toplum düzenini, genel ahlâkı, genel sağlığı, çevreyi ve ekonomik düzeni korumak amacıyla; kabahatlere ilişkin genel ilkeler, kabahatler karşılığında uygulanabilecek olan idarî yaptırımların türleri ve sonuçları düzenlenmiştir. Ayrıca, kabahatler dolayısıyla karar alma süreci, idarî yaptırıma ilişkin kararlara karşı kanun yolu, idarî yaptırım kararlarının yerine getirilmesine ilişkin esaslar yine bu kanun çerçevesinde belirlenmiş ve çeşitli kabahatler tanımlanmıştır.

Kolluk, bu kanunda belirtilen kolluk tarafından idarî para cezası uygulanacak kabahatlerle karşılaştığında ilgiliye para cezası kesme yetkisine sahiptir.

Kanunun 22/1 maddesine göre, kabahat dolayısıyla idarî yaptırım kararı vermeye ilgili kanunda açıkça gösterilen idarî kurul, makam veya kamu görevlileri yetkilidir (md. 22/1). Genel kolluk makamları, kabahat türünden veya idari para cezası ile yaptırım altına alınmış bir fiili öğrenirlerse, buna PVSK 17 gereğince

⁸⁸ Yenisey, **Yeni Ceza Muhakemesi.....**, s.43.

elkoyarak, daha sonra “idari yaptırım kararı verme yetkisine sahip olan” asli sorumlu kuruluşa aktaracak şekilde, işlem yaparlar.

Kanunla açıkça yetkili kılınmışsa Cumhuriyet Savcısı da idari yaptırım kararı verebilir (KK.23/1). Bu gibi hallerde, C.savcısı kolluğa emir vererek gereken araştırmayı yaptırabilir (CMK 161)⁸⁹

Kanunda açık hüküm bulunmayan hâl idarî para cezası kesmeye ilgili kamu kurum ve kuruluşunun en üst amiri yetkilidir (md. 22/2). İdarî kurul, makam veya kamu görevlilerinin, ancak ilgili kamu kurum ve kuruluşunun görev alanına giren yerlerde işlenen kabahatler dolayısıyla idarî yaptırım kararı vermeye yetkili olduğunu da unutmamak gerekir (md. 22/3)⁹⁰.

5.1.1. Çeşitli Kabahatler

A. Emre aykırı davranma (yetkili makamlar tarafından adlî işlemler nedeniyle ya da kamu güvenliği, kamu düzeni veya genel sağlığın korunması amacıyla, hukuka uygun olarak verilen emre aykırı hareket etme). Bu cezaya emri veren makam tarafından karar verilir (md. 32/1).

Bu madde, ancak ilgili kanunda açıkça hüküm bulunan hâllerde uygulanabilir (md. 32/2). 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 526 ncı maddesine diğer kanunlarda yapılan yollamalar, bu maddeye yapılmış sayılır (md. 32/3).

Kabahatler Kanununun 32. maddesinin gerekçesi:

765 sayılı Türk Ceza Kanununun 526 maddesi birinci fıkrası hükmü şöyledir:

⁸⁹ Nurullah Kunter, Feridun Yenisey, **Ceza Muhakemesi Hukuku Özet Kitap**, İstanbul, Arıkan Yayınevi, 2005, s.151.

⁹⁰ **İdare Hukuku ve İdari Kanunlar** - I, Jandarma Okullar Komutanlığı, Ankara, 2005, s.8-14.

“ Yetkili makamlar tarafından adli işlemler dolayısıyla ya da kamu güvenliği ve kamu düzeni veya genel sağlığın korunması düşüncesiyle kanun ve nizamlara aykırı olmayarak verilen bir buyruğu dinlemeyen veya bu yolda alınmış bir önleme uymayan kimse, eylem ayrı bir suç oluşturmadığı takdirde, üç aydan altı aya kadar hafif hapis ve bin liradan üçbin liraya kadar hafif hapis cezası ile cezalandırılır”

Bu cezaya “emri veren makam” tarafından karar verilir. Örneğin emir valilikten çıkmışsa, ceza kesme yetkisi kolluk tarafından yerine getirilebilecektir⁹¹.

Söz konusu kabahatin oluşabilmesi için;

a. Yetkili makamlar tarafından hukuka uygun bir biçimde verilmiş bir buyruk olmalıdır,

b. Bu buyruk, “adli işlemler dolayısıyla ya da kamu güvenliği ve kamu düzeni veya genel sağlığın korunması düşüncesiyle” verilmelidir,

c. Bu buyruk usulen ilan edilmelidir.

Keza, bu madde hükmünün uygulanabilmesi için kanunda açık hüküm bulunması gerekmektedir. Başka bir deyişle, ancak ilgili kanunda açıkça hüküm bulunan hallerde bu maddeye istinaden yaptırım uygulanabilir.

Ayrıca 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 526. maddesinde sözü edilen “kamu güvenliği ve kamu düzeni “ kavramları, idare ve anayasa hukukundaki anlamlarına göre, daha dar bir anlam taşımaktadırlar.(Anayasa Mahkemesinin 28/1/1964 tarihli ve E. 1963/128 , K.1964/8 ve Ceza Genel Kurulununun 10/1/1969 tarihli ve 528/471 sayılı kararı).

⁹¹Kaygusuz, “Yeni Düzenlemelere Göre “Kabahat Fiilerinde” Polisin Görevleri ve İdari Para Cezası Kesme Yetkisi”. s.95.

Madde metninde kullanılan “kamu güvenliği” “ kamu düzeni”, “genel sağlığı koruma” , “ adli işlemler dolayısıyla olma” koşulları, hukuka uygun olarak verilen emirle, bu koşullar arasında bağlantı kurmak için kullanılmıştır. Özetle eski TCK’nın 526. maddesi, Kabahatler Kanununun 32. maddesinde yeniden hayat bulmuştur.

Maddeye göre 32. maddenin uygulanabileceği iki durum tartışmasıdır.

Birinci durum: “yetkili makamlar tarafından adli işlemler dolayısıyla ya da kamu güvenliği ve kamu düzeni veya genel sağlığın korunması düşüncesiyle hukuka uygun bir biçimde verilmiş ve usulen ilan edilmiş bir emre uyulmaması” halinde söz konusudur.

İkinci durum ise : “ Diğer kanunlarda 765 sayılı Türk Ceza kanununun 526. maddesine yollama yapılmış olması” halidir. Zira bu yollamalar KK’nın 32. maddesine yapılmış sayılmaktadır (KK md.32/3)

Tartışmalı olan ve kolluk uygulamaları açısından önem arzeden husus, kanunlarda kolluk görevlilerine emir verme ve yasaklama yetkisi tanınmış olmasına rağmen yaptırımın gösterilmemesidir. Örneğin PVSK’nın 17/A fıkrası; kolluğun kanun ve usul dairesinde verdiği emre itaatsizlik ve ittihaz eylediği tedbirlere riayetsizlik edenlerin” karakola götürölüp haklarında tanzim olunacak evrakla beraber adliyeye verileceği” hükmünü taşımaktadır. Bu hükme göre, kolluğun emrine itaatsizlik edenler hakkında hangi suçtan işlem yapılacağı (faili adliyeye sevk edeceği) belli deđildir⁹²

B. Dilencilik yapmak: Ayrıca, dilencilikten elde edilen gelire elkonularak mülkîyetin kamuya geçirilmesine karar verilir (md. 33/1). Bu kabahat dolayısıyla idarî para cezasına ve elkoymaya kolluk veya belediye zabıta görevlileri,

⁹² Gündoğan/ Koç/ Özbudak,**Kolluk**,....., s.248

mülkiyetin kamuya geçirilmesine mülki amir veya belediye encümeni karar verir (md. 33/2).

Kabahatler Kanununun 33. maddesinin gerekçesi:

Çocukların, beden ve ruh bakımından kendini idare edemeyecek durumda bulunan kimselerin dilencilikte araç olarak kullanılması fiili, ceza hukuku bakımından suç olarak düzenlenmiştir. Türk Ceza Kanununa göre, ayrıca bu suç, bir örgüt faaliyeti çerçevesinde de işlenebilir ve bu durumda hapis cezası bir kat arttırılır.

Burada ise, çocukların fiziksel veya zihinsel engellilerin dilencilikte araç olarak kullanılması söz konusu olmayıp, bizzat dilencilik fiili kabahat olarak cezalandırılmaktadır. Böylece başkalarının merhamet ve acıma duygularının istismarı engellenmek istenmektedir.

Dilencilik dolayısıyla idari para cezasına karar verme yetkisi hem kolluğa hem de belediye zabıta görevlilerine aittir. Kolluğun ve belediye zabıta görevlilerinin yetki alanı bakımından herhangi bir ayırıma gidilmemiş olup, görev alanlarına giren yerlerde, bunlar bakımından yarışan bir yetki hali söz konusudur. Bu kişiler aynı zamanda dilencilikten elde edilmiş bulunan, gelire de elkoyma yetkisine sahiptir. Ancak elkonulan bu gelirin bir idari tedbir olarak mülkiyetinin kamuya geçirilmesine karar verme yetkisi mülki amire veya belediye encümenine aittir. Gelire kolluk elkoymuş ise mülki amir, belediye zabıtası elkoymuş ise belediye encümeni mülkiyetin kamuya geçirilmesine karar verecektir.

kolluk dilencilikten elde edilen gelire elkoyabilmek için, kişinin üzerindeki paraları arayabilir mi? Bu sorunun cevabı olumsuzdur. Kabahatler kanunu madde 33 kolluğa arama yetkisi veren bir madde değildir. Arama apayrı bir özgürlük alanına müdahaledir. Bu sebepten dilencinin üzerindeki paraları bulmak maksadıyla yapılacak aramada, usulüne uygun şekilde alınmış bir arama kararının bulunması gerekir.

C. Kumar oynamak: Ayrıca, kumardan elde edilen gelire el konularak mülkiyetin kamuya geçirilmesine de karar verilir (md. 34/1). Kumar; para ile oynanan oyun şeklinde tanımlanmıştır⁹³. Bu kabahat dolayısıyla idarî para cezasına ve el koymaya kolluk görevlileri, mülkiyetin kamuya geçirilmesine mülki amir karar verir (md. 34/2).

Kabahatler Kanunu 34. maddesinin gerekçesi:

Kumar, kazanç amacıyla icra edilen ve kar ve zararın talihe bağlı olduğu oyunları ifade etmektedir. Bu bağlamda kumar oynanması için yer ve imkan sağlanması, Türk Ceza Kanununda suç olarak tanımlanmıştır.

Tasarının bu maddesinde ise, kumar oynanması, bir kabahat olarak tanımlanmış, karşılığında idari para cezası ve ayrıca kumardan elde edilen kazancın mülkiyetinin idari yaptırım olarak kamuya geçirilmesi öngörülmüştür.

Kumar dolayısıyla idari para cezasına ve bu surette elde edilen gelire elkonulmasına karar verme yetkisi sadece kolluğa ait bulunmaktadır. Elkonulan gelirin mülkiyetinin kamuya geçirilmesine ise mülki amir karar verebilecektir.

D. Sarhoşluk : Beklide kolluğu en çok ilgilendiren bu kabahat fiilinde; sarhoş olarak başkalarının huzur ve sükununu bozacak şekilde davranan kişiye kolluk görevlileri tarafından 50 YTL idari para cezası verilmesi öngörülmektedir⁹⁴

Kabahatler Kanununun 35. maddesinin gerekçesi:

Bu hükmün uygulanabilmesi için, sarhoş olan kişinin, başkalarının huzur ve sükununu bozacak şekilde davranışlarda bulunması gerekir. Bunun için davranışın umuma açık yerlerde gerçekleşmiş olması gerekmez. Örneğin kendi evinde , diğer

⁹³ Ejder Yılmaz, **Hukuk Sözlüğü**, Ankara, Yetkin Yayınevi, 1996, s.488.

⁹⁴ Kaygusuz, "Yeni Düzenlemelere Göre "Kabahat Fiilerinde" Polisin Görevleri ve İdari Para Cezası Kesme Yetkisi". s.95.

aile bireylerinin veya komşularının huzur ve sükûnunu bozucu davranışlar da bu kapsamda değerlendirilmek gerekir.

Kolluk görevlileri tarafından, bu durumdaki kişiye idari para cezası verilebileceği gibi, sarhoşluğun etkisi geçinceye kadar da kişi kontrol altında tutulur. Böylece başkalarının huzur ve sükûnunu bozucu davranışların sürdürülmesi engellenecektir.

E. Gürültü: (başkalarının huzur ve sükununu bozacak şekilde gürültüye neden olma). Bu fiilin bir ticarî işletmenin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde işletme sahibi gerçek veya tüzel kişiye de idarî para cezası verilir (md. 36/1-2). Bu kabahat dolayısıyla idarî para cezasına **kolluk** veya belediye zabıta görevlileri karar verir (md. 36/3).

F. Rahatsız etme: (mal veya hizmet satmak için başkalarını rahatsız etme). Bu kabahat dolayısıyla idarî para cezası vermeye **kolluk** veya belediye zabıta görevlileri yetkilidir (md. 37/1-2).

Kabahatler Kanununun 37. maddesinin gerekçesi:

Tasarıya “ Rahatsız etme” başlığı altında mal veya hizmet satışı sırasında bu amaçla kişilerin taciz edilmesi ve yüksek sesle müşteri daveti gibi uygulamaların önüne geçilmesi amacıyla yeni 37. madde ilave edilmiştir. (Adalet Komisyonu)

G. İşgal :(yetkili makamların açık ve yazılı izni olmaksızın meydan, cadde, sokak veya yayaların gelip geçtiği kaldırımları işgal etme veya buralarda mal satışı arz etme veya inşaat malzemesi yığma. Bu kabahat dolayısıyla idarî para cezası vermeye belediye zabıta görevlileri yetkilidir (md. 38/1-2).

Toplumun bütün bireylerinin kullanımına tahsis edilmiş bulunan meydan, cadde, sokak, kaldırım gibi mekanların herhangi bir biçimde işgal edilmesi, ancak

yetkili makamların açık ve yazılı bir izni ile mümkün olabilir. Böyle bir izin olmaksızın, örneğin araç park etmek, seyyar satıcılık yapmak, sergi açmak, gösteri yapmak gibi çeşitli yollarla bu mekanların işgal edilmesi halinde, belediye zabıta görevlileri tarafından ilgili kişiler hakkında idari para cezası verilmesi gerekmektedir.

H. Tütün mamullerinin tüketilmesi: (kamu hizmet binalarının kapalı alanlarında tütün mamulü tüketme). Bu kabahat dolayısıyla idarî para cezası vermeye ilgili idarî birim amirinin yetkili kıldığı kamu görevlileri yetkilidir. Bu hüküm tütün mamulü tüketilmesine tahsis edilen alanlarda uygulanmaz (md. 39/1). Eylemin kamuya ait toplu taşıma araçlarında işlenmesi hâlinde bu ceza ilk başvuru kolluk birim yetkilileri tarafından verilir (md. 39/2). Örneğin şehirler arası yolda seyir halinde olan bir yolcu otobüsünde tütün mamulü tüketilmesi halinde aracın ilk durduğu kolluk birimindeki görevliler, ilgiliye idari para cezası kesmek zorundadırlar. Yetkisiz olduklarını iddia ederek bu işlemi yapmaktan kaçınamazlar.

Özel hukuk kişilerine ait olan ve herkesin girebileceği binaların kapalı alanlarında, tütün mamullerinin tüketilemeyeceğini belirtir açık bir işarete yer verilmesine rağmen, bu yasağa aykırı hareket etme. Bu ceza, şikâyet üzerine en yakın **kolluk** birimi yetkililerince verilir (md. 39/3).

I. Kimliği bildirmeme (görevle bağlantılı olarak sorulması hâlinde kamu görevlisine kimliği veya adresiyle ilgili bilgi vermekten kaçınma veya gerçeğe aykırı beyanda bulunma (md. 40/1).

Açıklamada bulunmaktan kaçınması veya gerçeğe aykırı beyanda bulunması dolayısıyla kimliği belirlenemeyen kişi tutularak durumdan derhal Cumhuriyet savcısı haberdar edilir. Bu kişi, kimliği açık bir şekilde anlaşılınca kadar gözaltına alınır ve gerekirse tutuklanır. Gözaltına ve tutuklamaya karar verme yetkisi ve usulü bakımından Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri uygulanır (md. 40/2).

Kişinin kimliğinin belirlenmesi durumunda, bu nedenle gözaltına alınma veya tutuklanma hâline derhal son verilir (md. 40/3)⁹⁵.

İ. Çevreyi Kirletme :

(a) Evsel atık ve artıkları, bunların toplanmasına veya depolanmasına özgü yerler dışına atma. Bireysel atık ve artıkların atılması hâlinde de bu hüküm uygulanır (md. 41/1). Fiilin yemek pişirme ve servis yerlerinde işlenmesi hâlinde uygulanacak ceza daha fazladır (md. 41/2).

(b) Hayvan kesimine tahsis edilen yerler dışında hayvan kesme veya kesilen hayvan atıklarını sokağa veya kamuya ait sair bir alana bırakma (md. 41/3).

(c) İnşaat atık ve artıklarını bunların toplanmasına veya depolanmasına özgü yerler dışına atma. Bu atık ve artıkların kaldırılmasına ilişkin masraf da ayrıca kişiden tahsil edilir (md. 41/4).

(ç) Kullanılamaz hâle gelen veya ihtiyaç fazlası ev eşyasını bunların toplanmasına ilişkin olarak belirlenen günün dışında sokağa veya kamuya ait sair bir yere bırakma. Bu eşyanın toplanması hususunda belediye tarafından belirli aralıklarla yılda üç günden az olmamak üzere belirlenen günler önceden uygun araçlarla ilân olunur (md. 41/5).

(d) Kullanılamaz hâle gelen motorlu kara veya deniz nakil araçlarını ya da bunların mütemmim cüzlerini sokağa veya kamuya ait sair bir yere bırakma. Bunların kaldırılmasına ilişkin masraf da kişiden ayrıca tahsil edilir (md. 41/6).

Bu kabahatler dolayısıyla idarî para cezasına belediye zabıta görevlileri karar verir (md. 41/7). Bu kabahatler dolayısıyla meydana gelen kirliliğin kişi tarafından derhal giderilmesi hâlinde idarî para cezasına karar verilmeyebilir (md. 41/8). Bu madde hükümleri, belediye sınırları içinde uygulanır (md. 41/9).

J. Afiş asma (meydanlara veya parklara, cadde veya sokak kenarlarındaki kamuya ait duvar veya alanlara, rızası olmaksızın özel kişilere ait alanlara bez, kâğıt ve benzeri afiş ve ilân asma). Aynı içerikteki afiş ve ilânlar, tek fiil sayılır (md.

⁹⁵ **İdare Hukuku ve İdari Kanunlar** - I, Jandarma Okullar Komutanlığı, Ankara, 2005, s.8-11,12

42/1). Bu hüküm yetkili makamlardan alınan açık ve yazılı izne dayalı olarak asılan afiş ve ilânlar açısından uygulanmaz. Bu izinde, afiş ve ilânın asılacağı zaman dilimi açık bir şekilde gösterilir. Bu afiş ve ilânlar izin verilen gerçek veya tüzel kişi tarafından bu sürenin dolmasını müteakip derhal toplatılır. Toplatma yükümlülüğüne aykırı hareket edilmesi hâlinde idarî para cezası verilir (md. 42/2).

Bu afiş ve ilânların kaldırılmasına ilişkin masraflar da ilgili kişilerden ayrıca tahsil edilir (md. 42/3).

Bu kabahatler dolayısıyla idarî para cezasına, kolluk veya belediye zabıta görevlileri karar verir (md. 42/4).

K. Silâh taşıma :(yetkili makamlardan ruhsat almaksızın kanuna göre yasak olmayan silâhları park, meydan, cadde veya sokaklarda görünür bir şekilde taşıma). Bu kabahat dolayısıyla idarî para cezasını kolluk uygular (md. 43/1)⁹⁶.

5.1.2. Kabahatlerde Yakalama

Kabahatler kanununda düzenlenen kabahatlerde şartları gerçekleşince idari para cezası ve/veya mülkiyetin kamuya geçirilmesi ile 19. maddede belirtilen yaptırımlar uygulanır. Kabahatler Kanunu, bu yaptırımlar dışında başka bir yaptırım öngörmemiştir.

Acaba kabahat olarak düzenlenen eylemlerde ilgili kişi yakalanabilir mi? Bizce Kanunun 40. maddesinde yer alan haller dışında kabahat eylemlerinde ilgili kişi yakalanamaz. Ancak kabahat işleyen kişinin durdurulması ve kimlik tespitinin yapılması mümkündür.

Kimliği ve adresiyle ilgili açıklamada bulunmaktan kaçınması veya gerçeğe aykırı beyanda bulunması dolayısıyla kimliği belirlenemeyen kişi yakalanarak durumdan derhal Cumhuriyet savcısı haberdar edilir. Bu kişi, kimliği açık bir şekilde anlaşılıncaya kadar gözaltına alınır ve gerekirse tutuklanır. Gözaltına ve

⁹⁶ **İdare Hukuku ve İdari Kanunlar** - I, Jandarma Okullar Komutanlığı, Ankara, 2005, s.8-11,12.

tutuklamaya karar verme yetkisi ve usulü bakımından Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri uygulanır (md. 40/1-2)⁹⁷.

5.1.3. Kolluk Personelinin Görev ve Yetkileri

Kolluğun suç teşkil eden bütün fiiller bakımından, adli kovuşturma yapılabilmesini temin açısından harekete geçmek mecburiyeti vardır. Aslında idari para cezasını adliye değil, idari makam bile uygulayacak olsa, bir makamın harekete geçerek, o suç fiiline el koyması gerekir. Bu makam, genel kolluktur⁹⁸.

Kolluk, kabahatler kanununa göre idari para cezası kesmeye yetkilidir. Ancak kanunda bu cezayı kesecek kolluk personeli açıkça belirtilmemiştir.

Kanunun 22/1 maddesine göre, kabahat dolayısıyla idarî yaptırım kararı vermeye ilgili kanunda açıkça gösterilen idarî kurul, makam veya kamu görevlileri yetkilidir (md. 22/1).

Kanunda açık hüküm bulunmayan hâllerde idarî para cezası kesmeye ilgili kamu kurum ve kuruluşunun en üst amiri yetkilidir (md. 22/2). İdarî kurul, makam veya kamu görevlilerinin, ancak ilgili kamu kurum ve kuruluşunun görev alanına giren yerlerde işlenen kabahatler dolayısıyla idarî yaptırım kararı vermeye yetkili olduğunu da unutmamak gerekir (md. 22/3).

Uygulamada Üst kademece, Kabahatler Kanununun, kolluğa verdiği idari para cezası kesme yetkisi sihirli bir değnek olarak algılanmakta ve bu yetkinin sonuna kadar kullanılması düşüncesi hakimdir. Kolluk denetleme heyetleri, denetledikleri kolluk biriminin yıl içinde Kabahatler Kanuna dayanarak kaç tane idari para cezası kestiklerine özellikle bakmaktadır. Diğer yandan uygulayıcı olan kolluk amir ve memurları, halkı karşlarına almama amacı ile bu yetkilerini kullanmakta pek de gönüllü davranmamaktadırlar.

⁹⁷ Gündoğan/Koç/Özbudak, **Kolluk**, s.268,269.

⁹⁸ Kunter/ Yenisey, **Ceza**....., s.151.

Alman Hukuku kabahatleri üçe ayırmıştır: a) Önemsiz kabahatlerde (unbedeutenden Verstößen) Polis sadece ikaz etmekle (eine Verwarnung ohne Verwarnungsgeld) yetinebilir. b) Basit kabahatlerde (geringfügige Ordnungswidrigkeiten) Polis idari yaptırım uygulayarak ikaz edebilir (Verwarnung mit Verwarnungsgeld) (OWiG 56/1, 57/2). c) Önemli kabahatlerde (erhebliche Ordnungswidrigkeiten) ise, Polis idari para yaptırımını uygulayacak olan idari makama bildirimde bulunur. “Basit kabahatten” (geringfügig) söz edebilmek için, muahaze edilebilirliğin az (Vorwerfbarkeit ist gering) ve idari yaptırım kararı ile yaptırım uygulanmasında kamu yararı bulunmaması gerekir (OWiG 1/1, 10). Polise, kabahatler alanındaki takdir yetkisi, OWiG 53 ile verilmiştir⁹⁹.

5.2. Ceza Muhakemesi Kanunu

AB'ye giriş sürecinde hızlı yasama çalışmaları içinde önemli bir yer tutan “ceza yasaları” Resmi Gazetede yayınlanarak hukuk âleminde geçerlilik kazandılar. Türk Ceza Muhakemesi hukukunun temel kaynağı olan 4.12.2004 gün ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girdi. Bu yasa, getirdiği bazı değişiklik ve yeniliklere rağmen, büyük ölçüde önceki kanunun esaslarını içermektedir.

Bu kanuna AB cephesinden baktığımızda, uygulamaya ilişkin taleplerin Katılım Ortaklığı Belgesinde somutlaştığını görmekteyiz. Konsey Yeni Ceza ve Usul Kanunu dahil olmak üzere, insan hakları ve temel özgürlüklerle ilgili yasal hükümlerin, tüm adli makamlar tarafından, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve ilgili içtihadına uygun olarak tutarlı bir biçimde yorumlanmasını talep etmektedir.

⁹⁹ Feridun Yenisey, **Yeni Ceza Muhakemesi Hukuku Soruşturma Evresi ve Adli Kolluk**, İstanbul, Ulus Basım, 2006, s.42,43.

5.2.1. Kanunun Kollukla İlgili Temel Yaklaşımları Hakkında Bazı Tespitler

A. CMK, soruşturma evresinde Cumhuriyet Savcısını, bu evrenin gerçek anlamda idarecisi konumuna getirmeyi hedeflemiştir. Bu hedef doğrultusunda, Cumhuriyet Savcısını pasifleştiren, soruşturmanın idaresinden uzaklaştıran hukuki sebepleri kendince belirlemiş ve bunları gidermek yolunda hükümler sevk etmiştir¹⁰⁰.

B. Kolluk, soruşturma evresinde savcıya yardımcı organların başında düzenlenmiştir. Buradan hareketle; soruşturma evresinin sahibinin Cumhuriyet Savcısı olduğu sonucuna varılmaktadır. 2004.5271 numaralı yeni Ceza Muhakemesi Kanunu ile, CMUK 156. maddenin varlığına son verilmiş ve böylece kolluk tarafından başlatılan hazırlık soruşturması ortadan kaldırılmıştır. Sadece savcı tarafından başlatılan hazırlık soruşturması tipi muhafaza edildiği için, kolluğun bütün adli işlemlerinde savcıdan emir alarak harekete geçmesi sistemi benimsenmiştir. Böylece “ tek başına hareket etmeyen” ve sadece savcı emri ile çalışabilen bir adli kolluk tipi olduğundan, savcı ile adli kolluğun ilişkileri, savcının emri ile hareket edebilen bir ilişki ortaya çıkarmıştır¹⁰¹. Bazı hallerde ise soruşturmanın, kolluğa bırakılmayıp, tamamen savcı tarafından yapılması kabul edilmiştir. Örneğin avukatların kovuşturulması izne bağlı olan suçlarında (Av. K.m.58), kolluğun adliyeye ilişkin vazife ve işlerle ilgili bir hizmeti yerine getirirken silah kullanmasında (PVSK. Ek m. 9/B) olduğu gibi. Nedeni de savcının bu soruşturmalarla ilgili olarak kolluktan daha fazla güven vermesidir.

Ceza muhakemesinin soruşturma evresinde kolluğun etkinliğinin azaltılıp, hukuk bilgisi olan savcının ön plana çıkartılması, bireyin hak ve özgürlükleri lehine olumlu bir değişiklik olarak kabul edilebilir. Ancak uygulamada savcılar, çoğu defa kolluk tarafından yapılan soruşturmaya göre sonuç çıkarmakla yetinmektedirler. Yani savcılar eski kanun dönemindeki alışkanlıklarına devam ederek kolluk

¹⁰⁰Metin Feyzioğlu, **5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler**, Ankara, 2005,s.1.

¹⁰¹ Kunter/Yenisey, **Ceza.....**, s.125.

tarafından yapılan soruşturmayı pek idare etmemektedirler. Ayrıca iş yükü son derece artan Cumhuriyet savcıları, çaresizlikten bazı hallerde kolluğun hukuka aykırı taleplerine bile onay verebilmektedirler. Zira iş yükünü hafifleteceğini düşündüğü kolluk personeli ile problem yaşamak istememektedirler. Buna paralel olarak da tamamen kendi görev alanlarına giren işleri, kolluktan yerine getirmesini istemektedirler.

5.2.2. Yeni Ceza Muhakemesi Sisteminin Kolluk Bakımından Yenilikleri

5.2.2.1. Kolluğun Adli Araştırma Yapma Yetkisi

Kolluğun adli araştırma yapma yetkisi, kanunlarımızda (CMUK 153, 156) gerektiği gibi düzenlenmemiştir. Yeni Kanun bu yetkiyi Cumhuriyet Savcısına devretti¹⁰². Kolluk tarafından başlatılan hazırlık soruşturması tipi de yeni kanuna alınmamıştır. Netice olarak kolluk tüm adli işlemlerinde harekete geçmek için savcıdan emir almalıdır. Bu da kendi başına hareket edemeyen kolluk modelini oluşturmuştur ki kolluk personelinin bu konuya ilişkin yoğun eleştirileri vardır.

Suç haberini alan savcı, kamu davasını açmaya yer olup olmadığını belirlemek üzere, soruşturmaya başlar ve gerekli işlemleri bizzat veya kolluğun yardımı ile yapar. Burada dikkat edilmesi gereken nokta kolluğun Cumhuriyet yardımcısının yardımcısı sıfatıyla hareket edebildiğidir. Önceki Ceza Muhakemesi kanunumuzda ise C. Savcıları, hazırlık soruşturmasını kendileri yapabilecekleri gibi, adli kolluk makam ve memurlarına da yaptırabilmekteydiler (CMUK 156).

5.2.2.2. Arama

Ceza Muhakemesi tedbirlerinden biri olan arama, suç işlediklerinden şüphelenilen kişileri, suç delillerini ve müsadereye tabi eşyayı ele geçirmek için bir kimsenin konutunda etrafı çevrili diğer mahallerinde, üzerinde ve eşyasında yapılan araştırmadır¹⁰³.

¹⁰² Kunter/ Yenisey, **Ceza**, s.164.

¹⁰³ Nurullah Kunter, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul, 1989, s.720.vd.

Arama, kişilerin özel hayatını, ile hayatını, ve konut dokunulmazlığını yakından ilgilendirdiğinden, Anayasa tarafından da düzenlenmiştir. Anayasamız, ancak milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle özel hayatın ve ile hayatının gizliliğine dokunabileceğine kabul etmiştir(Any. M. 20, f.2). Ancak kural olarak yargıç kararı olmadıkça, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri olmadıkça kimsenin üstünün, özel kağıtlarının ve eşyasının aranmayacağı öngörülmüştür(Anayasa. m. 20, f. 2). Anayasa, yetkili merciin bu yoldaki kararının yirmidört saat içinde görevli yargıcın onayına sunulmasını da hükme bağlamıştır (Anayasa. m. 20, f.)

Anayasa konutta yapılan aramayı da düzenlemiştir; bu tür aramanın da ancak milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kural olarak usulüne göre verilmiş yargıç kararıyla, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla etkili kılınmış merciin yazılı emri ile yapılabileceğini öngörmüştür(Anayasa.m.21). Burada da yetkili merciin kararının yirmi dört saat içinde görevli yargıcın onayına sunulması gerekmektedir (Anayasa.m.21)¹⁰⁴. Arama özel hayatın gizliliğini ihlal eden bir faaliyet olduğundan, arama yapmaya karar verme yetkisini kullanabilecekler yasada sınırlı olarak belirtilmiştir. Arama pek çok halde zorunlu bir ceza muhakemesi işlemidir. Kişilerin üstünde, taşınır ve taşınmazlarda yapılan arama faaliyeti ile çıkan deliller sonucu kamu davası açılabilen veya mevcut yargılama neticelendirilebilmektedir. Arama işlemi gerçekte bir araştırma faaliyeti olarak kişileri ve delilleri ele geçirmeyi amaçlamaktadır¹⁰⁵.

Arama, ya genel emniyet ve asayişin korunması için veya suçun işlenmesinden sonra suç ve suçlunun ortaya çıkartılması için yapılır. Genel emniyet ve asayişin korunması için yapılan aramaya önleme araması veya idari arama denir. Suçun suçlunun ve suçun iz ve delillerinin ortaya çıkartılması için

¹⁰⁴ Toroslu/ Feyzioğlu, **Ceza.....**, s.237,238.

¹⁰⁵ Hikmet İşler, "5271 Sayılı Yeni Ceza Muhakemesi Kanununda Arama", **Jandarma Dergisi**, Ankara, 2006 s.50 vd.

yapılan aramaya ise adli arama adı verilir¹⁰⁶. Önleme araması, PVSK da düzenlenmiştir. Bu sebeple PVSK bölümünde ayrıntılı olarak değerlendirilecektir. Bu kısımda “arama” dan kast edilen adli aramadır. Adli aramanın tanımı Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğinde yapılmıştır. Buna göre adli arama “ Bir suç işlemek veya buna iştirak veyahut yataklık etmek makul şüphesi altında bulunan kimsenin, saklananın, şüphelinin, sanığın veya hükümlünün yakalanması ve suçun iz, eser, emare veya delillerinin elde edilmesi için bir kimsenin özel hayatının ve aile hayatının gizliliğinin sınırlandırılarak konutunda, işyerinde, kendisine ait diğer yerlerde, üzerinde, özel kağıtlarında, eşyasında, aracında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile diğer kanunlara göre yapılan araştırma işlemi” olarak belirtilmiştir.

Makul Şüphe: Yasanın 116 ncı maddesi “ Yakalanabileceği veya suç delillerinin elde edilebileceği hususunda makul şüphe varsa; şüphelinin veya sanığın üstü, eşyası, konutu, işyeri, veya ona ait diğer yerler aranabilir.” Diyerek aramalarda “makul şüphe” ilkesinin göz önünde tutulmasını öngörmüştür. Bu maddenin gerekçesinde makul şüphe; aramanın amacının gerçekleşebileceğinin sanılması ve doğal olarak bu sanıyı haklı kılacak durumların var olması şeklinde belirtilmiştir.

Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği ise makul şüpheyi “hayatın akışına göre somut olayla karşısında genellikle duyulan şüphe” olarak tanımlamıştır. Ayrıca makul şüphenin, aramanın yapılacağı zaman, yer ve ilgili kişinin veya onunla birlikte olanların davranış tutum ve biçimleri, kolluk memurunun taşındığından şüphe ettiği eşyanın niteliği gibi sebepler göz önünde tutularak belirleneceği, makul şüphede, ihbar ve şikayeti destekleyen emarelerin var olması gerektiği öngörülmüştür. Ancak bu konularda şüphenin somut olgulara dayanmasının şart olduğu ve arama sonunda belirli bir şeyin bulunacağı veya belirli bir kişinin yakalanacağı öngörmeyi gerektiren somut olgular mevcut bulunması gerektiği belirtilmiştir¹⁰⁷.

¹⁰⁶Kunter/Yenisey, **Ceza**,s.670.

¹⁰⁷ Hikmet İşler, 5271 Sayılı Yeni Ceza Muhakemesi Kanununda Arama, “**Jandarma Dergisi**”, Ankara, 2006 s.50 vd.

A. Arama Kararı ve Emri Vermeye Yetkili Merciler

Hakim kararı üzerine veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet Savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşılamayan hallerde ise kolluk amirinin yazılı emri ile kolluk görevlileri arama yapabilirler. Yasa koyucu, kişilerin temel hak ve özgürlüklerini korumak düşüncesi ile arama kararını verme yetkisini esas itibariyle hakime vermiştir. Kolluk amiri ise ancak hakime ve C. Savcısına ulaşılamayan hallerde yazılı olarak arama kararı verebilecektir. Günümüz iletişim imkanları ile hakim ve savcıya ulaşamama gibi bir durumun da söz konusu olmayacağı iddia edilmektedir. Uygulamada yaygın olarak ileri sürülen bu görüş, özü itibariyle doğrudur. Ancak Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinin kırsal kesimlerinde yürütülen iç güvenlik operasyonlarında, arama kararı talebi ile hakim veya savcıya ulaşmak bazen mümkün olamayabilmektedir. Ayrıca, yasa kolluk amirine konutta ve kamuya açık olmayan kapalı alanlarda hakim ve savcıya ulaşamadığı durumlarda bile arama kararı verme yetkisi tanımamaktadır. CMK 119 a göre : iç güvenlik operasyonu sırasında başka birisinin konutuna saklanan teröristin durumunu iletişim imkansızlığı yüzünden hakim veya Cumhuriyet savcısına bildiremeyen kolluk, eli kolu bağlı duruma düşecek, hiçbir işlem yapamayacaktır.

Arama yapılmasının koşullarının oluştuğu, fakat yazılı emir almaya dahi fiilen imkan bulunmayan durumlarda, kolluk memuru kendiliğinden arama yapabiliyordu. Mülga CMUK 97 buna izin vermişti. Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu, ilk şeklinde, kolluk amirinin dahi yazılı arama emri vermesini kabul etmediği için, PVSK 2'den kaynaklanan yetki kullanılamıyordu. Daha sonra 2005.5353 numaralı Kanun ile yapılan değişiklik ile kolluk amirine yazılı arama emri verme yetkisi tanındı, ancak ani gelişen olaylarda kolluk memurunun "kendiliğinden arama" yapma yetkisi CMK' da düzenlenmedi. Eğer ani gelişen olay "suçüstü" ise kolluğun buna müdahale etmesi ve arama dahil bütün araştırma işlemlerini yapmasının mümkün olduğunu, "hukuk mantığımız" bize doğru olarak

söylüyor, ancak yasalarda açık düzenleme bulunmadığı için kolluk memurunun olaylara müdahale ederken tereddüt yaşamaması beklenmelidir¹⁰⁸.

B. Arama Kararının ve Emrinin Unsurları

Arama talep, karar veya emrinde, 1) aramanın nedenini oluşturan fiil, 2) aranacak kişi, aramanın yapılacağı konut veya diğer yerin adresi ya da eşya, 3) karar veya emrin geçerli olacağı zaman süresi, 4) aranacak eşyanın elde edilmesi halinde el konulup konulmayacağı, açıkça gösterilir. Cumhuriyet başsavcılıklarınca, arama ile ilgili kararları vermek üzere, yirmidört saat süreyle nöbetçi Cumhuriyet savcısı görevlendirilir (CMK m.119/2; Arama Y. m.7).

Madde metninden de anlaşıldığı üzere, aramanın sınırları çok dar bir şekilde çizilmiştir. Kanun koyucu bu düzenleme ile kolluğun geçmişteki yanlış uygulamalarının önlenmesi iradesini ortaya koymuştur. Bundan sonra kolluk aldığı arama kararını bekletip, kendi uygun gördüğü zamanda arama yapamayacaktır veya arama kararında ismi yazanlardan hariç evde misafir olarak bulunanları arayamayacaktır veya Kişi için arama kararı çıkarıp ta gittiği evde çekmeceleri karıştıramayacaktır.

C. Aramanın Yapılacağı Zaman

Kural olarak arama işlemi gündüz yapılır. Konutta, işyerlerinde veya diğer kapalı yerlerde gece vaktinde arama yapılamaz (CMK m. 118/1). Arama işlemine gündüz başlanılmış ise ve bitmemişse gece de devam edilebilir.

Suçüstü veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yakalanmış veya gözaltına alınmış olup da kaçan şüphelinin, tutuklu veya hükümlünün tekrar yakalanması amacıyla, geceleyin de arama yapılabilir. (CMK. m. 118/2).

¹⁰⁸ Kunter/Yenisey, **Ceza**, s.397.

Polonya hukukunda, 1997 tarihli CMK m.221'de oturlan yerlerde sadece gecikmede tehlike bulunan hallerde gece vakti arama yapılabileceği gösterilmiş ve gece vakti de saat 22.00'den sabah 6.00'ya kadar olarak belirtilmiştir.

D. Arama İşleminin Tutanağa Bağlanması

Arama sırasında, arama kararında belirtilen eşyanın veya şüpheli ve sanığın saklanabileceği yerlere bakılmalıdır. Arama kararı ölçsüz bir şekilde gerçekleştirilmemelidir. Hakkındaki arama kararı ölçsüz bir şekilde gerçekleştirilen kişilerin uğradıkları tüm maddi ve manevi zararlarını Devletten isteme hakkı vardır (CMK m. 141/1-i). CMK'nın 25.05.2005- 5353/21 sayılı kanunla değişik 143. maddesinin 2. fıkrasına göre: **Devlet ödediği tazminattan dolayı, koruma tedbiri ile ilgili olarak görevini kötüye kullanan kamu görevlilerine rücu eder.** Bu madde hükmü uygulamada kolluk personeli üzerinde son derecede etkili olmaktadır. Parasal bir kayba uğramak istemeyen kolluk personeli yaptığı işlemlerde, mevzuata aykırı davranmama konusunda son derece hassaslaşmıştır.

Arama sonucunda düzenlenen tutanağın bir örneği mutlaka evi, üstü, eşyası veya aracı aranan kişilere ve arama sırasında hazır bulunarak tutanağı imzalayan kişilere verilmelidir.

Kolluk hiçbir iz ve delile rastlamaz ya da sadece hakkında soruşturma yapılan kişinin lehine olan hususları saptamış olsa dahi, bir tutanakla elde edilen bilgi ve belgeler, Cumhuriyet savcısına intikal ettirilmelidir¹⁰⁹.

5.2.2.3. Yakalama

Suç işlediğinden şüpheli edilen kişinin ele geçirilmesini, gerekiyorsa tutuklanmasını ve böylece ceza muhakemesinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesini

¹⁰⁹ **Jandarmanın Arama ve Yakalama Yetkisi**, Jandarma Okullar Komutanlığı Öğretim Başkanlığı, Jandarma Dergisinin 105 sayısının eki, Ankara, 2005, s. 36-37.

sağlamak amacıyla, henüz bir tutuklama kararı olmadan kişi özgürlüğünden mahrum edilmesi yakalama olarak adlandırılır (Bkz. Örnek No:1)¹¹⁰.

Kolluk, herkesin sahip olduğu suçüstü hallerinde yakalamaya ilave olarak, suçüstü hali dışında da yakalama yetkisine sahiptir. Ancak kolluğun suçüstü hali dışında da yakalama yapabilmesi için şu şartların varlığı gerekir.

1- Tutuklama kararı veya yakalama emri düzenlenmesini gerektiren bir durum olmalıdır.

2- Gecikmesinde sakınca bulunmalıdır,

3- Cumhuriyet savcısına veya amirlerine derhal başvurma olanağı bulunmamalıdır.

Bu şartların tümü birlikte aranır. Tek başlarına varlıkları yeterli değildir. Bu maddeye göre kolluk personeli yakalama işlemine başvurmadan önce mutlaka amirini aramalı ve onun emrini almalıdır. Günümüz iletişim imkanlarının varlığı seviye, amire ulaşamama gibi bir mazereti de kabul edilebilir kılmamaktadır. Bu şekli ile getirilen hüküm bireyin hak ve özgürlüklerinin lehine olarak değerlendirilebilir.

Kolluk, tutuklama kararı veya yakalama emri düzenlenmesi koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediğini takdir etmelidir. Kolluk durumu değerlendirdiğinde, o kişinin tutuklanabileceği veya hakkında yakalama emri düzenlenebileceği sonucuna ulaşıyorsa, bu koşul gerçekleşmiş demektir. Burada kolluğa geniş bir takdir yetkisi ve değerlendirme yapma olanağı tanınmıştır¹¹¹

Kolluğa yakalama yetkisi veren bir diğer kanun; PVSK dır. Bu kanunun da yakalamaya ilişkin hükmü (madde 13) Avrupa Birliğine uyum sürecinde değişikliğe uğramıştır(3. Uyum Yasa Paketi)¹¹².

¹¹⁰ Toroslu/ Feyzioğlu, **Ceza**..... , s.230.

¹¹¹ Nur Centel/Hamide Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, 2005, s.250.

¹¹² PVSK. Madde 13: Polis,

A) Suçüstü hâlinde veya gecikmesinde sakınca bulunan diğer hâllerde suç işlendiğine veya suça teşebbüs edildiğine dair haklarında kuvvetli iz, eser, emare veya delil bulunan şüphelileri,

CMK md. 90/5'e göre yakalama işlemi sonunda, yakalanan kişi ve olay hakkında Cumhuriyet Savcısına hemen bilgi verilerek emri doğrultusunda işlem

B) Haklarında yetkili mercilerce verilen yakalama veya tutuklama kararı bulunanları,

C) Halkın rahatını bozacak veya rezalet çıkaracak derecede sarhoş olanları veya sarhoşluk hâlinde başkalarına saldıranları, yapılan uyarılara rağmen bu hareketlerine devam edenler ile başkalarına saldırmaya yeltenenleri ve kavga edenleri,

D) Usulüne aykırı şekilde ülkeye giren ya da haklarında sınır dışı etme veya geri verme kararı alınanları,

E) Polisin kanunlara uygun olarak aldığı tedbirlere karşı gelenleri, direnenleri ve görev yapmasını engelleyenleri,

F) Bir kurumda tedavi, eğitim ve ıslahı için kanunlarla ve bu Kanunun uygulanmasını gösteren tüzükte belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirlerin yerine getirilmesi amacıyla, toplum için tehlike teşkil eden akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol bağımlısı serseri veya hastalık bulaştırabilecek kişileri,

G) Haklarında gözetim altında ıslahına veya yetkili merci önüne çıkarılmasına karar verilen küçükleri,

Yakalar ve gerekli kanunî işlemleri yapar.

Yakalanması belirli bir usule bağlanmış kişilerle ilgili kanun hükümleri saklıdır.

Yakalanan kişilerin kaçması veya saldırıda bulunmasının önlenmesi bakımından kişinin sağlığına zarar vermeyecek şekilde her türlü tedbir alınabilir.

Yakalanan kişilere, yakalama sebebi herhalde yazılı ve bunun mümkün olmaması hâlinde sözlü olarak derhal; toplu suçlarda ise en geç bu kişiler hâkim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilir.

Kişinin yakalandığı, istediği kanunî yakınlarına derhal bildirilir.

Yakalananlardan,

A) Uyuşturucu madde kullanmış olanlar ile sarhoş olanların,

B) Zor kullanılarak yakalananların,

C) Haklarında suç soruşturması yapılacak olan şüpheli ve sanıkların,

Yakalanma anındaki sağlık durumları tabip raporuyla tespit edilir.

Yakalanan kişilerden suç işlediği şüphesi altında olanlar adlî mercilere sevk edilir. Haklarında ıslah veya tedavi tedbiri alınması gerekenler, ilgili kurum yetkilileri tarafından teslim alınır. Yakalama sebebi ortadan kalkanlar derhal serbest bırakılır.

yapılır. Uygulamada derhal Cumhuriyet Savcısına bilgi verme zorunluluğu, kolluğu, keyfi uygulamalardan uzak tutmaktadır.

Kolluk, yakalanan kişiyi serbest bırakamaz. Yakalanan kişi Cumhuriyet Savcısının emri ile serbest bırakılabilir (Bkz. Örnek No:2) Yakalanan kişi, Cumhuriyet Savcısının emri ile serbest bırakılmazsa, soruşturmanın tamamlanması için gözaltına alınır(YGA ve İAY md.6/9).

Yasa da kişilerin hangi koşullar altında yakalanabileceğini belirtmiştir. Bu koşullar dışında yakalama hukuka aykırı olur ve yakalananların, uğradıkları her türlü maddi ve manevi zararı Devletten isteme hakları doğar (Ay m. 19; AİHS m.6/1; CMK m.141/1).

AİHS'nin 5'nci maddesinin 1'nci fıkrasının 2'nci cümlesi, özgürlüğün sınırlandırılmasında bazı kayıtlamalar öngörmüştür. Mahkeme bu kayıtlamaların usul yönünü, ortam ve koşulların müsaade ettiği oranda ve sürekli şekilde işleyerek yorumlama ihtiyacını duymaktadır. Bu faaliyeti esnasındaki değerlendirmelerine çıkış noktası olarak kendisine her zaman 5'nci maddenin, "hiç kimse keyfi olarak özgürlükten mahrum edilemez" temel düşüncesini esas almıştır¹¹³.

Kolluk, yakalandığı sırada kaçmasını, kendisine veya başkasına zarar vermesini önleyecek tedbirleri aldıktan sonra, yakalanan kişiye derhal yasal haklarını bildirir (CMK m. 90/4).

Yakalanan kişinin hakları (Bkz. Örnek No: 3):

A.Yakalanan kişinin isnadı öğrenme hakkı:

Yakalanan kişiye yakalanma sebebi ve hakkındaki iddia yazılı ve bunun hemen mümkün olmaması durumunda sözlü olarak derhal, toplu olarak işlenen

¹¹³ Mustafa Yıldız, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Yargısı**, İstanbul, Alfa Yayınları,1998,s. 125.

suçlarda ise en geç hakim önüne çıkarılıncaya kadar bildirilir (Anayasa md. 19/4. J. Yntl. Md. 122/a).

B. Yakalanan kişinin susma hakkı:

Adil yargılanma hakkının bir parçası olarak bu hak kabul edilmiştir. Şüpheli varsa bu hak söylenecektir. Susma hakkı şüpheli veya sanığın sorulan sorulara cevap vermek zorunda bırakılmaması anlamına gelir.

Yakalanan kişinin ifade anında susma hakkı vardır (CMK. Md. 147/1-e). Ancak susma hakkı, kimlik ile sorulan soruları kapsamaz. İfade veren veya sorguya çekilen kişi, kimliği ile ilgili sorulara doğru yanıt vermek zorundadır (CMK. Md. 147/1-a)

Şüpheli yada sanığın susması suçu kabul ettiği anlamına gelmez.

C. Yakalanan kişinin yakınlarına haber verme hakkı:

Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, yakınlarına derhal bildirilir (Anayasa md. 19/6). Yakınlarına haber verme, yakalamanın bir çeşit denetimi niteliğinde olup ayrıca halkın devlete güven duymasının da bir göstergesidir

D. Yakalanan şahsın yasadaki belirtilen süre içerisinde hakim önüne çıkarılma hakkı

Yakalananın hakim önüne çıkarılmasıyla beraber yakalamanın haklı mı haksız mı olduğu da anlaşılacaktır.

Yasadaki gözaltı süreleri azami süreler olup gözaltına alınan kişilerin işlemlerinin en kısa sürede bitirilmesi esastır.

E. Yakalanan kişinin, aleyhine varolan şüpheleri ortadan kaldırmak için lehine olan hususları ileri sürme hakkı

Kolluk tarafından yapılmakta olan soruşturma ve ifade alma işleminde şüpheli veya sanığa aleyhine var olan şüphe sebeplerini ortadan kaldırma ve lehine olan hususları ileri sürme imkânı tanınmalıdır¹¹⁴.

Şu hallerde yakalanan kişinin sağlık durumu hekim raporu ile tespit edilir:

- a. Yakalanan kişinin gözaltına alınacak olması
- b. Zor kullanılarak yakalanması
- c. Gözaltına alınacak kişinin herhangi bir nedenle yerinin değiştirilmesi
- d. Gözaltı süresinin uzatılması
- e. Serbest bırakılması veya adli mercilere sevk edilmesi işlerimden önce.

5.2.2.4. Gözaltına Alma

Kanunun verdiği yetkiye göre yakalanan kişinin, hakkındaki işlemlerin tamamlanması amacıyla, adli mercilere teslimine veya serbest bırakılmasına kadar kanuni süre içerisinde sağlığına zarar vermeyecek şekilde özgürlüğünün geçici olarak kısıtlanıp alıkonulmasına gözaltına alma denir.

Gözaltına alma, bu tedbirin soruşturma yönünden zorunlu olmasına ve kişinin bir suçu işlediğini düşündürebilecek emarelerin varlığına bağlıdır (CMK md. 91/2).

Yakalanan kişi, karakollarda bulunan ve nezarethane adı verilen yere konur. Son zamanlarda basın ve yayın organlarında gözaltına alma işlemine hatalı olarak “gözlem altına alma” denilmektedir. Gözlem altına alma yakalama ile ilgili değil, sanığın şuurunun tetkiki ile ilgilidir. Dolayısıyla kolluğun yaptığı işlem **gözlem altına** alma değil, “gözaltına alma” dır¹¹⁵

¹¹⁴ **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Jandarma Okullar Komutanlığı, Ankara, 2005, s.7-17.

¹¹⁵ Gündoğan/Koç/Özbudak, **Kolluk**, s.572.

CMK' nın 91'inci maddesine göre, CMK md. 90'a göre yakalanan kişinin gözaltına alınmasına Cumhuriyet savcısı karar verebilir. Kolluk amirlerinin ya da memurlarının gözaltına alma kararı vermeye yetkileri yoktur.

Gözaltı süresi, kişinin yakalanma yerine en yakın yargıç veya mahkemeye götürülmesi için zorunlu süre hariç, yirmi dört saati geçemez. Sürenin başlangıcı, gözaltı kararı verilmesi anı değil, yakalama anıdır. Yakalama yerine en yakın yargıç veya mahkemeye götürme için kabul edilebilecek zorunlu süre en fazla on iki saat olabilir(CMK,m.91,f.1)¹¹⁶.

Aralarında iştirak iradesi bulunmasa bile üç veya daha fazla kişi tarafından işlenen ve kanunda “ toplu suç” olarak tanımlanan suçlarda (CMK. m. 2, f.1,k), belirli şartların varlığı halinde gözaltı süresinin uzatılması mümkündür. Buna göre, toplu suçlarda delillerin toplanmasındaki güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu nedeniyle gözaltı süresi uzatılabilir. Uzatma kararını vermeye savcı yetkilidir. Savcı, her defasında bir günü geçmemek kaydıyla, gözaltı süresini toplam üç gün süre ile uzatabilir. Uzatmaya dair her emrin mutlaka yazılı olması gerekir. Uzatma emri, gözaltındaki kişiye derhal tebliğ edilir (CMK. m 91,f.3)¹¹⁷.Uygulamada bu tebliğ yazılı olarak yapılmaktadır.

Şüpheli veya sanık yakalandığında, gözaltına alındığında veya gözaltı süresi uzatıldığında “Cumhuriyet savcısının emri ile” bir yakınına veya belirlediği bir kişiye gecikmeksizin haber verilir(CMK 95/1).

Kolluk yakalama anından C.savcısına götürülünceye kadar, sadece “yakınlarına” haber vermek zorundadır (PVSK m.13). Ancak, Yeni Kanun yakalanan kişinin yakınlarına haber verme mükellefiyetini “gözaltı işlemleri sırasında”, kolluğun elinden almış, C.savcısının emrine bağlamıştır.

¹¹⁶ Anayasaya göre yakalanan kimse, yakalama yerine en yakın mahkemeye götürülmesi için gerekli süre hariç, en geç kırk sekiz saat içinde yargıç önüne çıkarılır. Ancak toplu olarak işlenen suçlarda bu süre en çok dört gündür. Bu süreler geçtikten sonra yargıç kararı olmaksızın kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz. Anayasa, bu sürelerin olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerinde uzatılabileceğini kabul etmiştir(Any. m. 19/5).

¹¹⁷ Toroslu/Feyzioğlu, **Ceza**.....,s.233-234.

1 Haziran 2005 tarihli yeni Yakalama ve Gözaltına alma ve İfade Alma yönetmeliğinde de konu benzer şekilde düzenlenmiş ve yakalanan kişinin; yakalandığı ,gözaltına alındığı veya gözaltı süresinin uzatıldığı Cumhuriyet savcısının emri ile gecikmeksizin bir yakınına veya belirlediği bir kişiye haber verilir hükmü getirilmiştir.

Yeni düzenlemeye göre, Cumhuriyet savcısının yakalanan kişinin gözaltına alınmasına karar verilmesiyle birlikte, “bir yakınına veya belirlediği bir kişiye haber verin” , diye kolluğa emir vermesi üzerine, kolluk bunlara durumu bildirecektir¹¹⁸.

Yakalanmaları yakınlarına bildirilmeyen kişilerin uğradıkları tüm maddi ve manevi zararları Devletten isteme hakları vardır (CMK m.141/1-h).

Gözaltına alınan kişinin; ifadesini alan veya soruşturmayı yürüten kolluk görevlisi ile bu kişiyi muayeneye götüren kolluk görevlisinin farklı kişiler olması zorunludur. Farklı kolluk görevlisinin bulunmaması durumunda bu durum belgelendirilir. Kolluk görevlileri tarafından hekim raporunu verecek birime, yakalananın nezarethaneye giriş raporu mu, yoksa çıkış raporu için mi getirildiği yazılı olarak bildirilir. Raporlar üç suret hazırlanır.

Giriş raporlarından; bir nüshası raporu tanzim eden sağlık kuruluşunda saklanır. İkinci nüshası gözaltına alınana, üçüncü nüshası da soruşturma dosyasına eklenmek üzere ilgili kolluk görevlisine verilir. Çıkış raporlarından; bir nüshası sağlık kuruluşunda saklanır. İki nüshası ise sağlık kuruluşunca kapalı ve mühürlü bir zarf içerisinde Cumhuriyet savcılığına gönderilir.

Gözaltına alınan şüpheli veya sanığın, nezarethanelerden çıkışında düzenlenen hekim raporlarından bir suretinin kolluk birimine verilmemesi; kolluk personeline karşı güvensizlik göstergesi olarak algılanabilmektedir. Yapılan düzenleme; kolluk personelinin, kötü niyetli hekimler tarafından düzenlenecek asılsız raporlarla haksız yere suçlanması durumunda, ilgili personelin bu durumdan haberdar olmasını önlemektedir. Bu durum, personelin, suçlamalara

¹¹⁸ Kunter/Yenisey, **Muhakeme**.....,s.323-324.

karşı kendisini savunabilmek için şüphelinin gerçek durumunu tespit ettirme imkanı elinden alınarak çaresiz duruma düşürülmesi sonucunu da doğurabilecektir¹¹⁹.

Hekim, işkence (TCK m.94), Ağırlaştırılmış işkence (TCK m.95), Eziyet (TCK m. 96), suçlarının işlendiği yönünde bulguya rastlarsa Cumhuriyet savcısına derhal bildirir. Hekim ile muayene edilen şahısların yalnız kalmaları esastır. Ancak hekim kişisel güvenliğini öne sürerek muayenenin kolluk görevlisi gözetiminde yapılmasını isteyebilir. Bu durum belgelendirilir. Bu durumda gecikmeye neden olmamak kaydıyla kişinin talebi halinde müdafide bulunabilir.

Yakalanan kişi, nezarethaneye konmadan önce usulünce aranır. Bu aramanın yapılabilmesi için ayrıca bir arama kararı almaya gerek yoktur.

5.2.2.5. İfade Alma

Bir suçu soruşturmakla görevli zabitanın yaptığı önemli soruşturma işlemlerinden birisi ifade almaktır. Çoğu kez her soruşturmacı olayın sanığın itirafları ile mağdur ve görgü tanıklarının ifadeleri ile suçu aydınlatma yoluna gider. Zabitanın teknik imkan ve bilgisi yetersiz ise, yapacağı soruşturmada en iyi delil ifadedir. Suçu işleyen ve suça muhatap olan genellikle insan olduğuna göre, suçla ilgisi olanların görgü, duygu ve bilgilerinin iyi tespit edilmesi gerçekten soruşturma için en yararlı ve sonuç alıcı işlemdir¹²⁰.

Şüphelinin kolluk tarafından ifadesi alınırken müdafii hazır bulunmuş ise bu ifade duruşmada okunarak hükme esas alınabilir (CMK.m. 148, f.4.). Maddede, kollukta müdafii olmaksızın verilen ifadenin hükme esas alınabilmesi için, bunun şüpheli veya sanık tarafından doğrulanması gerektiğinden söz edilmektedir. Maddede şüpheliye yer verilmesi yersizdir. Çünkü duruşmada, kollukta verdiği ifadeyi kanunun değişiyile “doğrulayan” kişinin sıfatı şüpheli değil, sanıktır.

¹¹⁹ H. Keleş, “Ceza Muhakemesi Kanunu Kapsamında Adli Görevlerin İcrasında Karşılaşılan Sorunlar ve çözüm Önerileri”, **Jandarma Dergisi**, Aralık 2006, s.28.

¹²⁰ Necati Kılıçkaya, **Jandarma ve Polisin İfade Alma Tekniği**, Samsun, 1999, s.55.

Savcılıkta verilen ifadenin duruşmada okunması ve hükme esas alınabilmesi için, ifade alma işlemi sırasında müdafii hazır bulunmasına gerek yoktur (CMK.m.213). Ancak mecburi müdafilik gerektiren hallerde, elbette, ifade alma işlemi sırasında şüphelinin yanında müdafii bulunacaktır.

Öte yandan kolluk, şüphelinin ifadesini aynı olayla ilgili olarak yalnızca bir defa alabilir. Aynı olayla ilgili şüphelinin yeniden ifadesinin alınması gerekirse, bu işlemi doğrudan doğruya savcı yapar (CMK.m.148.f.5)¹²¹. Örneğin, senet gaspı olayıyla ilgili olarak şüpheli şahsın ifadesi kollukta alınır, ancak ifade bittikten sonra şüpheliye senetlerin nerede olduğunun sorulmadığı anlaşılır. Böyle bir durumda kolluğun şüphelinin ek ifadesini alamaması hem soruşturmanın eksik olmasına, hem de Cumhuriyet savcılarında ekstra yük getirecektir. Yeni bir düzenleme ile bu konuya açıklık getirilerek adli soruşturmalara serilik kazandırılır¹²².

Alman Ceza Muhakemesi Kanununa göre: ilk ifadenin başlangıcında; sanık, hakkında hüküm verilecek olan suç ve bu suça ilişkin cezai maddeler ile ilgili olarak bilgilendirilir. Bu ifadede önce bile, kendisine göre seçeceği bir savunma avukatından yararlanması için kanunun kendisine suçlamalara karşı savunma hakkı verdiği sanığa bildirilebilir¹²³.

5.2.2.6. İfade Alma ve Sorguda Yasak Usuller

5271 Sayılı Kanunun 148. maddesi, ifade almada veya sorguda başvurulmaması gereken ve bazen kanunlara göre suç oluşturacak olan yasak usulleri göstermektedir. Yasak sorgu yöntemleri, kolluk ile cumhuriyet savcısı tarafından ifade alınmasında uygulanabilir. Hakimlerin yasak yöntemlere başvurabileceğini düşünmek, hakimlerin tarafsız ve bağımsız olmadığını

¹²¹ Toroslu/Feyzioğlu, **Ceza.....**, s.190.

¹²² Feyzullah Arslan, C.M.U.K. ile İlgili Sorun ve Öneriler. **Polis Dergisi**, sayı 46, 2005. s.6-7.

¹²³ ABD ve Bazı Avrupa Ülkelerinde Ceza Muhakemesi Kanunu İle İlgili Uygulamalar, Interpol-Europol-Sirene Dairesi Başkanlığı, **Polis Dergisi**, Sayı: 44, 2005, s.226.

düşünmek anlamına gelir. Bu da yargı makamının hukuki konumu ile bağdaşmaz¹²⁴.

Madde, şüpheli veya sanığın beyanının hür iradesine dayanması gerektiği ilkesini koymaktadır. Böyle olunca özgür iradeyi engelleyici nitelikte hiçbir davranışa başvurulamaz. Birinci fıkranın ikinci tümcesinde yer alan özgür iradeyi engelleyici nitelikteki eylemler aslında örnek olarak gösterilmektedir.: Kötü davranma, işkence, ilaç verme, yorma, aldatma, bedensel cebir ve şiddet gibi bazı araçlar uygulanamaz. Bu hallerin ortak nitelikleri ruhsal veya bedensel müdahale olarak, iradeyi bozmalarıdır. Ayrıca, ikinci fıkra, iradeyi bozacak nitelikte kanuna aykırı yarar vaat edilemeyeceği de hükme bağlanmıştır.

Somut olayda yukarıda belirtilen araçların iradeyi etkileyip etkilemediğinin kanıtlanması gerekmez. Ancak, bu araçların kullanıldığının ispat edilmesi gerekir. Bu araçların kullanıldığının kanıtlanmasında ise **şüpheden sanık yararlanır** ilkesi uygulanmaz¹²⁵.

Maddenin son fıkrası, birinci fıkrada yer alan yasakların, usul bakımından sonucunu belirtmektedir. Böylece elde edilmiş ifadeler delil olarak değerlendirilemeyecektir yani nazara alınmayacaktır. Madde bu hususa o derece önem vermektedir ki, ifadelerin, ilgilinin rızası olsa bile geçerli sayılması usul yönünden yasaklanmıştır¹²⁶.

Kanun koyucu burada kamu görevlilerinin hukuka aykırı davranışlarını önleme konusunda kesin bir karara varmış ve bunu kamu düzeni bakımından çok önemli görmüştür. Her ne suretle olursa olsun devlet görevlilerince insan onuruyla bağdaşmayan muameleleri engellemeye kararlı bir tavır sergilemiştir.

Güvenlik hizmetleriyle uğraşan kamu görevlilerinin burada üzerine düşen bir sorumluluk bulunmaktadır. Bir olayı aydınlatmak için delil toplarken, bu tür faaliyetlerin kanuna aykırı olmamasına özen göstermek, hem kendi adına hem de

¹²⁴ Centel/Zafer, **Ceza.....**, s.196.

¹²⁵ Centel/Zafer, **Ceza.....**, s.195.

¹²⁶ Hakan Çetinkaya/Tulga Uyar, CMK'nun getirdiği değişiklikler, **Polis Dergisi**, Sayı 44, 2005, s.36.

takibi yapılan olayın aydınlatılması adına çok önemli bir konuma oturmaktadır. Şöyle ki; eğer bir kamu görevlisi olan polis, örneğin bir silahlı adam öldürme olayı ile ilgili delil toplama aşamasında, söz gelimi insan onuruyla bağdaşmayacak bir takım muamelelerde bulunacak olursa, bu fiili suç olduğundan öncelikli kendi cezalandırılacak, ardından bu muameleler sonucunda suçta kullanılan silahın yeri tespit edilmiş olsa bile, bu delil hem kanuna aykırı olarak elde edildiğinden delil olarak kullanılmayacak, hem de olayın aydınlatılmasında öncelikli önemi haiz olan söz konusu delilin tekrar hukuka uygun olarak elde edilmesini de imkansız hale getireceğinden belki de mağduru istemeden bir kez de kanuna aykırı delil elde eden kamu görevlileri mağdur etmiş olacaktır.

Bu bağlamda kolluk görevlileri görevlerini yerine getirirken, bu hususlara dikkat etmeli, kanunun verdiği yetkinin dışına çıkmamaya özen göstermelidir. Çünkü bunun toplanan delillerin ışığı altında, hakim önünde yapılan bir tez ve antitez değerlendirmesi sonucu ortaya çıkabilecek bir olgu olduğu unutulmamalıdır¹²⁷.

Alman Ceza Muhakemesi Yasasına baktığımızda ise yasaklanan inceleme metotları şunlardır:

Hastalık tedavisi, bitkinliğe sebep olma, fiziksel engelleme, ilaç verme, eziyet, hile veya hipnoz vasıtasıyla sanığın düşünme yetisi ve isteğini ortaya koyma özgürlüğüne zarar verilemez. Koşullara göre veya yasalarda öngörülmeyen bir fayda alınacağı ileri sürülerek izin verilmeyen tedbirle sanığı tehdit etmek yasaklanmıştır. Sanığın hafızasına veya anlama kabiliyetine zarar verici tedbirlere izin verilemez.

Bu yasaklamalar zarar görenin rızasına bakmaksızın uygulanır. Zarar gören kabul etse dahi bu yasaklamaların ihlalden elde edilen ifadeler kullanılamaz (StPO'nun 136a bölümü)¹²⁸.

¹²⁷ Halil Senirkentli, Ceza Hukuku ve Kanuna Aykırı Delil Etmenin Sonuçları, **Polis Dergisi**, Sayı:44, 2005, s. 46.

¹²⁸ ABD ve Bazı Avrupa Ülkelerinde Ceza Muhakemesi Kanunu İle İlgili Uygulamalar, Interpol-Europol-Sirene Dairesi Başkanlığı, **Polis Dergisi**, Sayı: 44, 2005, s.227.

5.2.2.7. Müdafiden Yararlanma

Şüpheli veya sanığın, soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında bir veya birden fazla müdafinin yardımından yararlanması mümkündür. Yasal temsilcisi varsa , o da şüpheliye veya sanığa müdafii seçebilir (CMK m.149/1). Nitekim, Kolluk yakalanan kişiye yasal haklarını hatırlatır (CMK m.90/4). Yakalananın yasal hakları arasında, müdafiden yararlanma hakkı da yer alır (YGİY m. 6/4). Belirtelim ki, kolluk ve savcı tarafından ifade alma, hakim tarafından sorguya çekilme işlemlerinde, ifade veren veya sorguya çekilen kişiye müdafii seçme hakkının bulunduğu ve onun hukuki yardımından yararlanabileceği, müdafinin ifade veya sorgusunda hazır bulunabileceği ayrıca bildirilir (CMK m.147/1-c). Görüldüğü üzere, şüpheli, yakalandığı andan itibaren, müdafiden yararlanma hakkına sahiptir¹²⁹.

5.2.2.8. Yer Gösterme

CMK m. 85 “yer gösterme” adında bir tedbirden söz etmekte, fakat bu tedbirin ne olduğunu tanımlamamaktadır. Mülga CMUK uygulamasına bakıldığında ise yer göstermeden keşif sırasında ilgili kişilerin bilgisine başvurulmasının anlaşıldığı görülmektedir. Soruşturma evresinde başvurulabilecek bir işlem olan yer gösterme, yüklenen suç konusunda açıklamada bulunmama hakkını kullanmış olan şüpheli açısından geçerli olamayacak ve yüklenen suç konusunda açıklamada bulunan şüphelinin bu açıklamalarının doğruluğunu kontrol etmek için yer gösterme yaptırılacaktır¹³⁰.

Yer gösterme işlemi, kural olarak savcı tarafından yaptırılabilir. CMK nun 250. maddesinin birinci fıkrasında sayılan, suçlar söz konusu olduğunda adli kolluk amirinin de yer gösterme işlemi yaptırmaya yetkili olduğu hükme bağlanmıştır. Kanaatimizce bu düzenleme, hem çelişkilidir hem de sakıncalıdır. Düzenleme çelişkilidir; Çünkü CMK. M. 250’de sayılan suçlar, kanun koyucunun, ceza

¹²⁹ Centel/Zafer, **Ceza.....**, s.168.

¹³⁰ Hakan Çetinkaya/Tulga Uyar, CMK’nun getirdiği değişiklikler, **Polis Dergisi**, Sayı 44, 2005, s.31.

politikası nedeni ile özel önem verdiği suçlardır. Bu suçları yargılamak üzere özel görevli ağır caza mahkemeleri kurulmuştur. Diğer suçlarla ilgili soruşturmalarda yer gösterme işlemini kolluk amiri hiçbir zaman yaptırılmazken kanunun bu suçlarda Cumhuriyet savcısının bir kısım yetkilerini kullanmayabileceğini, dilerse kendini pasif bir konumda tutabileceğini öngörmesi anlaşılabilir gibi değildir. Düzenleme sakıncalıdır, Çünkü keşif sırasında gerçekleştirilen ifade alma işlemi Cumhuriyet Savcısı olmaksızın ve belki de, müdafî çağrılmaksızın yapılabilecek, şüphelinin savunma hakkı, hiçbir haklı gerekçe olmaksızın sınırlanabilecektir¹³¹.

5.2.2.9. Şüpheli veya Sanığın Beden Muayenesi ve Vücutundan Örnek Alınması

Beden muayenesi, kişinin vücut boşluklarında, iç organlarında veya vücut sıvılarında tıbbi yöntem ve araçlarla özelliklerinin incelenerek delil aranmasıdır¹³². Vücutun incelenmesi vücutta arama yapılmasından farklı olup, bir insanın vücut özelliklerinin sistematik bir şekilde araştırılması demektir.¹³³ 01 Haziran 2005 gün ve 25832 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğinin Tespiti Hakkında Yönetmelik de dış beden muayenesi: vücutun dış yüzeyi ile kulak, burun ve ağız bölgelerinin gözle ve elle yapılan yüzeysel tıbbi incelemesi olarak tanımlanmıştır. İç beden muayenesi ise aynı yönetmelik de: kafa, göğüs ve karın boşlukları ile cilt altı dokularının incelenmesi olarak tanımlanmıştır.

Şüpheli veya sanığın beden muayenesi ve vücutundan kan benzeri biyolojik madde, saç, tükürük, tırnak, gibi örneklerin alınmasına savcının veya suçtan zarar görenin talebi üzerine soruşturmada sulh ceza yargıcısı tarafından karar verilebilir. Gecikmede sakınca olan durumlarda, savcı tarafından karar verilmesi mümkündür. Kolluğun bu konuda karar verme yetkisi yoktur. Kolluk, şüphelinin iç beden muayenesinin yapılması, ya da vücutundan kan veya cinsel salgı gibi örnekler alınması gereken durumlarda C. Savcılığına başvurmalıdır.

¹³¹ Nevzat Toroslu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara, 2006, s. 205-206.

¹³² Veli Özer, Özbek, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak Arama**, Ankara, 1999, s.112.

¹³³ Kunter/Yenisey, **Ceza.....**, s.664.

CMK m. 75'te, beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması konusunda kolluğa yetki tanınmamıştır. Belirtelim ki bu durum amaca uygun değildir. Gecikmede tehlike bulunması, ceza muhakemesinde kuralların istisnalarını yaratma zorunluluğunu doğuran bir kavramdır; aksi takdirde, soruşturmanın gerektiği gibi yapılamaması ve delil kaybı tehlikesi doğar. Örneğin, Alman Ceza Muhakemesi yasasında, vücudun muayenesinde, gecikmede tehlike bulunan hallerde savcı dışında, onun yardımcısı sıfatıyla kolluk amiri konumundaki memurlara da karar alma yetkisi tanımaktadır (Alman CMK m. 81a/2)¹³⁴.

Kişinin Vücut yüzeyinde bulunan atış artığı gibi biyolojik olmayan örnekler, elbiseleri ve diğer eşyaları üzerinde bulunan örnekler ile vücut yüzeyinden başkasına ait olduğu açıkça belli olan kıl, tüy, lif gibi örnekler, yukarıda belirtilen kurula tabi olmayıp, olay yeri inceleme uzmanları tarafından alınabilir (CMBMY md.23.).

5.2.2.10. Fizik Kimliğinin Tespiti

Fizik kimliğinin saptanması esasta soruşturma evresinde yapılması gereken alışlagelmiş bir kolluk işlemidir ve şüpheliler ve sanıkların soruşturma ve kovuşturma makamlarınca tanınmasını amaçlamaktadır¹³⁵.

Kanun, şüpheli veya sanığın kimliğinin teşhisi için gerekli olması durumunda fotoğrafının çekilebileceğinden, beden ölçülerinin, parmak ve avuç içi izinin alınabileceğinden bedeninde yer alan ayırt edici bir takım özelliklerinin sesinin ve görüntülerinin kayda alınabileceğinden söz etmektedir (CMK m. 81/f.1.). "Teşhis" tabiri , şüpheli veya sanığın kim olduğuyla sınırlı tutulmamalı, örneğin olay yerinde bulunan parmak izlerinin şüpheliye veya sanığa ait olup olmadığının

¹³⁴ Nur Centel, " Yeni Türk Ceza Kanunu ve Kadın", **Polis Dergisi** , Sayı 44 (Mayıs-Haziran 2005), 64-72.

¹³⁵ Hakan Çetinkaya/Tulga Uyar, CMK'nun getirdiği değişiklikler, **Polis Dergisi**, Sayı 44, 2005, s.30.

tespitinde olduğu üzere, belirti elde edilmesi amacını da içerir şekilde anlaşılmalıdır¹³⁶.

Fizik kimliğinin tespiti işlemleri yalnızca üst sınırı iki yıl veya daha fazla hapis cezası gerektiren suçlarda ve savcının emriyle yapılır. 5271 sayılı yeni Ceza Muhakemesi kanunumuz kolluğa bu konuda karar verme yetkisi tanımamıştır. Çağımızın bilgi çağı olduğu göz önüne alınacak olursa suç işlemiş kişilerin diğer kişilerden ayırt edilmesini sağlayan fotoğrafı, parmaz izi vb. bilgilerin kayıt altına alınarak daha sonra meydana gelebilecek olaylarda değerlendirilmesinin ve bilgi bankası oluşturulmasının ne kadar önemli olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Ayrıca bu konuda kolluk kuvvetleri tarafından yapılan yatırımların maddi boyutu dahi önemli bir meblağ tutmaktadır. Bu nedenle fizik kimliği tespitinde üst sınır şartı aranmaksızın suça karışmış kişilerin fizik kimliğinin tespitinde düzenleme yapılmasının kolluğun elinde bulunan arşiv bilgilerinin de değerlendirilmesi açısından uygun olacağı düşünülmektedir¹³⁷.

5353 Sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle fizik kimliğinin tespiti için hakim kararı aranmasından vazgeçilmiş, bu konuda asıl yetki Cumhuriyet savcısına verilmiştir. Yasa hükmüne göre Cumhuriyet savcısı bu konuda sözlü emir verebilir.

5.2.2.11. Cumhuriyet savcılarının Görev ve Yetkileri, Kollukla ilişkileri

Cumhuriyet Savcısı esas olarak; ihbar veya başka bir suretle, bir suçun işlendiğini öğrenir öğrenmez, emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle maddi gerçeği araştırmaya başlayacak, adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, gerekli delilleri toplatacaktır. Bu işlem sonucunda kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar verecek olan yine Cumhuriyet savcısıdır (CMK m.160-161). Adli Kolluk görevlileri, Cumhuriyet savcısının adli görevlere ilişkin görevlerini yerine getirmekle yükümlü olup, el koydukları olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri, emrinde çalıştıkları Cumhuriyet savcısına derhal bildirmek ve bu

¹³⁶ Toroslu/Feyzioğlu, **Ceza.....**, s.210.

¹³⁷ Feyzullah Arslan, C.M.U.K. ile İlgili Sorun ve Öneriler. **Polis Dergisi**, sayı 46, 2005. s.4.

Cumhuriyet savcısının adliyeye ilişkin bütün emirlerini gecikmeksizin yerine getirmekle yükümlüdürler. (CMK md. 161- 164). Yasa metninde de anlaşılacağı üzere Cumhuriyet savcısı adli görevlere ilişkin olarak kolluğa emir verebilmektedir. Başka bir deyişle adli görevler söz konusu olduğunda Cumhuriyet savcısı, kolluğun amiri durumuna geçmektedir. Özellikle Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde kolluk hizmeti ifa eden birimlerin amirleri bu gerçeği kabul etmekte biraz güçlük çekmektedir. Kolluk personeli adli görevlerinde kendi amirinin değil Cumhuriyet savcısının emrini yerine getirmelidir. Aksi halde yasal sorumluluğu doğar. Uygulamaya bakıldığında da durum pek parlak değildir. Kolluk personeli bir yandan kendi amirlerinin diğer yandan Cumhuriyet savcısının bir birleri ile çelişen emirleri arasına sıkışmış bir vaziyette görev yapmaya çalışmaktadır. Tamamen Cumhuriyet savcısına bağlı bir adli kolluk teşkilatı kurulmadıkça da bu sorunun ortadan kalkacağı söylenemez.

C.M.K. çerçevesinde istenilen Cumhuriyet Savcısına bağlı bir Adli Kolluk sistemi düşünüldü ise de bu mümkün olmadı ve şu anki sistemle çalışan bir Adli Kolluk sistemi kuruldu. Daha önceki sistemde Polis Cumhuriyet Savcısının yardımcısı iken şimdi emrinde görev yapmaktadır. Savcının emrinde görev yapmanın genel şartları; Koordinasyon, irtibat, ve sık sık yüz yüze görüşmedir, dolayısıyla zaman ve zemin sıkıntısı olmamalıdır. Savcı ile polis aynı binada konuşlanmamıştır, bu nedenle görüşmeler zaman kaybına neden olmakta, geç ve güç olmaktadır. Bu nedenle Cumhuriyet savcısı ile Adli Polisin irtibat ve ulaşım sorunu öncelikle çözümlenmelidir. Bunu bazı Savcılıklar 505'li telefonlarla, telsiz ve diğer sistemlerle şahsi gayretleri ile çözerek kolay erişim ve ulaşımı sağlamışlardır¹³⁸.

Ayrıca belki de emniyet araçlarında faks sistemi kurularak gereken bilgi, belge yazılı emir ve arama kararları faks'la alınmalıdır. C.M.K. 163. maddesinde yazılı emir, acele hallerde sözlü emir konusunu düzenlemiştir. Karşılıklı güven sağlanması için sözlü emirler faks'la yazılı emre dönüştürülebilir, tereddütler ortadan kaldırılabilir.

¹³⁸ Feyzullah Arslan, C.M.U.K. ile İlgili Sorun ve Öneriler. **Polis Dergisi**, sayı 46, 2005. s.4.

Alman Hukukunda Savcı-Polis ilişkisi StPO 160/1, 161, 163, GVG 152 ile düzenlenmiştir. Soruşturma evresindeki genel araştırma yetkisi savcındır. Savcı, belli araştırma işlemlerinin yapılmasını polisten “isteyebilir” (“ersuchen’ StPO 161: Alman Hukuku “emir” terimini kullanmamaktadır). Uygulamada Alman savcıları, Kanunun kendilerine verdiği bu yetkiyi, basit ve orta ağırlıktaki suçlarda hemen hemen hiç kullanmamaktadırlar. Savcı polise kanuna aykırı görev veremez. Savcı polise görev verirken, polisin teşkilat yapısını göz önünde tutar (organizatorische Grenzen). Bazı durumlarda polisin tehlikeyi bastırma görevi ile, savcının suç araştırması görevi üst üste gelebilir. Mesela rehine alma olaylarındaki durum böyledir: hem hayatın korunması gerekmektedir, hem de işlenmiş olan bir suç vardır. Bu gibi durumlarda, “üstün basan hukuki menfeate ve göreve göre”, hangi makamın yetkili olduğu belirlenir (Güter- und Pflichtenabwägung.) Bazı hallerde ise, Alman savcısının polis ile birlikte çalışması, Kanunla mecburi hale getirilmiştir. Mesela, polis el koyduğu kağıtları okuyamaz; okunmak üzere savcıya vermesi gerekir. Polisin arama gibi bir koruma tedbiri uygulaması gerektiğinde, savcıdan istekte bulunması lazımdır. Basın ile ilgili konularda (StPO 111n) ve insan öldürme suçlarında adli kimlik tesbiti yapılması için (StPO 87), polisin savcı olmadan işlem yapması kabul edilmemiştir. Polis, sadece acele hallerde, yani gecikmeye tahammülü olmayan durumlarda, kendiliğinden araştırma işlemi yapabilir.

Alman Hukukunda kendiliğinden ve savcının verdiği görev üzerine araştırma işlemi yapabilen polis, yaptığı araştırmaların sonunda bir dosya hazırlar ve araştırmaların sona erdiğini bu dosyaya kaydeder (Abschlussvermerk). Bizim eski hukukumuzda da var olan “fezlekesinde”¹³⁹, polis araştırmalarını Ceza

¹³⁹ Yasalarımız da kolluk tarafından fezleke düzenlenip düzenlenmeyeceği konusunda açık bir hüküm bulunmamaktadır. Uygulamada bazı Cumhuriyet savcıları kolluktan fezleke talep etmektedir. Olayın özetini ve kolluğun o olaya ilişkin düşüncesini içeren fezleke, Cumhuriyet savcılarının işini önemli ölçüde kolaylaştırmaktadır. Zira savcıların iş yükü fazladır ve hacmi kalın bir dosyayı her zaman inceleyememektedirler. Ayrıca, kolluk iyi hazırlanmış bir fezleke ile Cumhuriyet savcısının önüne çıktığında soruşturmanın seyri açısından isteklerine daha kolay ulaşabilmektedir. Öte yandan doktrinde bazı yazarlar, Yeni Ceza Muhakemesi Kanununun kolluğun kendiliğinden araştırma işlemi yapmasını kabul etmediği ve her bir araştırma işlemi için tek tek yazılı emir verilmesini (CMK 161) öngördüğü için, yeni hukukumuzun “fezleke” biçiminde bir işlemi, artık kabul etmediğini savunmaktadırlar.

Kanununun hangi maddelerine dayanarak yaptığını belirtir, ancak kusur hususunu ve hukuki değerlendirme kısmını yapamaz.

Polis araştırmalarını sona erdirdikten sonra, araştırma dosyasını savcılığa verir. Kamu davasını açma tekeli savcıya ait olduğu için (StPO 152), savcı iddianame düzenlemek veya kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermek durumundadır¹⁴⁰.

Avrupa Birliğine üye devletlerin ortak tek bir yargı çevresi içinde, sözleşmedeki suç tiplerine ilişkin olarak soruşturma, yargılama ve ceza infazı aşamalarında yetkili olacak bir Avrupa savcılığı kurulması önerilmektedir. Bu savcılık, Brüksel'deki bir Avrupa genel savcısı ve üye devletlerdeki temsilci Avrupa savcılıklarından oluşacaktır. Avrupa Topluluğunun Mali Çıkarının Korunmasına İlişkin Sözleşme m.23'e göre, mahkumiyet hükmü kesinleştiğinde, bu hüküm derhal Avrupa savcılığı tarafından hükmün infaz yeri olarak belirlenen üye devlet makamlarına bildirilir. Avrupa savcılığı, özgürlüğü bağlayıcı cezaya mahkum olan kişinin, cezasının mahkumiyet hükmünde belirlenen başka bir ülke cezaevinde infazını talep etmesi üzerine, gerekli görürse nakle izin verir¹⁴¹.

5.2.2.12. TCK ve CMK' da Kolluğun Karşılaştığı Sorunlar

A. Soruşturma İşlemlerinde Kolluğun Yetkisinin Kısıtlanması

CMK C.Savcısını tahkikat sorumlusu olarak öngörmüş ve kolluğun resen adli tahkikat yetkilerini ortadan kaldırmıştır. Ancak; savcı sayısının yetersizliğinden dolayı eskiden olduğu gibi tüm tahkikat yine kolluk tarafından yürütülmektedir. Söz konusu işlem için her aşamada C.Savcısının talimatının alınması hızlı ve etkin bir tahkikatı zorlaştırmaktadır.

¹⁴⁰ Feridun Yenisey, **Yeni Ceza Muhakemesi Hukuku Soruşturma Evresi ve Adli Kolluk**, İstanbul, 2006, s.39 vd.

¹⁴¹ Corpus Juris 2000, **Avrupa Birliğinin Mali Çıkarlarının Korunmasına İlişkin Ceza Hukuku Kuralları Corpus Juris** (çev. Keskin/Zafer/Kocasakal), Ankara, 2001, s. 116.

B. Olay yeri İnceleme Konusu

5271 sayılı C.M.K.'da olay yeri incelemesiyle ilgili açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nin 9. maddesinde olay yeri inceleme konusu düzenlenmemiştir. Bu maddeye göre suç işlenen yerlerde sebep ve sonuç ilişkisi ortaya koyacak delillerin aranması, bulunması ve el konulması için geliştirilmiş bilimsel ve teknik araştırma işlemlerinin herkesin girip çıkabileceği kamuya açık alanlarda yapılması için bir emir veya karar gerekmez. Birinci fıkrada belirtilen yerler dışındaki olay yeri inceleme işlemleri 7. madde uyarınca hakim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de Cumhuriyet Savcısının, Cumhuriyet Savcısına ulaşılamadığı hallerde ise konut, işyeri veya kamuya açık olmayan kapalı alanlar dışındaki yerlerde kolluk amirinin yazılı emri üzerine gerçekleştirilir hükmü yer almaktadır¹⁴². Delilden sanığa gidilmesinin prensip olarak kabul edildiği günümüzde olay yeri incelemesi büyük önem arz etmektedir. Suç işlenen yerlerde ivedilikle gerekli önlemlerin alınarak kolluk tarafından biran önce olay yerinde inceleme yapılması, delillerin toplanması ve şüpheliye ulaşılması açısından önem arz etmektedir¹⁴³.

C. Verilerin Elde Edilmesi ve Kullanılmasının Kısıtlanması

01 Haziran 2005 tarihinden önce CMUK ile TCK'daki genel hükümlere dayanılarak PVSK'nun 5 nci maddesi ile Jandarma Yönetmeliğinin 37 nci maddesinde geçen hususlara göre kişisel veriler kayıt altına alınıyor ve bu veriler kolluk kuvvetleri arasında mukayese amaçlı kullanılabilirdi. Yeni TCK'nun 136 ve 137 nci maddeleri ile CMK'nun 81 nci maddesi konu ile ilgili olarak sınırlamaya gitmiştir.

¹⁴² Uygulamada bazı Cumhuriyet savcıları, olay yerinde bulunan ve delil niteliği olan kan lekesi tükürük, sigara izmariti gibi üzerinde mülkiyet hakkı söz konusu olmayan nesnelere toplanması için ayrıca bir el koyma kararına ihtiyaç olmadığını, buna karşın üzerinde mülkiyet hakkı kurulabilecek nesnelere için (örneğin bir bıçak) ayrıca bir elkoyma kararı alınması gerektiğini ileri sürmektedir.

¹⁴³ Feyzullah Arslan, C.M.U.K. ile İlgili Sorun ve Öneriler. **Polis Dergisi**, sayı 46, 2005. s.5-6.

CMK 81 nci maddesi; fotoğraflarının çekilmesi, parmak izlerinin alınması, beden ölçüleri ve diğer eşkal bilgileri ile ilgili faaliyetler için C.Savcısı kararının bulunmasını zorunlu kılmıştır. Konu ile ilgili olarak her ne kadar CMK 81 de C.Savcısının izni ile kişinin parmak izi, fotoğrafı, avuç içi izi, beden ölçülerinin alınmasına izin verilse de bu bilgiler soruşturma dosyasına girmekte, yasa, bilginin paylaşılmasına müsaade etmemektedir. Elde edilen bilgiler benzer nitelikteki suçların ortaya çıkarılması için diğer güvenlik kuvvetleri ile paylaşılmak istendiğinde TCK 136 ve 137 nci madde gerekçe gösterilerek C.Savcılar tarafından bilginin paylaşılmasına müsaade edilmemektedir.

Kolluğun bu düzenlemeye ilişkin kaygıları şu noktalarda toplanmaktadır:

a- CMK 81 nci madde kapsamında hüküm kesinleşinceye kadar elde edilen veriler kullanılmadığından önümüzdeki dönemde 2-3 yıl gibi bir süre ile arşiv bilgilerine ulaşılamayacak.

b- Bu durum kolluk kuvvetlerinin suç işleyenlerle ilgili arşiv oluşturulmasını geciktirecek ve suçların aydınlatılmasında zorluklar yaşanmasına neden olacaktır.

D. Arama Yetkilerinin Kısıtlanması

CMK md. 119 ve buna ilişkin çıkartılan Adli ve Önleme Arama Yönetmeliği'nin hükümlerine göre adli kolluk amirlerine sadece adli aramalar ile ilgili kamuya açık alanlarda, C.Savcısına ulaşılmadığında ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde arama yetkisi verilmiştir. Önleme aramaları ile ilgili olarak ise böyle bir düzenleme bulunmamaktadır.

E. Örgütlü Suçlarla Mücadelede Yönetmelik İhtiyacı

Yürürlükten kaldırılan 4422 Sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri Kanunu kapsamında işlenen örgütlü suçlara ilişkin hususlar yeni mevzuatta CMK. 250/1-b ve TCK. 220 ile düzenlenmiştir. Ancak mevcut düzenleme 4422 sayılı kanun kapsamında çıkarılan yönetmelik ile açıklanan usul ve esaslara yeterince cevap vermemektedir. Bu durum uygulamada tereddütlere neden olmaktadır.

F. Yer Göstermede Kolluğa Getirilen Sınırlamalar

CMK. Md. 85 yer gösterme konusundaki hususları düzenlenmiş olup, bu yetki CMK. 250/1'deki suçlar hariç sadece C.Savcılarına verilmiştir. C.Savcılarının çeşitli nedenlerle yer göstermede hazır bulunamaması halinde (olay yerinin uzaklığı, gece saatleri ve savcı sayısının yetersizliği gibi) hukuki delillerin elde edilmesinde sorunlarla karşılaşmakta, C.Savcısı olmaksızın yer gösterme ile elde edilen deliller hukuki nitelik taşımamaktadır.

G. Kurusıkı Tabancaların Ateşli Silahlar Kapsamı Dışında Olması

Eski TCK.'da (264/7) korku ve panik yaratacak şekilde ateş etmek, patlayıcı madde kullanmak suçunun cezasının alt sınırı 2 yıl olarak belirlenmişken bu sınır yeni TCK.'da 6 aya indirilmiştir.

Ayrıca kurusıkı tabancanın toplumda yayılmasına paralel olarak kurusıkı tabanca ile ateş açılması olaylarında artış görülmüştür. Bu gibi durumlarda da TCK. 170/1-c göre dava açılmasına rağmen kuru sıkı tabanca ateşli silah kapsamında değerlendirilmediğinden davalar beraat ile sonuçlanmakta ve kurusıkı tabancalar sanığa iade edilmektedir.

H.Yakalanan veya Gözaltına Alınanların Yakınlarına Bildirilmesi

CMK Md.95; Şüpheli veya sanık yakalandığında, gözaltına alındığında, C. Savcısının emri ile bir yakınına veya belirlediği bir kişiye gecikmeksizin haber verilir, olarak düzenlenmiştir. Bu durum suç delillerini yok etme veya karartmaya, diğer suçların kaçmasına neden olmaktadır.

5.2.2.13. Kolluğun Zor Kullanma Yetkisi

Kolluğun, zor ya da silah kullanma yetkisi, görevin yerine getirilmesi biçimindeki hukuka uygunluk nedeni ile ilgilidir. Bu nedenle, kolluğun zor ve silah kullanma yetkisi ile ilgili Yargıtay kararlarının, TCK'nın hukuka uygunluk

nedenlerini düzenleyen maddelerine dayandığını görmekteyiz.

Kolluk, yakalanması gereken kişinin veya dağıtılması gereken topluluğun direnmesi, saldırıya teşebbüs etmesi veya saldırıda bulunması hallerinde, bu fiilleri etkisiz hale getirmek için zor kullanabilir. Zor kullanma, direnme ve saldırının niteliğine göre, direneni etkisiz hale getirecek şekilde basamaklı olarak artan oranda, fizik güç veya cop, basınçlı su gibi maddi güç ve yasal koşullar gerçekleştiğinde de her tür silah kullanma yetkilerini ifade eder.

Şiddet kullanmanın kolluk açısından bir hukuka uygunluk nedeni teşkil edebilmesi için, karşı tarafın kullandığı şiddetle orantılı olması gerekir. Başka bir anlatımla, kolluğun, ancak karşı tarafın direncini kırarak derece uyguladığı şiddet, hukuka uygundur. Sınırın aşılması halinde, kolluk, hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın aşılmasına ilişkin hükümler uyarınca cezalandırılacaktır (TCK m. 27).

Yakalama, Gözaltına alma ve ifade alma yönetmeliğinin 11/e maddesinde, gözaltına alınan kişinin saldırgan bir tutum sergilemeye başlaması veya kendisine zarar vermeye kalkması halinde, önce sözle kontrol altına alınmaya çalışacağı; bunun mümkün olmaması halinde, kolluğun onun hareketlerini bastırarak derecede kuvvet kullanabileceğini göstermiştir. Yönetmelikte, bu yetkinin kullanılmasında aşırıya kaçılmasını engellemek için, kolluğun, gerek kendisinin gerekse başkasının yaşamı, vücut bütünlüğü veya sağlığı tehlikeye girmediği sürece, kuvvet kullanılmayacağı, ayrıca belirtilmiştir¹⁴⁴.

Terörle Mücadele Kanununun EK 2. maddesindeki düzenlemeye göre:

Terör örgütlerine karşı icra edilecek operasyonlarda “Teslim Ol” emrine itaat edilmemesi veya silah kullanmaya teşebbüs edilmesi halinde kolluk görevlileri, tehlikeyi etkisiz kılacak ölçü ve orantıda, doğrudan ve duraksamadan hedefe karşı silah kullanmaya yetkilidirler.”

¹⁴⁴ Centel/Zafer, **Ceza.....**, s.117.

Bu hüküm özellikle arazide karşılaşılan teröristlerle ilgili olarak sıkıntı yaratmaktadır. Çünkü arazide karşılaşılan terörist gruba “teslim ol” çağrısı yapmak, onlara mevzi alıp araziye yayılmaları ve dolayısıyla arazinin arızalarından yararlanmaları için zaman tanımak anlamına gelmektedir. Böyle bir durumda pusu, vasfını kaybeder.

Konuya ilişkin uygulamada karşılaşılan güçlükler:

- Etkisiz ve yetersiz soruşturma, adli belgelerin eksik tanzim edilmesi, silah kullanma yetkisinde sınırın aşılması, toplu mezar olayları v.b. durumlarda AİHM’de ülkemiz aleyhine dava açılmakta ve yüksek oranlarda tazminata hükmedilmektedir.

- İl jandarma komutanlarının mülki görev kapsamında iç güvenlik hareketi komuta sorumluluğu bulunmasına rağmen adli görevleri ve sorumlulukları yoktur. Bu nedenle adli görevlerin yerine getirilmesi ile ilgili verecekleri emirlerin mevzuata aykırı olması halinde, hukuki sorunlarla karşılaşılabilir¹⁴⁵.

A. Silah ve Zor kullanmayla ilgili Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararı

İhbar üzerine gece vakti, teröristlerin yolu kestiği ve baskın yapacakları endişesi ile olay yerine gelip gerekli güvenlik önlemlerini alan jandarma timinde görevli sanıkların, topluluktan ateş edilmesi üzerine, bu ruh haleti içinde, mevcut saldırıyı önlemek amacıyla ateş etmeleri nedeniyle öldürme ve yaralama eylemlerini, yasal savunma koşulları içinde işledikleri ve yasal savunma sınırını aşmadıklarına dair, Ceza Genel Kurulunun 3.2.1998 gün ve 1997/1-183 esas, 1998/1 sayılı kararı.

¹⁴⁵ Ramazan Aslan, **Arama ve Yakalama Yetkileri**, Jandarma Dergisi, Mart 2007, sayı 113, s. 37.

Dosya içeriğine göre,

Yönetimindeki minibüsle piknikten dönmekte olan M.Y., yolun telefon direği ile kapatıldığını, yolun iki tarafında sakallı ve silahlı şahısların olduğunu görünce, korkarak hızla barikatı aşmış ve arkasından iki el ateş edilmiştir. Durumun 800 metre ileride pusu görevi yapan jandarma timine bildirilmesi üzerine sanık N.Y., eylemin yasa dışı örgüt üyeleri tarafından yapıldığı kuşkusuyla karakola telsizle haber vermiş ve tanıdığı da yanına alarak zırhlı araçla olay yerine gitmiştir. Araçtaki projektörle olay yeri aydınlatılmış, sanık N.Y. yol kesmede kullanılan direğin yanında bulunan silahlı şahıslara seslenerek, silahlarını bırakıp yaklaşmalarını söylemiştir. Mağdur H.S. ile birlikte İ.Ş. yaklaştıklarında, bomba ihtimali dikkate alınarak soyunmaları istenmiş, bu arada arka tarafta çalılıklar arasında kaçışmalar olunca sanık ve jandarma erleri olan diğer sanıkların ateş etmeleri üzerine, kasığından yaralanan maktul hastanede ölmüş, mağdur ise beş gün iş ve gücünden kalacak şekilde yaralanmıştır. Topluluğun, korucu olduklarını söylemeleri üzerine ateş kesilmiştir.

2803 sayılı Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Yasasının 11. maddesine göre jandarma, kendisine verilen görevlerin ifası sırasında hizmet özelliğine uygun ve görevin gereği olarak kanunlarda öngörülen silah kullanma yetkisine sahiptir. Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetki Yönetmeliğinin 39, 40 ve 41. maddeleri uyarınca jandarma, nefsinin veya başkalarının ırz ve canını korumak için olayın özelliğine göre, şartları varsa doğrudan doğruya hedefe de ateş edebilir.

İddia, savunma, tanık beyanları, ekspertiz raporu ve tüm dosya kapsamına göre, jandarma uzman çavuşu ve jandarma erleri olan sanıklar, yoldaki barikatı aşan sivil bir minibüse ateş edildiğini öğrendiklerinde, ateş edenlerin yasa dışı örgüt üyesi olduklarını zannederek sık sık terör olaylarının olduğu olay mahalline gelmişlerdir. Yolun kapatıldığını ve silahlı şahısların olduğunu gören sanık N.Y., bu kişilerin silahlarını bırakarak yaklaşmalarını söylemiş, onlar yaklaşırken arka taraftan silah atılması üzerine havaya iki el ihtar atışı yapmış ve bu arada, saldırıya uğradıklarını zanneden jandarma erleri, silah sesinin geldiği yolun

dışındaki çalılık bölgeye doğru ateş etmişlerdir. Burada bulunanların “biz korucuyuz, ateş etmeyin” demeleri üzerine ateş kesilmiş ve yaralılar hastahaneye kaldırılmışlardır. Sanıklar ,ihbar üzerine gece vakti, teröristlerin yolu kestiği ve baskın yapacakları endişesi ile olay yerine gelip gerekli güvenlik önlemlerini almışlar, bu sırada topluluktan ateş edilmesi üzerine bu ruh haleti içinde Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanunu ile Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetki Yönetmeliğinin tanıdığı yetkiler çerçevesinde yasal savunma sınırını aşmadıkları, öldürme ve yaralama fiilini, yasal savunma koşulları altında işledikleri oyçokluğuyla kabul edilmiştir.

Çoğunluk görüşüne katılmayan Kurul Başkanı ve üyeleri “Yerel Mahkeme direnme kararında gösterilen gerekçeye, mevcut delil durumuna ve dosya kapsamına göre sanıklar, kaçanları görünce orada bulunan köy korucularına hedef gözetilmeksizin ateş ettiklerinden savunmada aşırılığa kaçmışlardır. Bu nedenle direnme hükmü onanmalıdır” gerekçesiyle karşı oy kullanmışlardır¹⁴⁶.

B. Silah ve Zor kullanmayla ilgili Yargıtay Özel Daire Kararı

Polis memuru sanıkların 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Yasasının verdiği yetki kapsamında ve TCY.’nin 49/1-2. maddelerinde belirtilen koşullarda silah kullandıklarına ilişkin, Birinci Ceza Dairesinin 27.5.2003 gün ve 2002/4461 esas, 2003/1148 sayılı kararı.

“... Maktulün, olay günü saat 16.00 sıralarında, Ç. İlçesi belediye hudutları içerisinde Y.E. isimli kişiye karşı gasp suçunu işlediği ve olay yerinden kaçtığı; olayın kolluğa bildirilmesi üzerine sanık olan polis memurlarının, olay yerine gittikleri, maktulü kaçtığı yönde takip ettikleri, gasp yapılan yere 100 metre uzaklıkta yakaladıkları, üzerini aramak istedikleri; maktulün, üzerini aratmadığı, polislere ve onlara yardımcı olmaya çalışan kişilere namlu uzunluğu 18 cm olan

¹⁴⁶ Ali Rıza Çınar, **Kolluğun Zor ve Silah Kullanma yetkisi ve Diğer Yetkilerle İlgili Yargıtay Kararları**, CGK., 3.2.1998, 1997/1-183, 1998/1, Yayına hazırlayan: Feridun Yenisey, İstanbul, 2006,s.929-931.

bıçakla saldırdığı, kaçırmaya başladığı, havaya yapılan uyarı atışlarına karşın görevlileri ölümlerle tehdit etmeyi ve kaçırmayı sürdürdüğü, G.K. isimli kişinin evinin bahçesindeki ardiyeye girip saklandığı, bıçağını at ve teslim ol uyarılarına uymadığı, saklandığı yerden çıkıp bıçakla sanık R. Ve L.nin ikişer kez, sanıklar R.Y ve H.'nin birer kez ateş ettikleri, 6 el ateş edildiği halde maktulde biri başında ve öldürücü olan, diğeri sağ dizin 10 cm kadar üst kısmında ve öldürücü olmayan iki yara bulunduğu, başına isabet eden kurşunun kimin silahından çıktığının saptanamadığı, dar bir alanda meydana gelen olay sırasında, maktulün yakınında bulunan sanıklarca, hedef alınarak, özellikle hayati bölgeler hedef alınarak ateş edilmiş olması halinde, maktulde, özellikle hayati bölgelerde ikiden çok yaranın bulunması gerektiği, oysa böyle bir durumun olmadığı, sanıkların, 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Yasasının verdiği yetki kapsamında ve TCY.'nin 49/1–2. maddelerinde belirtilen koşullarda silah kullandıkları dosyadan anlaşıldığı halde, TCY.'nin 49/1–2. maddesi gereğince, ceza verilmesine yer olmadığı ve beraat kararı yerine, TCY.'nin 448, 50. maddeleriyle hüküm kurulması ..." yasaya aykırıdır¹⁴⁷.

5.2.2.14. El koyma

El koyma, ceza muhakemesinde delil olabilecek ya da ilerde müsadere edilebilecek eşya üzerinde zilyedin tasarruf yetkisinin kaldırılması demektir¹⁴⁸.

Aslında kişi hak ve özgürlüklerini sınırlandırmasına rağmen, ceza muhakemesinde son kararın doğru olarak verilebilmesi ve bunun yerine getirilebilmesi için kabul edilen elkoyma tedbirine iki tür malvarlığı değeriyle ilgili olarak başvurulabilir. Birincisi delil olabilecek eşya, ikincisi ise eşya ya da kazanç müsaderesinin konusunu oluşturan malvarlığı değerleridir¹⁴⁹.

¹⁴⁷ Ali Rıza Çınar, **Kolluğun Zor ve Silah Kullanma yetkisi ve Diğer Yetkilerle İlgili Yargıtay Kararları**, 1. CD., 27.5.2003, 2002/4461, 2003/1148, Yayına hazırlayan: Feridun Yenisey, İstanbul, 2006,s.936-937.

¹⁴⁸ Centel/Zafer, **Ceza.....**,s.299.

¹⁴⁹ Toroslu/Feyzioğlu, **Ceza.....**, s.242-243.

Elkoyma aramadan ayrı bir koruma tedbiri olarak Yasa da düzenlenmiştir. Bunun anlamı şudur: Elkoyma kararı veya emri, elkonulacak eşyanın bulunduğu kişiden istenmesine ve kişi rızasıyla bu şeyi vermezse onun tazyik hapsine konulmasına olanak sağlar. Elkoyma kararı kişinin üzerinin veya eşyasının veya konutunun aranmasına olanak vermez. Elkonulacak eşyanın ilgili kişide olduğu konusunda şüphe varsa veya sadece elkoyma kararının verilmesinin elkonulacak şeye ulaşmayı zorlaştıracığı düşünülüyorsa, arama kararı verilmelidir. Arama kararının sonucunda, arama hükümleri çerçevesinde elkoyma işlemi yapılabilir¹⁵⁰.

Ceza Muhakemesi Kanuna göre elkoymaya karar verme yetkisi hakimindir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı yazılı emri ile elkoyma kararı verebilir. Kolluk amir veya memurların elkoyma kararı verme yetkileri yoktur.

Hakkında yakalama işlemi uygulanan kimsenin belge veya kağıtlarını inceleme yetkisi; Cumhuriyet savcısı ve hakime aittir. Kolluk, arama sırasında ele geçen belge veya kağıtlara, suçla ilgisi olup olmadığını tespit amacıyla, incelemeksizin bakabilir. Suçla ilgisi olabileceğinden şüphelendiği anda Kanunun öngördüğü şekilde incelenecek belge ve kağıtları ambalajlayarak mühürler. Belge ve kağıtların zilyedi veya temsilcisi kendi mührünü de koyabilir veya imzasını atabilir. İleride mührün kaldırılmasına ve kağıtların incelenmesine karar verildiğinde bu işlemin yapılmasında hazır bulunmak üzere, zilyedi veya temsilcisi ya da müdafii veya vekili çağrılır. İnceleme sonucu soruşturma veya Kovuşturma konusu suça ilişkin olmadığı anlaşılan belge veya kağıtlar ilgisine geri verilir (AÖAY md. 16).

¹⁵⁰ Nur Centel, Hamide Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, Eskişehir, s.199.

5.3. PVSK

5.3.1. Önleme Araması

Kamu düzenin korunması bir yönüyle kolluğun varlık nedenidir. İnsanlar evlerinde huzur içinde oturuyorsa, bunun nedeni kamu düzeninin sağlanmış olmasıdır. Kolluk, kamu düzenini korurken, bir takım önleme faaliyetlerinde bulunmaktadır. Bu önleme faaliyetleri de, çok kez kişinin temel hak ve hürriyetlerinin sınırlandırılmasına yol açabilmektedir¹⁵¹.

Önleme araması yetkisinin yasal dayanağı PVSK'nın 9'uncu maddesidir. Avrupa Birliğine uyum kapsamında yaşanan mevzuat değişiklikleri, PVSK madde 9 u tartışmaların odağına itmiştir. 4709 sayılı yasa ile getirilen Anayasa değişiklikleri (20,21, ve 22 nci maddedeki haklar için) “ arama” ve “el koyma” yetkilerinin kullanımı hakim kararına yada gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yetkili merciin yazılı emri şartına bağlanmıştır. Oysaki önleme araması, idari bir tasarruftur ve kullanılmasının adli bir tasarrufa bırakılması (hakim kararı) uygulamada çok eleştirilmiştir.

5271 sayılı CMK'nın yürürlüğe girdiği tarih olan 01 Haziran 2005'te Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği de yürürlüğe girmiş ve 24.03.2003 tarihli yönetmeliği yürürlükten kaldırmıştır¹⁵².

Önleme araması idari bir işlem olmasından dolayı kolluğa arama kararının idari makamlar tarafından verilmesi gerekir. Gerçekten de PVSK'nın eski 9.ncu maddesine göre kolluğa arama emrini yazılı olarak mahallin en büyük mülki amiri vermekteydi. Ancak Anayasa'nın 20 ve 21'inci maddelerinde yapılan değişikliklerle önleme araması içinde kural olarak hakim kararının alınması zorunluluğu getirilmiştir.

¹⁵¹ Zeki Hafizoğulları, **İnsan Hakları, Polis Görevi ve Yetkisi**, AÜHFD, C.44, s.1-4, 1995, s.568.

¹⁵² Kadir Gündoğan, Cihan Koç, Coşkun Özbudak, **Kolluk Hukuku**, Ankara, 2007, s.100.

Anayasanın 20 ve 21'inci maddelerine göre, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hakim kararı olmadıkça ; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça ; kimsenin üstü, özel kağıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hakim onayına sunulur. Hakim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.

PVSK'nın 9. maddesinin eski haline göre önleyici arama ve el koyma yetkisi vali veya kaymakamındı. Vali ve kaymakam bu yetkilerini yazılı bir kararla kullanıyorlardı. Ancak Avrupa Birliğine uyum çerçevesinde yapılan yeni düzenleme ile bu yetki hakime verilmiştir. Eleştiriler bu noktada yargı fonksiyonunun yürütme fonksiyonuna müdahalesi yönündedir. Yani bir fonksiyon tecavüzünden söz edilmektedir. Ancak müdahale edilen ve korunması gereken özgürlük alanı her iki yetkilendirmede de aynıdır. Bu noktadan hareket edersek yetkinin hakime verilmesi daha güven vericidir. Özetle Anayasamıza paralel olarak yeniden yazılan PVSK'nın 9 uncu maddesi bu hali ile yurttaşların hak ve özgürlüklerinin lehinedir.

Kolluk amirinin gecikmesinde sakınca bulunan hallerde dahi önleme araması emri verme yetkisi yoktur.

AÖAY'nın 19. maddesine göre konutta, yerleşim yerinde ve kamuya açık olmayan özel iş yerlerinde ve eklentilerinde önleme araması yapılamaz. Yasa koyucu bu tasarrufu ile maddede belirtilen yerleri taşıdıkları önem itibarıyla daha çok korumaya değer görmüş ve önleme aramalarının kapsamı dışında tutmuştur.

5.3.2. Önleyici El koyma Yetkisi

İdari veya önleme amaçlı el koyma, kolluğun taşınması ve bulundurulması suç olmayan ancak, kamunun emniyeti için tehlikeli bir vasıta olarak kullanılması muhtemel her türlü eşyaya el koymasındır. İdari el koyma geçici olarak yapılır ve

tehlike ortadan kalktıktan sonra el konulan eşya sahibine geri verilir. Spor karşılaşmasının yapılacağı salona girmekte olan seyircinin üzerinde yapılan kaba üst aramasında tornavida bulunması ve bunun alınarak orayı terk ederken kendisine geri verilmesi önleyici el koyma yetkisine örnek verilebilir.

İdari veya önleyici el koyma yetkisini düzenleyen PVSK'nın eski 9. maddesinde;

“ Polis ammenin emniyeti için tehlikeli bir vasıta olarak kullanılması muhtemel her türlü eşyayı alır” şeklinde bir hüküm yer almaktaydı.

Bu hüküm, önleyici kolluk düzenlemeleri açısından oldukça önemliydi. Burada suç konusu olmayan ya da suç işlenmesinde kullanılmayan ancak, kamu güvenliği için tehlikeli bir vasıta olarak kullanılması muhtemel eşyanın taşınmasının ya da bulundurulmasının kamu güvenliği açısından tehlike yaratabileceği değerlendirilerek, kolluk tarafından alınabileceği ve söz konusu tehlikeli halin ortadan kalkmasından sonra ilgisine iade edilebileceği belirtilmekteydi.

Ancak Anayasanın 20 ve 21'inci maddelerinde yapılan değişiklikler doğrultusunda PVSK' nın 9. maddesi değiştirilmiş ve maddenin eski metninde yer alan “ ammenin emniyeti için tehlikeli bir vasıta olarak kullanılması muhtemel her türlü eşya”ya el koyma yetkisine yeni metinde yer verilmemiştir.

Sonuç olarak artık kolluğun idari el koyma yetkisinin yasal dayanağı yoktur¹⁵³. Uygulamada, PVSK m.1¹⁵⁴ hükmünün geniş yorumlanarak kolluğun bu yetkiyi kullanabileceği ileri sürülmektedir. Ancak konuya ilişkin özel düzenleme bulunmaktadır. Ayrıca temel hak özgürlükler aleyhine yapılacak böyle bir geniş yorum, hukuk devleti olmanın gereklerine aykırıdır.

¹⁵³ Gündoğan/ Koç/Özbudak, **Kolluk**, s.232.

¹⁵⁴ PVSK m.1. “polis, asayiş amme, şahıs, tasarruf emniyetini ve mesken masuniyetini korur. Halkın ırz, can ve malını muhafaza ve ammenin istirahatini temin eder”

5.3.3. Önleme Dinlemesi

03.07.2005 gün ve 5397 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla PVSK'nın ek-7'nci, Devlet İstihbarat Hizmetleri ve MİT Teşkilatı Kanununun 6'ncı maddelerinde yapılan değişikliklerle ve JTGYK 'ya bir ek madde eklemek suretiyle, sayılan maddelerde belirtilen suçların önlenmesi amacıyla telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespit edilmesi dinlenmesi, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi ve kayda alınması konularında **polise, Jandarmaya ve MİT'e** de yetki verilmiştir.

Her üç kurum tarafından yapılabilecek denetlemelerde de kural olarak **hakim kararının** (talepte bulunan kolluk veya MİT biriminin bulunduğu yer itibariyle yetkili olan ve 5271 sayılı kanunun 250. maddesinin birinci fıkrasına göre kurulan ağır ceza mahkemesinin üyesi) alınması gerekmekte, gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda Jandarma Genel Komutanı, Jandarma Genel Komutanlığı İstihbarat Başkanı, Emniyet Genel Müdürü, Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Dairesi Başkanı, MİT müsteşarı veya yardımcısının yazılı emrini almak yeterli olmaktadır.

Önleme dinlemesi, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Anayasa düzenine ve genel güvenliğine dair önleyici ve koruyucu tedbirleri almak, emniyet ve asayişini sağlamak üzere, ülke seviyesinde istihbarat faaliyetlerinde bulunmak, bu amaçla bilgi toplamak, değerlendirmek, yetkili mercilere veya kullanma alanına ulaştırmak gayesiyle yapılır.

kişinin kimliği, iletişim aracının türü, kullandığı telefon numaraları veya iletişim bağlantısını tesbite imkân veren kodundan belirlenebilenler ile tedbirin türü, kapsamı ve süresi ile tedbire başvurulmasını gerektiren nedenler belirtilir. Kararlar, en fazla üç ay için verilebilir; bu süre aynı usûlle üçer ayı geçmeyecek şekilde en fazla üç defa uzatılabilir. Ancak, terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde devam eden tehlikelere ilişkin olarak gerekli görülmesi halinde, hâkim üç aydan fazla olmamak üzere sürenin müteaddit defalar uzatılmasına karar verebilir.

Bu maddede belirtilen işlemler ile 5271 sayılı Kanunun 135 inci maddesi kapsamında yapılacak dinlemeler, Telekomünikasyon Kurumu bünyesinde, Kurum başkanına doğrudan bağlı "Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı" adıyla kurulan tek bir merkezden yürütülür¹⁵⁵.

5.4. Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği

Adli ve Önleme Aramaları yönetmeliği 24 Mayıs 2003 ve 25/17 sayılı Resmi Gazete yayımlanmıştır. Ancak 01 Haziran 2005'te yürürlüğe giren CMK'nın ihtiyaçlarını karşılamak maksadı ile yeni bir AÖAY yürürlüğe girmiş ve 24 Mayıs 2003 tarihli yönetmeliği yürürlükten kaldırmıştır. AÖAY kollukla ilgili olarak getirdiği hükümler genel hatlarıyla aşağıda incelenmiştir.

5.4.1. Denetim

AÖAY'nın 18. maddesi "Denetim" yapılacak halleri düzenlemiştir. Maddede sayılan durumlara ilişkin olarak kolluk hakim kararı olmaksızın Denetim yapabilecektir. Hakim kararı aranmamaktadır çünkü yapılan bir arama faaliyeti değildir. Ayrıca kolluk suç işlenmesini önlemek için kişilerden kimlik sorma yetkisine sahiptir.

Yasa koyucunun denetim madde başlığı altında düzenlediği kolluk faaliyetleri, birer idari önlemdir. Yapılan önleme araması olmadığı için hakimden karar almaya ihtiyaç yoktur. İdari makam tarafından verilmiş yazılı emir denetim için yeterlidir¹⁵⁶.

5.4.2. Durdurma ve Arama

AÖAY 27.maddesi kolluğa Durdurma ve Kontrol işlemleri yapma yetkisi vermiştir. Bu noktada iddia edilen durdurmanın yakalama sayılmadığı yakalama

¹⁵⁵Gündoğan/Koç/Özbudak, **Kolluk.....**, s.223-225.

¹⁵⁶ Sulhi Dönmezer, Feridun Yenisey, Ceza Hukukunun Güncel Kaynakları, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003, s.34.

olması için kişinin fiilen denetim altına alınması gerektiği yönündedir. Ancak dikkat edilmesi gerekir ki aradaki ayrım hem net değil hem de çok hassastır. Kolluğun durdurma yetkisini kullanırken, göstereceği özensizlik fiili yakalamaya çevirebilir ve yakalama da apayrı hukuk kurallarına tabidir.

AÖAY 27 madde Durdurma İçin “umma” derecesindeki şüpheyi aramaktadır. Aynı maddede otoların da belirtilen şüphe üzerine durdurulabileceğini belirtmiş ancak bunlarla ilgili nasıl bir kontrol ve denetim işlemi yapılacağı açıklanmamıştır. Dolayısıyla konuya ilişkin olarak kolluk uygulamalarında farklılık olmakta, değişik yorumlar yapılmaktadır.

5.4.3. Aramanın Sonunda Talep Halinde Verilecek Belge veya Belgeler

Aranmanın,

a. Şüpheli veya sanık olması ve yakalanabileceği veya suç delillerinin elde edilebileceği hususundaki makul şüphe bulunması sebebiyle mi ?

- Şüphelinin veya sanığın yakalanabilmesi veya suç delillerinin elde edilebilmesi amacıyla mı yapıldığını?

b. Yakalanabileceği veya suç delillerinin elde edilebileceği hususunda makul şüphe bulunan şüphelinin veya sanığın üstünün, eşyasının, konutunun, işyerinin veya ona ait diğer yerlerin aranması halinde, soruşturma veya kovuşturma konusu fiilin niteliğini,

c. Arama da el konulan yada koruma altına alınan eşyanın listesini,

d. Aramada şüpheyi haklı kılan bir şey elde edilmemiş ise bunu,

e. hakkında arama işlemi uygulanan kimsenin, el konulan eşyanın mülkiyetine ilişkin görüş ve iddialarını içeren belge veya belgeler verilir.

Koruma altına alınan veya el konulan eşyanın tam bir listesi yapılarak resmi mühürle mühürlenir. Bu eşyanın resmi mühürle mühürlendiğine dair tutanak tanzim edilerek, bir sureti ilgisine verilir (AÖAY md.12).

5.4.4. Aramada Karar Kapsamı Dışında Elde Edilen Bulgular ve Ele Geçirilen Kişiler

Muhakeme makamlarının algılamasının malzemesini teşkil eden ve uyuşmazlık konusu olayla ilgili temsil gücü olması ihtimali bulunan bir beyan sunan varlık “delil kaynağı” olarak adlandırılmaktadır¹⁵⁷. Kolluğun vazifelerinden biri de delilleri tespit edip, muhakeme makamlarının önüne çıkarmaktır.

Usulüne uygun yapılan aramada;

- Yapılmakta olan soruşturma veya kovuşturmayla ilgisi olmakla birlikte, karar veya yazılı emirde konu edilmeyen,
- Yapılmakta olan soruşturma veya kovuşturmayla ilgisi olmayan ancak, diğer bir suçun işlendiği şüphesini uyandırabilecek,

bir delil elde edilirse; bu delil koruma altına alınır ve durum Cumhuriyet başsavcılığına derhal bildirilerek el koyma işlemini gerçekleştirmek için Cumhuriyet savcısından yeni bir yazılı emir istenir. Cumhuriyet savcısına ulaşılamadığı hallerde ise kolluk amirinin yazılı emri ile kolluk görevlileri el koyma işlemini gerçekleştirebilir.

Hakim kararı olmaksızın elkoyma işlemi yirmi dört saat içinde görevli hakim onayına sunulur. Hakim, kararını elkoymadan itibaren kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde elkoyma kendiliğinden kalkar.

Bu tür aramada, aramanın amacı ve konusu dışında ele geçirilen ve haklarında tutuklama veya yakalama kararı bulunan kişiler, evraklarıyla birlikte Cumhuriyet başsavcılığına sevk edilir (AÖAY m.10).

¹⁵⁷ Metin Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesinde vicdani Kanaat**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2002.s.139.

SONUÇ

Türk toplumunun 250 yıllık tarihsel gelişimini incelediğimiz de karşımıza çıkan en belirgin özellik “Batıya Yönelmedir”. 1700’lü yıllara doğru Osmanlı’nın Batı karşısında ki üstünlüğü gittikçe tükenir, dengeler artık tersine dönmeye başlar. Batı, “hasta adam’ın” mirasından pay almak için kıyasıya saldırır. Aynı tarihlerde Osmanlı yönetici ve aydınları, içine düşülen bu durumdan kurtuluş yolu aramaktadırlar. Derken günümüze kadar sihrini yitirmeyen formül ortaya konulur. Batıya karşı koyabilmek için batılılaşmak gerekmektedir¹⁵⁸.

Türkiye tipik bir geçiş döneminde. 150 yıldır Batılılaşma çabası içindedir¹⁵⁹. Avrupa Birliği’ne üyelik, Türkiye bakımından basit bir dış politika tercihi değildir. Avrupa Birliği’ne üyelik, Türkiye’nin 200 yıldan beri devam eden ve Kemal Atatürk döneminde doruk noktasına ulaşan modernleşme, çağdaşlaşma çabalarının son ve nihai halkasıdır. Dolayısıyla, Türk toplumu bakımından temel bir tercih söz konusudur. Türkiye, ya Atatürk’ün hayal ettiği, tahayyül ettiği medeni milletler camiasında şerefli, onurlu yerini alacaktır ya da Suriye, Irak, Ürdün gibi, ikinci veya üçüncü sınıf bir Ortadoğu ülkesi olmaya devam edecektir.

Türkiye bunu yapabilecek mi? Geline şu noktada güçlük, artık Avrupa Birliği’nden değil kendi içimizden geliyor gibi ve bu güçlük de hukuksal olmaktan çok büyük ölçüde psikolojik. Hala toplumun bir takım kesimlerinde ve birtakım siyasi güçlerde, Avrupa Konseyi’nin bize bir şeyleri dayatmakta olduğu, empoze etmekte olduğu hissi var ve tabii bu dayatma duygusu da bir psikolojik reaksiyon yaratıyor, tepki yaratıyor. Oysa, Avrupa Birliği bize birşey dayatmıyor; Avrupa Birliği, sizi illa üye alalım da demiyor. Avrupa Birliği’ne üye olmaya talip olan biziz. Avrupa Birliği “Üyelüğimin şartları budur, kabul edersen seninle üyelik müzakerelerine otururum” diyor. Avrupa Birliği, Türkiye’den özel şartlar talep etmiyor; Bulgaristan’dan, Romanya’dan, Slovakya’dan Malta’dan neler talep ediyorsa, diğer aday ülkelerden neler talep ediyorsa –ki , bunlar Kopenhag Kriterleridir- Türkiye’den de bunları talep ediyor. Dolayısıyla, bunları Türkiye

¹⁵⁸ Mehmet Kul, **Türkiye’nin Avrupa Birliği Serüveni**, Polis Dergisi, sayı 31, 2002. s.41.

¹⁵⁹ Guy Sorman, **Kapital Devamı ve Amaçları**, Afa Yayınları, Ankara,1998. s.195.

üzerinde bir dayatma, hatta, bir oyun olarak görmek , Avrupa Birliği'yle olan ilişkilerimizi son derece güç bir mecraya sokmak olur ki, bundan kaçınmamızda yarar vardır¹⁶⁰.

Talep edilen: demokrasinin, hukukun üstünlüğünün, İnsan Haklarının ve azınlıkların korunmasını teminat altına alınmasıdır ki bu işi yapacak kurumların başında kolluk gelir. Bu sebepten kolluğun istikrarı, hukuka bağlılığı AB üyeliğinin temel koşuludur.

Demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı prensiplerinin uygulandığı bir toplumda, devlet, insanların huzur ve mutluluğu için bir hizmet aracı ve kolluk da emniyet ve asayiş üreten bir birimdir. Böyle bir toplumda kolluğun insan haklarına saygı göstermesi, kendini hukuk kuralları ile bağlı görmesi, vücut bulduğu devletin meşruiyetini ve güvenini artırır.

Avrupa Birliğine girme süreci ülkeye demokratikleşme yükümlülüğünü getirmiştir. Ancak demokratikleşmenin mutlaka eski yasaların tamamen yürürlükten kaldırılıp yerlerine yeni yasalar yapılması yoluyla gerçekleştirilmesi gerekmezdi. Yürürlükteki yasaların hükümlerinin değiştirilmesi veya yeni hükümlerin eklenmesi yoluyla da aynı hedeflere ulaşılması mümkündür. Özensiz yeni yasalar yapmak yerine, mevcut yasaları ıslah etme yöntemi tercih edilebilirdi. 1920'li yıllarda her alanda yeni yasalar hazırlanmış olması günümüzdeki yeni yasalar için emsal oluşturmaz. Çünkü, o dönemde yeni bir devlet kurulmuş ve eski hukuk sisteminin yerini batı hukuk sisteminin almasına karar verilmişti. Günümüzde ise yapılan bu anlamda bir sistem değişikliği değil, sadece gereksinme duyulan yeni suç tiplerinin ve bazı kurumların öngörülmesi ile mevcut hükümlerin ıslahı olmuştur¹⁶¹.

Özensizce yapılan kanunlaştırma hareketlerinden kolluk hukuku da etkilenmiştir. Halen kolluğu yetkilendiren temel kanunlar olan 2803 sayılı Jandarma Kanunu, 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu, 2559 sayılı P.V.S.K. ve

¹⁶⁰ Ergun Özbudun, **Avrupa Birliği ve Anayasa Değişiklikleri**, Avrupa Birliği'ne Geçiş sürecinde Türkiye'nin siyasal ve Ekonomik Sorunları Sempozyumu, Denizli, 2001, s.53-54.

¹⁶¹ Nur Centel, "Yeni Türk Ceza Yasası ve Kadın", **Polis Dergisi** ,Sayı :44 Haziran 2005,s.71.

diğer kanunların bazı maddeleri, C.M.K. ile çeliyor yada uyumlu değil. Kanunlar ihtilafı halinde hangi hukuk kaidesinin uygulanacağını belirleyebilecek kadar hukuk bilgisine sahip olmayan kolluk, bazı olaylarda yanılığa düşmektedir. Buna rağmen soruşturma safhasında hukuk bilgisi olan Cumhuriyet savcısının kolluğun önüne geçmesi son derece önemli bir gelişmedir.

Yeni düzenlemelerle, Cumhuriyet savcısı, kolluğun amiri durumuna geçmiştir. Özellikle Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde kolluk hizmeti ifa eden birimlerin amirleri bu gerçeği kabul etmekte biraz güçlük çekmektedir. Kolluk personeli adli görevlerinde kendi amirinin değil Cumhuriyet savcısının emrini yerine getirmelidir. Aksi halde yasal sorumluluğu doğar. Uygulamaya bakıldığında da durum pek parlak değildir. Kolluk personeli bir yandan kendi amirlerinin diğer yandan Cumhuriyet savcısının bir birleri ile çelişen emirleri arasına sıkışmış bir vaziyette görev yapmaya çalışmaktadır. Tamamen Cumhuriyet savcısına bağlı bir adli kolluk teşkilatı kurulmadıkça da bu sorunun ortadan kalkacağı söylenemez.

AB üyesi devletlerin kollukları giderek sivilleşmekte ve meslek içinde branşlaşmaktadır. Ülkemizdeki durum EGM açısından olumludur. Branşlaşmaya önem veren polis teşkilatının verimliliği de ciddi şekilde artmıştır. Ancak Jandarma teşkilatı, meslek içi branşlaşma ve sivilleşme konularında somut adımlar atamamıştır.

AB'ye uyum sürecinde, kolluğun temel ve hizmet içi eğitiminin yeniden yapılandırılması bağlamında, insan hakları açısından kolluk eğitiminin etkin bir şekilde yürütülmesi ve eğitici kadroların yetiştirilmesi amacıyla AB kolluk birimleriyle sürekli işbirliği yararlı olacaktır. Kolluk personelinin hizmet içi eğitimlerinin nitelikli ve etkili bir biçimde gerçekleştirilmesi, planlı çalışma, bilimsel araştırma süreçlerinden yararlanma, uygulanan hizmet içi programlarını değerlendirme ve AB üyesi devletler kolluk birimlerine eğitim amaçlı ziyaretlerle sağlanabilir. İnsan hak ve özgürlüklerinin, demokratik yaşam anlayışının, toplumun beklenti düzeyinin, yasaların sürekli değişmesi, kolluğun meslek içinde sürekli eğitilmesini ve geliştirilmesini zorunlu hale getirmiştir.

AB ülkelerinin polis teşkilatlarının tanınması AB sürecinde bilinmesi gereken önemli bir konudur. Organizasyonel yapılanmaları nasıldır? Birlikte operasyon yapılıyor mu? Schengen Bilgi Sistemi polis teşkilatına ne getirecektir? Bütün bunlar ayrıca ele alınıp çalışma yapılması gereken hususlardır.

Kopenhag kriterleri içinde yer alan insan hakları konusunun, Türkiye-AB ilişkilerini belirleyen temel unsur olduğunu söylemek yanlış olmaz. AB- Türkiye ilişkilerinde İnsan hakları konusu, AB üyeliğimizin olmazsa olmaz koşulu olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla Türkiye bu alandaki reformlarını daha da hızlandırmak zorundadır. AB üyelik sürecinin uzun veya kısa sürmesi Türkiye'nin elindedir. İnsan hakları uygulamaları, temel hak ve özgürlükler üzerindeki sınırların kaldırılması ve demokratikleşme gibi konular önümüzdeki yıllarda gündemde kalmaya devam edecektir.

Ülkemizde demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlıkların korunması ve saygı görmesini teminat altına almak amacıyla başta Anayasa olmak üzere Polise görev veren kanunlarda değişiklikler yapılmıştır. Ancak yasa değişikliği yeterli değildir. Uygulamanın da yasaya uygun yürütülmesi zorunludur. Polis teşkilatı, insan haklarına saygı, demokrasi kuralları içerisinde etkin olarak çalışma açılarından eleştirilmektedir. Bu noktada biraz düşünmek, demokrasimizi ve AB'ye girişimizi güvence altına almak için tedbir almak gerekmektedir¹⁶².

Kolluk uygulamaları, bazı durumlarda, zorunlu olarak bireyin hak ve özgürlüklerine müdahale eder. Dolayısıyla kolluk insan hakları meselesinin tam merkezindedir ve İnsan haklarına saygılı olmayan bir kolluk teşkilatı ile AB ye giremeyiz.

Sonuç olarak Avrupa halkları, kendi aralarında şimdiye kadarki en yakın işbirliğini oluşturarak, ortak değerlere dayanan aydınlık bir geleceği paylaşma azmindedirler. Bu işbirliği ekonomik olmanın ötesinde, bilimsel zihniyet, insan

¹⁶² Halil Yılmaz, "AB üyeliğine Polis Teşkilatının Etkisi", **Polis Dergisi**, Sayı:32,2002, s.81.

hakları ve istikrarı da bünyesinde barındırıyor. Türk toplumunun Batı düzeyinde yaşayıp bilgi çağına ayak uydurabilmesi için Avrupa Birliği'nin dışında kalmaması gerekir. Bu süreçte performansımızı etkileyecek kurumlarımızın başında Türk kolluğu gelmektedir. Hukuka bağlı, insan haklarına saygılı, verimli, çağdaş bir kolluk ile hedeflerimize daha kolay varabiliriz.

ÖRNEK: 2

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
MALATYA İL MERKEZ JANDARMA KARAKOL KOMUTANLIĞI

SEVK/SERBEST BIRAKMA TUTANAĞI

Telefon :

Gözümlüne Alan Birim : a). İli : Malatya
b). İlçesi/Şubesi : Merkez
c). Karakolu/Br. : İl Merkez Jandarma Karakol Komutanlığı/Malatya

Şüphelinin/Sanığın Kimlik Bilgileri ve Adresi : Adı-Soyadı :
Baba-Anne Adı :
D.Yeri ve Tarihi :
İli/İlçesi :
Köyü/Mahallesi :
Adresi :

T

Gözümlüne Alındığı : a). Tarih : b). Saat:
:...../...../.....

Gözümlünden Çıkarıldığı : a). Tarih : b). Saat:
:...../...../.....

Gözümlünden Çıkarılma Şekli : a). Karakoldan serbest bırakılmıştır.
b). Cumhuriyet Başsavcılığına sevk edilmiştir.
c). Diğer :

Gözümlünde Tutulma Süresi 24 Saati (DGAM Kapsamındaki Suçlarda 48 Saati) Geçmişse Bu Sürenin Uzatıldığına İlişkin C. Başsavcılığının Yazılı Emri veya Hakim Kararı : a.) Malatya Cumhuriyet Başsavcılığınıngün vesayılı emriyle (.....) gün nezarethanede kalmıştır.
b).Sulh Ceza Hakimliğiningün ve sayılı kararıyla (.....) gün nezarethanede kalmıştır.

Serbest Bırakıldığı veya C. Başsavcılığına Sevk Edildiği Tarihte Adli Muayenesinin Havi Raporu Veren Makam, Raporun Tarih ve Sayısı : a). Veren Makam :
b). Rapor Tarihi :
c). Rapor Numarası :
d). Neticesi :

Nezarethaneden Geçici Ayrılışlar : a). Veren Makam :
b). Rapor Tarihi :
c). Rapor Numarası :
d). Neticesi :

Şahsi Eşyalarının Teslim Edilip Edilmediği :

Diğer Hususlar :

Bu tutanak şüphelinin/sanığın sevk edilmesi/serbest bırakılması sırasında gözümlü ve nezarethane sorumlusu tarafından tanzim edilerek altı birlikte imza edilmiş, bir nüshası şüpheliye/sanığa verilmiştir.

Gözümlü Nezarethane Sorumlusu : **Şüpheli/Sanık** :

Adı-Soyadı :
Rütbesi :
Sicili :

Adı-Soyadı :
İmzası :

ÖRNEK: 3

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
MALATYA İL MERKEZ JANDARMA KARAKOL KOMUTANLIĞI
ŞÜPHELİ VE SANIK HAKLARI FORMU

Telefon :

Şahsın Kimlik Bilgileri :

Soyadı : Doğum Tarihi :
Adı : Doğum Yeri :
Baba Adı :

Cinsiyeti

Anne Adı :
Medeni Hali :
Köyü/Mah. :

Şahsın Yakalandığı/Gözaltına Alındığı :

Tarih-Saati : günü saat:.....

Yer : İl Merkez Jandarma Karakol Komutanlığı/MALATYA

Haber Verilen Yakınının Bilgileri :

Adı-Soyadı :

Yakınlığı :

Bildirilen Telefon ve Tarih/Saati Telefon : Tarih:...../...../..... Saat:.....

..... olayı ile ilgili olarak
Malatya İl Merkez Jandarma Karakol Komutanlığınca olayının şüpheli olarak /savcılık talimatı ile yakalandınız/Gözaltına alındınız. Başka suçlara karışmış olmak ihtimalinizde aynı zamanda soruşturma kapsamındadır.

Yürürlükteki mevzuata göre, şüpheli ve mağdur olarak aşağıda belirtilen haklarınız bulunmaktadır. (CMK:147 ve 234)

01. Kimliğiniz ile ilgili bilgi ve sorulara doğru cevap vermek zorundasınız.

02. Yukarıda yazılı bulunan suç ile şüpheli sıfatında bulunmaktasınız.

03. Müdafî seçme hakkınız vardır. Müdafinin hukukî yardımından yararlanabilirsiniz. Müdafî ile kimsenin duymacağı bir yerde görüşme ve konuşma hakkınız vardır. Müdafîiniz sorgu ve ifade alma esnasında hazır bulunabilir. Müdafî seçecek durumda olmadığımız ve bir müdafî yardımından faydalanmak istediğiniz takdirde, size Malatya barosu tarafından bir müdafî görevlendirilecektir. (Mağdur, onsekiz yaşını doldurmamış, sağır veya dilsiz ya da meramını ifade edemeyecek derecede malûl olur ve bir vekili de bulunmazsa, istemi aranmaksızın bir vekil görevlendirilir.)

04. CMK:95 inci madde hükmü saklı kalmak üzere, yakalanan kişinin yakınlarından istediğine yakalandığı derhâl bildirilir.

(a). Yakalandığımızı ve gözaltına alındığımızı veya gözaltı sürenizin uzatılması halinde, Cumhuriyet savcısının emriyle bir yakınıma veya belirlediği/belirlediğiniz bir kişiye gecikmeksizin haber verilecektir.

(b). Yakalanan veya gözaltına alınan yabancı ise, yazılı olarak karşı çıkmaması halinde, durumu, vatandaşı olduğu devletin konsolosluğuna bildirilir.

05. Size isnad edilen suç hakkında açıklamada bulunmama/susma kanunî hakkınız vardır.

06. Şüpheden kurtulmanız için somut delillerin toplanmasını isteyebilir ve aleyhinize var olan şüphe nedenlerini ortadan kaldırmak ve lehinize olan hususları ileri sürmek olanağınız vardır.

07. Soruşturmanın gizlilik ve amacını bozmamak koşuluyla Cumhuriyet Savcısından belge isteme hakkınız vardır.

08. CMK:153 üncü maddeye uygun olmak koşuluyla vekiliniz aracılığı ile soruşturma belgelerini ve elkonulan ve muhafazaya alınan eşyayı inceletme hakkınız vardır.

09. Mahkeme safahatinde duruşmalardan haberdar edilme, bu konuda kamu davasına katılma, tutanak ve belgelerden vekiliniz aracılığı ile örnek isteme, tanıkların davetini isteme, davaya katılmış olma koşuluyla davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yollarına başvurma hakkınız vardır.

İsnat olunan suçla ilgili olarak tarafıma okunan ve form olarak bir nüshası verilen haklarınızın neler olduğunu anladım.

Yakalanan/Gözaltına Alınan Şahsın İmzası

Yukarıda adı ve açık kimliği yazılı müşteki/şüpheliye isnat olunan suçla ilgili haklarını açıkladım ve kendisi tam anlamıyla anlayarak imzaladı/imzadan imtina etti, formun bir nüshası kendisine verildi.

Görevlinin :

Adı-Soyadı :

Rütbesi :

Sicili :

İmzası :

ÖRNEK: 4**ŞÜPHELİ İFADE TUTANAĞI**

Ceza Mahkemeleri Kanunu madde :147/148/234

Yak. Göz.Altına Alma ve İf. Alma Ynt.madde:22/23

İf. Alındığı	:	Kimlik Bilgileri
Yer	:	
İf. Alındığı	:	Kimliğin Cinsi
Tarih	:	
İf. Ver. Adı-	:	Seri ve No
Soyadı	:	
Baba-Anne	:	T.C. Kimlik
Adı	:	No
D.Yeri ve	:	Medeni Hali
Tarihi	:	
Öğrenim	:	Dini
Durumu	:	
İşi-Mesleği	:	Kan Grubu
İkamet	:	İli
Adresi	:	İlçesi
İş Adresi	:	Köy/Mahallesi
Telefonları	:	Cilt No
Ev	:	İş-1:	Aile Sıra No
	:	İş-2:	
Cep	:	Sıra No
Suç	:	Verildiği Yer
Suç Tarihi	:	Veriliş Nedeni
Suçun	:	Kayıt No
Adresi	:	Veriliş Tarihi
	:	Kızlık Soyadı

01. 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 147 ve 234.ncü maddelerince mağdur/şikayetçi ve şüpheli olarak aşağıdaki haklarınız bulunmaktadır.

02. İfade verinin kimliğine ilişkin sorulara doğru olarak cevaplandırma zorunda olduğu hatırlatıldı.

03. Müdafî seçme hakkınız vardır. Müdafinin hukukî yardımından yararlanabilirsiniz. Müdafî ile kimsenin duymacağı bir yerde görüşme ve konuşma hakkınız vardır. Müdafinin sorgu ve ifade alma esnasında hazır bulunabilir. Müdafî seçecek durumda olmadığınız ve bir müdafî yardımından faydalanmak istediğiniz takdirde size Malatya barosu tarafından bir müdafî görevlendirilecektir. (Md:50: Şüpheli, onsekiz yaşını doldurmamış, sağır veya dilsiz ya da meramını ifade edemeyecek derecede malûl olur ve bir vekili de bulunmazsa ve üst sınırı en az beş yıl hapis cezasını gerektiren suçlarda şüphelinin istemine bakılmaksızın bir müdafî görevlendirilir.)

04. CMK:95 Yakalandığınızı ve gözaltına alındığınızı veya gözaltı sürenizin uzatılması halinde, Cumhuriyet savcısının emriyle bir yakınınıza veya belirlediği/belirlediğiniz bir kişiye gecikmeksizin haber verilecektir.

05. İsnad edilen suç anlatıldı. İsnad edilen suç hakkında açıklamada bulunmamasının kanuni hakkı olduğu hatırlatıldı.

06. Şüpheden kurtulmanız için somut delillerin toplanmasını isteyebilir ve aleyhinize var olan şüphe nedenlerini ortadan kaldırmak ve lehinize olan hususları ileri sürme olanağı verildi. Soruşturmanın gizlilik ve amacını bozmamak koşuluyla Cumhuriyet Savcısından belge isteme hakkınız vardır.

07. CMK:153 maddeye uygun olmak koşuluyla vekili aracılığı ile soruşturma belgelerini ve elkonulan ve muhafazaya alınan eşyayı inceletme hakkınız vardır.

08. Mahkeme safahatinde duruşmalardan haberdar edilme, bu konuda kamu davasına katılma, tutanak ve belgelerden vekiliniz aracılığı ile örnek isteme, tanıkların davetini isteme, davaya katılmış olma koşuluyla davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yollarına başvurma hakkınız vardır. İzah edildi.

Şüpheli Beyanında :Müdafî İstemiyorum.CMK 147 maddedeki haklarımı anladım savunmamı kendim yapacağım.

SORULDU :

.....

.....

.....

CEVABEN :

.....

.....

.....

ÖRNEK:5

T.C
JANDARMA GENEL KOMUTANLIğI
İL MERKEZ JANDARMA KOMUTANLIğI
(MALATYA)
(101.99.91)

Telefon No:

ŞÜPHELİ/MAĞDUR/MÜŞTEKİ/MÜDAFİ GÖRÜŞME TUTANAğI

ŞÜPHELİ/MÜŞTEKİNİN _____ :
Durumu : **Şüpheli**
Adı-Soyadı :
Baba ve Anne Adı :
Doğum Yeri ve Tarihi :
Nüfusa Kayıt Old. Yer :
İfade Alınma Nedeni :
Yakalanma Nedeni :

MÜDAFİNİN _____ :
Adı-Soyadı :
Kayıtlı Olduğu Baro :
Sicili :
Telefon/Cep :
Görüşme Yeri :
Başlama Saati :
Bitiş Saati :
Tutanağın Tarih ve Saati :

İş bu tutanak tarafımızdan düzenlenerek doğruluğu müştereken imza altına alınmıştır.

KAYNAKÇA

ABD ve Bazı Avrupa Ülkelerinde Ceza Muhakemesi Kanunu İle İlgili Uygulamalar, Interpol-Europol-Sirene Dairesi Başkanlığı, **Polis Dergisi**, Sayı: 44, 2005.

Aldemir, Hüsnü, **Yeni TCK ve Kabahatler Kanunu Yorumu**, Ankara, 2005.

Arslan, Feyzullah, "C.M.U. K. ile İlgili Sorun ve Öneriler", **Polis Dergisi**, sayı 46, 2005

Aslan, Ramazan, "Arama ve Yakalama Yetkileri", **Jandarma Dergisi**, sayı 113, Mart 2007.

Avrupa Birliği El Kitabı, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Personel Genel Müdürlüğü, Ankara, 1995.

Avrupa Birliği'ne Geçiş sürecinde Türkiye'nin Siyasal ve Ekonomik Sorunları Sempozyumu, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Yayın No: 95, Denizli, 2001.

Avrupa Birliği Uyum Yasa Paketleri, T.C. Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Siyasi İşler Dairesi Başkanlığı Yayını, Ankara, 2004.

Başak, Cengiz, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Gözaltında İnsan Hakları İhlalleri", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 51, sayı 4, 2002

Bozkurt, Enver/Kanat, Selim, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Başvuru Elkitabı**, Asil Yayınevi, Ankara, 2004.

Bozkurt, Veysel, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Alfa yayınları, İstanbul, 2001.

Centel, Nur/Zafer, Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Basım, İstanbul, 2005.

Ceza Muhakemesi Hukuku, Jandarma Okullar Komutanlığı Ankara, 2005.

Coşkun, Enis, **Bütünleşme Sürecinde Avrupa Birliği ve Türkiye**, Cem Yayınevi, İstanbul, 2001.

Çakmak, Haydar, **Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri**, Platin Yayınları, Ankara, 2005.

Çetinkaya, Hakan / Uyar, Tulga, CMK'nun getirdiği değişiklikler, **Polis Dergisi**, Sayı 44, 2005.

Dedeoğlu, Beril, **Dünden Bugüne Avrupa Birliği**, Boyut Kitapları, İstanbul, 2003.

Dönmezer, Sulhi/Yenisey, Feridun, Ceza Hukukunun Güncel Kaynakları, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003.

Durmuş, Alper, “Danimarka Görev Dönüşü Raporu”, **Polis Dergisi**, Sayı :44, 2005. s.272.

Erdoğan, Mustafa, **Anayasal Demokrasi**, Ankara, 1999.

Eren, Abdulrahman, Türkiye’de İnsan Haklarını Korumaya İlişkin Komisyon ve Kurullar, **Polis Dergisi**, Sayı:44, 2005

Feyzioğlu, Metin, **Ceza Muhakemesinde vicdani Kanaat**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2002.

Feyzioğlu, Metin, **5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler**,

<http://www.law.ankara.edu.tr./yazi.php?yad=1340>(Erişim tarihi:12.05.2005)

Gölcüklü, Feyyaz/Gözübüyük, Şeref, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması**, Ankara, 1996.

Gözübüyük, Şeref, **Yönetim Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003.

Günday, Metin, **İdare Hukuku**, İmaj Yayınevi, Ankara, 2004.

Hafızoğulları, Zeki, İnsan Hakları, Polis Görevi ve Yetkisi, **A.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.44, s.1–4, 1995.

<http://www.belgenet.com/yasa/k4771.html> (Erişim Tarihi: 14.02.2007)

<http://www.inhak-bb.adalet.gov.tr/aihmtr/tekin.doc>.(ErişimTarihi 04.01.2007)

<http://www.polisiye.com/devam.asp?yazid=28>, (Erişim tarihi, 07.02.2007)

Irmak, Fatih, AB Uyum Sürecinde Kurumsal Yapılanma ve Emniyet Genel Müdürlüğü, **Polis Dergisi**, Sayı 46, 2005.

İdare Hukuku ve İdari Kanunlar, Birinci Kitap, Jandarma Okullar Komutanlığı, Ankara, 2005.

İnsan Hakları, Jandarma Okullar Komutanlığı, Ankara, 2005.

Jandarmanın Arama ve Yakalama Yetkisi, Jandarma Okullar Komutanlığı Öğretim Başkanlığı, Jandarma Dergisininin 105 sayısının eki, Ankara, 2005.

Kapani, Münci, **Kamu Hürriyetleri**, Yetkin Yayınları, Ankara, 1993.

Karaca, Metin, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Anadolu Yayıncılık, Ankara, 2006.

karayazgan, Mehmet “Yeni TCK ile İletişimin Tespiti, Dinlenmesi ve Kayda Alınması”, **Polis Dergisi**, Sayı.44, 2005.

Karlık, Rıdvan, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2002.

Kaygusuz, Ziyaettin, “Yeni Düzenlemelere Göre Kabahat Fiillerinde Polisin Görevleri ve İdari Para Cezası Kesme Yetkisi”. **Polis Dergisi**, sayı: 44, 2005

Keleş, Hünkâr, “Ceza Muhakemesi Kanunu Kapsamında Adli Görevlerin İcrasında Karşılaşılan Sorunlar ve çözüm Önerileri”, **Jandarma Dergisi**, Aralık 2006, 25–28.

Kelly, Liz, **GYU Rehberi Kadınlara ve Çocuklara yönelik Şiddete Karşı Polislikte Görüş, Yenilik ve Uzmanlık**, Avrupa konseyi Yayınları, Strasbourg,2000.

Kılıçkaya, Necati, **Jandarma ve Polisin İfade Alma Tekniği**, Samsun, 1999,

Kibar, Recep, **Türk Hukukunda Sanık Hakları**, Ankara, 1997.

Koç, Cihan, **Kolluğun Adli Görevleri**, Kartal Yayınevi, Ankara, 2002.

Koç, Taylan, **Küreselleşme ve Türkiye Basınında Avrupa Birliğine Adaylık Süreci**, Natürel Yayınevi, Ankara, 2004.

Kul, Mehmet, Türkiye'nin Avrupa Birliği Serüveni, **Polis Dergisi**, sayı 31, 2002.

Kunter, Nurullah/Yenisey, Feridun, **Ceza Muhakemesi Hukuku Özet Kitap**, Arıkan Yayınevi, İstanbul, 2005.

Meyzonnier, P., **Avrupa Birliğinde Polis Güçleri**, (Çev. İsmail Metin), EGM Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, Yayın No: 236, Ankara, 2006.

Özbek, Veli Özer, **Suç Kolluğu**, 1. kitap, İzmir Barosu Yargı Reformu 2000 Sempozyumu, İzmir 2000.

Özcan, Mehmet Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerinde Temel Belirleyici Unsur Olarak İnsan Hakları”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt:2, Sayı:5-6. 2000.

Öztürk, Bahri, **Delil Yasakları**, Ankara, 1995.

Polatcan, İsmet, **Jandarma İdari ve Adli Kolluk Rehberi**, Ankara, 1999.

Reçber, Kamuran/Aydın, Çiğdem, “Avrupa Birliği'nde Üye Devletler Tarafından İnsan Haklarının İhlal Edilmesi Durumunda Öngörülen yaptırımlar”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 53, sayı.1, 2004

Senirkentli, Halil, Ceza Hukuku ve Kanuna Aykırı Delil Etmenin Sonuçları, **Polis Dergisi**, Sayı:44, 2005.

Soyaslan, Doğan, **Kriminoloji**, Ankara, A.Ü.Hukuk Fakültesi Döner Sermaye Yayınları No:41, 1998.

Sönmez, Nevzat/Tekin, Gökmen/Beren, Fatih, “İtalya Ziyareti İnceleme Raporu” **Polis Dergisi**, Sayı:46, 2005.s.282.

Şafak, Ali/ Şafak, Ş.Ahmet, **Güvenlik Kuvvetleri ve Polis Mevzuatı**, Ankara, 2005.

Şafak, Ali, “ Isnadı Öğrenme Hakkı Lehine Olan Delillerin Toplanması İsteme Hakkı Doktor Kontrolünden Geçme Hakkı” , **Polis Dergisi**, Sayı:44, 2005.

Ülger, İrfan Kaya, **Avrupa Birliğinin ABC’si**, Sinemis Yayınevi, Ankara, 2003.

Yenisey, Feridun, **Hazırlık Soruşturması ve Polis**, İstanbul, 1993.

Yenisey, Feridun, **Yeni Ceza Muhakemesi Hukuku Soruşturma Evresi ve Adli Kolluk**, İstanbul, Ulus Basım Yayım, 2006, s.48-50.

Yetkin Murat, **Avrupa Birliği Bekleme Odasında Türkiye**, İmge Kitabevi Ankara, 2002.

Mustafa Yıldız, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Yargısı**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1998.

Yılmaz, Ejder, **Hukuk Sözlüğü**, Yetkin Yayınları, Ankara, 1996.

Yılmaz, Halil, “EGM-AB İşbirliği Twinning Projesi”, **Polis Dergisi**, Sayı:46, 2005.

Yurdusev, Nuri, **Türkiye ve Avrupa**, Derleyen: Atilla Eralp, İmge Kitabevi, Ankara, 1997.